

Jari Koivumaa – Vesa Koivumaa

Turvallisesti Venäjälle

Selvitys lappilaisten yritysten turvallisuus-
ongelmista ja niiden hallinnasta Barentsin alueella

ROVANIEMEN
AMMATTIKORKEAKOULU

ROVANIEMI POLYTECHNIC

Rovaniemen ammattikorkeakoulun

julkaisusarja C 4

ROVANIEMEN AMMATTIKORKEAKOULU

TURVALLISESTI VENÄJÄLLE

**Selvitys lappilaisten yritysten turvallisuusongelmista
ja niiden hallinnasta Barentsin alueella**

Jari Koivumaa
Vesa Koivumaa

C-sarja nro 4
ISSN 1239-7741
ISBN 952-5153-35-5

Rovaniemi 2005
Pohjolan Painotuote Oy

ABSTRACT

The end of the Cold War was an important transition in the International System. This transition had many consequences all over the world. The “post-Cold War transition” in the International System is affecting all the Northern areas in Europe. This is understandable because during the Cold War some parts of these areas were inside the “Western Block” and other parts of these areas were inside the “Eastern Block”. During the Cold War the military border between East and West was thick. During the Cold War the concept of “security” was related mainly to the military aspect of that concept. After the Cold War the meaning of the border(s) between east and west has changed. Also, the concept “security” has a different meaning now than during the years of the Cold War.

During the Cold War the trade between Finland and the Soviet Union was centralized. The governments in Finland and the Soviet Union controlled this trade. That was the time of the Clearing Trade. The main reason for the centralization was the Soviet Union’s planned economy. After the Cold war the economic system behind the eastern border of Finland changed. For example, the government of Russia has declared that after the collapse of the Soviet Union the economic system in Russia should be market economy. Market economy demands direct contact between enterprises and consumers, even if the enterprises and consumers are operating in different states. After the Cold War the development of direct contacts between Lappish and Russian entrepreneurs and consumers has not been as frequent as it could be. There are many reasons for that. One reason is the “security problems” that the entrepreneurs associate with business in Russia. In this situation it is important to find out what kinds of security problems the entrepreneurs actually associate with business in Russia and how it is possible to manage and resolve these problems.

The aim of the project “Doing Business Safely in Russia” is to reinforce the economic relations between Northwest Russia and Lapland. This report is part of the project and it clarify what kinds of problems the entrepreneurs have met with in Russia. It carry out on how the security problems have been experienced by the organizations and companies operating in Russia and study the security problems related to the Russian trade practiced by small and medium-sized enterprises, as well as including details on the possibilities for managing such security risks. The report will as accurately as possible investigate what security threats the companies operating in Russia have experienced. It also presents the “Security Network” that contains many kinds of information about the security problems in general and also concerning business in Russia. The cluster will provide help for the entrepreneurs that are interested in work and trade in Russia. The report has been organized in eight different education modules. Every module includes knowledge about the some aspect of security. The report and the network will help to manage and resolve the problems related to reliability, crime, personel and material security, ITC security, the protection of money transactions, insurances, fire services and rescue work, and border crossing.

The report and the network will help to organize the security education for the small and medium-sized entrepreneurs who are interested in safely doing business in Russia. The education will present knowledge which will help to manage the security problems in Russia. The subjects of this education are mainly the small and medium-sized entrepreneurs in Lapland. The report and security network is compiling on the websites of the project (www.safelyinrussia.com).

ESIPUHE

Turvallisesti Venäjälle -hankkeen turvallisuus selvitys tarjoaa tietoa erityisesti lap-pilaisille yrityksille turvallisuusongelmista ja niiden hallinnasta Venäjällä. Selvitys jaetaan kaikille hankkeen toteuttamisessa mukana olleille yrityksille ja organisaatioille. Selvityksestä kiinnostuneet voivat tilata sitä Rovaniemen ammattikorkeakoulun toimistosta tai selvityksen laatijoilta.

Turvattomuutta voi synnyttää yksin, turvallisuuden rakentaminen onnistuu vain yhteistyön avulla. Myös tämän selvityksen valmistuminen osana Turvallisesti Venäjälle -hanketta on edellyttänyt yhteistyötä, joka on käynnistynyt monilta osin jo hanketta suunniteltaessa vuosina 2001 – 2002. Kiitämme hankkeen suunnitteluvaiheessa mukana olleista erityisesti Heikki Haaralaa, jonka toiminta mahdollisti ensimmäisen Interreg hakemuksen jättämisen. Suunnitteluvaiheessa mukaan tulivat myös hankkeen yrityspartnerit: kiitos Falckille, Nordealle, Patronakselle, Sara-warelle sekä Suomen itsepuolustuskoululle tuesta, jota ilman hanke ei olisi käynnistynyt. Suunnitteluvaiheessa tukensa hankkeelle antoivat myös Kemijärven kaupunki ja Rovaniemen palvelualueen oppilaitos, mistä kiitos.

Vuonna 2003 hanke esiteltiin Lapin liitosta Finnbarensin johtaja Kristiina Jokelaiselle. Samalla mukaan hankehakemukseen tulivat Oulun seudun turvallisuusalan oppilaitos sekä Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Kiitos kaikille, jotka tukivat hanketta tässä vaiheessa, ja erityisesti Anja Rötköselle hankkeen esittelystä Finnbarensille ja Rovaniemen ammattikorkeakoululle. Rovaniemen koulutus kuntayhtymän jättämä hankehakemus hyväksyttiin joulukuussa 2003 ja Turvallisesti Venäjälle -hanke käynnistyi 1.1.2004. Selvityksessä raportoidut haastattelut on tehty kevään ja kesän aikana, kiitos tästä kaikille haastattelun antaneille.

Turvallisuus selvityksen ohella hankkeessa jo toteutettuja toimenpiteitä ovat verkkosivut, joiden kautta voi tutustua hankkeeseen sekä myös osallistua sen toteuttamiseen (www.safelyinrussia.com). Kiitos Rovaniemen palvelualueen oppilaitoksen opiskelijoille Niina Karvolle ja Miikka Leskiselälle sivujen toteuttamisesta. Keväällä 2005 järjestetään hankkeen pilottikoulutus sekä valmistetaan hankkeen kokemuksiin perustuva turvallisuusopas.

Selvityksen kieliasun on tarkistanut lehtori Liisa Yrttiaho. Hän on myös yhdessä tutkimuspäällikkö Vuokko Lohinivan kanssa esittänyt tärkeitä selvityksen rakennetta koskevia parannusehdotuksia, jotka on huomioitu. Marja Kairavirta on oikolukenut oikovedoksen tekstin. Kiitos näistä.

Rovaniemellä 3.1.2005

Jari Koivumaa
hankevastaava

Vesa Koivumaa
hankesuunnittelija

TURVALLISESTI VENÄJÄLLE HANKKEEN PARTNERIT

Alekto – Murmansk

Ul Marata, talo 26 3 krs.
183010 Murmansk
puh. +7 815 2 23 01 18
ALEKTO@List.ru

Patronas Oy - Helsinki

Opastinsilta 12 H, 00520 Helsinki
puh. (09) 720 6550
fax (09) 720 65550
www.patronas.fi

Falck Cash Service Oy - Rovaniemi

Valimotie 1, 00380 Helsinki
vaihte: 0204 2828
faksi. 0204 28 2100
www.falcksecurity.fi

Suomen Itsepuolustuskoulu – Espoo

Lähderranta 3 A 20
02720 ESPOO
puh. 0400 760 626
suomen.itsepuolustuskoulu@pp.inet.fi

Saraware - Rovaniemi

Rantavitikantie 33, 96300 ROVANIEMI
puh. + 358 (0)16 333 111
fax + 358 (0)16 333 1244
www.saraware.com

Nordea - Rovaniemi

Rovakatu 17, 96100 ROVANIEMI
puh. 0200 300
www.nordea.fi

Oulun Seudun Turvallisuusalan oppilaitos – Liminka

livarinpolku 2, 91900 LIMINKA
puh. (08) 3127 616
fax. (08) 3127 699
www.otal.osakk.fi

Murmansk State Technical University

Sportivnaya st. 13
183032 MURMANSK
www.mstu.edu.ru

Rovaniemen ammattikorkeakoulu – Rovaniemi

Viirinkankaantie 1, 96300 ROVANIEMI
puh. +358 (0)16 331 311
www.ramk.fi

Rovaniemen palvelualueen oppilaitos

Toripuistikko 5 – 7
96200 ROVANIEMI
+358 (0)16 331 311
www.roiame.ropol.fi

Kemijärven kaupunki

Kuumanienkatu 2 D
98100 Kemijärvi
www.kemijarvi.fi

SISÄLLYS

ABSTRACT	3
ESIPUHE	5
KUVIOT JA TAULUKOT	8
1 JOHDANTO	11
2 TURVALLISUUSSELVITYKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTTAMINEN	14
2.1 Uudet turvallisuusongelmat	14
2.2 Verkostoituminen	15
2.3 Haastattelujen toteuttaminen	17
3 ORGANISAATIOIDEN KOKEMUKSET TURVALLISUUS- ONGELMISTA VENÄJÄLLÄ	19
3.1 Turvallisuusselvityksessä haastatellut organisaatiot	19
3.1.1 Maantieteellinen sijainti	19
3.1.2 Yritysten koko	20
3.1.3 Toimialat	21
3.1.4 Toiminta Venäjällä	22
3.1.5 Tulevaisuuden näkymät Venäjällä	24
3.1.6 Partneriyhteistyö	25
3.2 Turvallisuusselvityksen haastattelujen tulokset	26
3.2.1 Luotettavuuden varmistaminen	26
3.2.2 Kohdattu rikollisuus	32
3.2.3 Haastateltujen mielikuvat rikollisuudesta Venäjällä	37
3.2.4 Henkilöstön ja materiaalin suojaus	42
3.2.5 Tietoturvallisuusongelmat	48
3.2.6 Mielikuvat tietoturvallisuusongelmista	53
3.2.7 Rahaliikenne Venäjällä	57
3.2.8 Vakuutukset Venäjällä	61
3.2.9 Palo- ja pelastustoiminta Venäjällä	65
3.2.10 Rajojen ylittäminen	69
4 TURVALLISUUDEN HALLINTA VENÄJÄLLÄ	73
4.1 Turvallisuusongelmien ennakointi ja hallinta	73
4.1.1 Luotettavien yhteistyökumppaneiden hankinta	73
4.1.2 Rikollisuuden ennakointi	75
4.1.3 Turvallisuussuunnittelu ja turvallisuuspalvelut	78
4.1.4 Tietoturvasuunnitelmat	79
4.1.5 Rahaliikenteen hallinta	81
4.1.6 Vakuutusten hankinta	82
4.1.7 Palo- ja pelastustoiminta Venäjällä	84
4.1.8 Rajojen ylittämiseen liittyvät käytännöt	85
4.2 Turvallisuuskoulutus ja asiantuntijaverkosto	87
4.2.1 Luotettavuuden varmistaminen	87
4.2.2 Rikollisuus sekä henkilöstön ja materiaalin suojaus	87
4.2.3 Tietoturvallisuus	88
4.2.4 Rahansiirrot ja vakuutukset	89
4.2.5 Palo- ja pelastustoiminta	90
4.2.6 Rajojen ylittäminen	90
4.2.7 Yrityksen perustaminen ja oikeuskäytännöt Venäjällä	91
4.2.8 Yritysturvallisuusseminaari	91
5 LOPUKSI	92
LÄHTEET	94

KUVIOT JA TAULUKOT

Kuvio 1	Haastateltujen organisaatioiden maantieteellinen sijainti	19
Kuvio 2	Haastateltujen yritysten koko	20
Kuvio 3	Hankkeessa haastateltujen yritysten ja muiden toimijoiden toimialat	22
Kuvio 4	Haastateltujen toiminta-aika Venäjällä	23
Kuvio 5	Haastateltujen tulevaisuudensuunnitelmat Venäjällä	24
Kuvio 6	Haastateltavien yhteistyö hankkeen partnereiden kanssa	25
Kuvio 7	Luotettavuuden varmistaminen Venäjällä	27
Taulukko 1	Maantieteellinen sijainti ja luotettavuuden varmistaminen	29
Taulukko 2	Yritysten koko ja luotettavuuden varmistaminen	30
Taulukko 3	Toimialat ja luotettavuuden varmistaminen	31
Kuvio 8	Kohdatun rikollisuuden muodot Venäjällä	33
Taulukko 4	Maantieteellinen sijainti ja kohdattu rikollisuus	34
Taulukko 5	Yritysten koko ja kohdattu rikollisuus	35
Taulukko 6	Toimialat ja kohdattu rikollisuus	36
Kuvio 9	Rikollisuutta Venäjällä kokemattomien mielikuvat venäläisestä rikollisuudesta	38
Taulukko 7	Maantieteellinen sijainti ja mielikuvat rikollisuudesta	39
Taulukko 8	Yritysten koko ja mielikuvat rikollisuudesta	40
Taulukko 9	Toimialat ja mielikuvat rikollisuudesta	41
Kuvio 10	Henkilöstön ja materiaalin suojaus Venäjällä	43
Taulukko 10	Maantieteellinen sijainti sekä henkilöstön ja materiaalin suojaus	44
Taulukko 11	Yritysten koko ja henkilöstön ja materiaalin suojaus	46
Taulukko 12	Toimialat sekä henkilöstön ja materiaalin suojaus	47
Kuvio 11	Tietoturvallisuus Venäjällä	48
Taulukko 13	Maantieteellinen sijainti ja tietoturvallisuusongelmat	50
Taulukko 14	Yritysten koko ja tietoturvallisuusongelmat	51
Taulukko 15	Toimialat ja tietoturvallisuusongelmat	52
Kuvio 12	Tietoturvallisuusongelmia Venäjällä koskevat mielikuvat	54
Taulukko 16	Maantieteellinen sijainti ja mielikuvat tietoturvallisuusongelmista	54
Taulukko 17	Yrityskoko ja mielikuvat tietoturvallisuusongelmista	55
Taulukko 18	Toimialat ja mielikuvat tietoturvallisuusongelmista	56
Kuvio 13	Rahaliikenne Venäjällä	57
Taulukko 19	Maantieteellinen sijainti ja rahaliikenne Venäjällä	59
Taulukko 20	Yritysten koko ja rahaliikenne Venäjällä	60
Taulukko 21	Toimialat ja rahaliikenne Venäjällä	61
Kuvio 14	Vakuutukset Venäjällä	62
Taulukko 22	Maantieteellinen sijainti ja vakuutukset Venäjällä	63

Taulukko 23	Yritysten koko ja vakuutukset Venäjällä	64
Taulukko 24	Toimialat ja vakuutukset Venäjällä	64
Kuvio 15	Palo- ja pelastustoiminta Venäjällä	66
Taulukko 25	Maantieteellinen sijainti sekä palo- ja pelastustoiminta Venäjällä	67
Taulukko 26	Yritysten koko sekä palo- ja pelastustoiminta Venäjällä	68
Taulukko 27	Toimialat sekä palo- ja pelastustoiminta Venäjällä	68
Kuvio 16	Rajojen ylittämiseen liittyvät ongelmat	69
Taulukko 28	Maantieteellinen sijainti ja rajojen ylittäminen	71
Taulukko 29	Yritysten koko ja rajojen ylittäminen	71
Taulukko 30	Toimialat ja rajojen ylittäminen	72

www.safelyinrussia.com

1 JOHDANTO

Kylmän sodan hiipuminen 1980-luvun puolivälin jälkeen ja Venäjän tulo vuoden 1992 alusta kylmän sodan jälkeisen kansainvälisen järjestelmän valtiotoimijaksi muutti kuvaa Euroopan pohjoisista alueista monin tavoin. Kansainvälisen järjestelmän murroksen myötä kylmän sodan rautaesirippu alkoi sulaa myös pohjoisessa. Neuvostoliiton romahduksesta käynnistynyt murros on muuttanut Pohjois-Suomessa toimivien yritysten toimintaympäristöä. Koska kylmän sodan päättymistä ei osattu ennakoida, ei uuteen toimintaympäristöön sopeutuminen ole ollut Pohjois-Suomessakaan helppoa. Pohjoissuomalaisen ohella Neuvostoliiton romahdus yllätti muutkin; esimerkiksi enemmistö kansainvälisen politiikan tutkijoista oli sitoutunut reaalipoliittiseen näkemykseen, jonka mukaan suurvallat eivät vetäydy vapaaehtoisesti alueilta, joilla käyttävät valtaa. Samalla tutkijatkin uskoivat, että totalitaristisella järjestelmällä on aina keinonsa kontrolloida väestöään, viimekädessä terrorin ja propagandan keinoin. (Hoffman 1998, 7.) Ei ole siis sinänsä ihme, että Neuvostoliiton romahdusta ei Pohjois-Suomessakaan osattu erityisemmin odottaa.

Kylmän sodan aikana Suomen ja Neuvostoliiton väliset taloussuhteet hoidettiin keskitetysti valtioiden hallitusten välittämänä. Elettiin clearing-kaupan aikaa: hallitukset sopivat etukäteen, mitä tuotteita ja missä määrin valtioiden rajojen yli vuoden aikana siirtyy. Suomen ja Neuvostoliiton välinen kauppa kasvoi 1980-luvun lopulle asti suhteellisen vakaasti ja neuvostokaupalla on ollut suuri merkitys Suomen sotien jälkeisen taloudellisen kasvun kannalta (ks. esim. Hultin et al 1997, 12 – 13). Toisen maailmansodan jälkeinen Suomen kansantalouden vahva kehitys on heijastunut myös Pohjois-Suomeen. Alueelle on toisaalta syntynyt uusia teollisia työpaikkoja, toisaalta Pohjois-Suomi on ollut aluetta, joka on tarjonnut kansantalouden kasvun kannalta välttämättömiä tuotannontekijöitä koko suomalaiselle elinkeinoelämälle (ks. esim. Molander 1994, 20 – 25).

Neuvostoliiton romahtaminen tarkoitti keskitetysti ulkomaankauppaa toteuttavan sosialistisen talousjärjestelmän lakkauttamista Suomen itärajan takaa. Kylmän sodan jälkeisessä maailmanjärjestyksessä Venäjä on opetellut markkinatalouden periaatteita sekä Venäjän sisäisessä kaupankäynnissä että Venäjän ulkorajat ylittävässä kansainvälisessä kaupassa (ks. esim. Sutela 1998, 23 – 39). Myös Suomen valtio on kiinnittänyt huomiota uuteen tilanteeseen. Hallituksen taholta on painotettu, että Venäjän ja Suomen välinen kauppa tapahtuu nyt mikrotasolla yritysten ja kuluttajien välillä ja Suomen sekä Venäjän hallinnon tehtävä uudessa tilanteessa on luoda yrityksille ja kuluttajille rajat ylittävää kauppaa edistävä toimintaympäristö (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2004). Myös lappilaiset pienet ja keski-suuret yritykset ovat opetelleet toimimaan uudenlaisen naapurin kanssa uudessa maailmassa uusin pelisäännöin (Granberg & Parkkinen 2000).

Neuvostoliiton lakkauttamiseen liittyvän romahduksen jälkeen kauppa Venäjän ja Suomen välillä on vähitellen vahvistunut 1990-luvun alusta 2000-luvulle tultaessa. Ainoastaan ruplan devalvoituminen vuonna 1998 aiheutti notkahduksen tähän kehitykseen. Hyvästä suunnasta huolimatta erilaisia ongelmia ja kaupan esteitä Suomen ja Venäjän välille on helppo osoittaa. Pienten ja keski suurten yritysten kannalta niitä kiinnittyy muun muassa käsitteeseen turvallisuus. Venäjällä toimineet tai toimintaa siellä suunnittelevat yritykset ovat kokeneet, että Venäjän kauppaan liit-

tyy toisaalta hyvin konkreettisia ja toisaalta myös vaikeasti kuvattavia turvallisuusongelmia. Ongelmien taustalle on määritelty muun muassa nopea kylmän sodan jälkeinen yhteiskunnallinen murros Venäjällä sekä suomalaisten jälkisuomettuneet asenteet: suhtautuminen Venäjään, kuten muihinkin Suomen naapurivaltioihin, näyttää olevan Suomessa vaikeaa. (Bäckman 1997, 15 – 25.) Turvattomuutta on 1990-luvulla tuottanut myös Venäjän keskeneräinen lainsäädäntö monilla yritystoiminnan kannalta merkittävillä yhteiskunnallisilla sektoreilla (Orlov 1996, 64 – 71). Kansainvälisen järjestelmän rakenteelliset muutokset edellyttävät näiden muutosten kannalta tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä. Turvallisesti Venäjälle -hanke pyrkii osaltaan olemaan sellainen. Turvallisesti Venäjälle -hankkeessa lisätään Pohjois-Suomesta Venäjän markkinoille suuntaavien yritysten kykyä tunnistaa ja hallita venäjänkauppaan liittyviä turvallisuusongelmia ja tämä selvitys on osa hanketta. Selvityksessä kuvataan, millaisia turvallisuusongelmia Venäjällä toimineet yritykset ja organisaatiot ovat kohdanneet. Kuvaukset perustuvat 36 haastatteluun, jotka on tehty keväällä ja kesällä 2004. Hankkeen asiantuntijaverkostossa on pohdittu, miten yritysten ja organisaatioiden kohtaamia ongelmia on mahdollista ehkäistä ennalta ja hallita: Venäjällä toimivien organisaatioiden turvallisuusongelmien ohella selvityksessä kuvataan näiden turvallisuusongelmien hallinnan mahdollisuuksia.

Selvityksen aluksi kerrotaan sen tekemisen taustasta ja merkityksestä Barentsin alueella. Selvityksen tekemisen oikeuttaa oletus, jonka mukaan kansallisten ja kansainvälisten turvallisuusongelmien luonne on kylmän sodan päättymisen jälkeen muuttunut. Muutos heijastuu myös lappilaisten yritysten toimintaympäristöön. Selvityksessä sovellettava laaja-alainen turvallisuuskäsitys ohjaa tarkastelemaan turvallisuusongelmia yksittäisten yritysten ja kansalaisten näkökulmasta. Turvallisuusympäristön muutoksen määrittelyn jälkeen siirrytään haastattelujen pariin. Selvityksessä kuvataan turvallisuuskartoituksessa haastatellut organisaatiot, niiden toiminta Venäjällä sekä haastattelujen tulokset. Siinä myös verrataan erilaisen Venäjällä toimineiden organisaatioiden turvallisuusongelmia toisiinsa.

Haastattelujen tulosten jälkeen siirrytään kuvaamaan, millaisia keinoja organisaatioilla on turvallisuusongelmien ennakointiin ja hallintaan erityisesti Venäjällä. Ennakoinnin ja hallinnan keinoja on etsitty haastattelujen tulosten sekä hankkeen asiantuntijaverkoston avulla. Tässä on hyödynnetty myös hankkeen asiantuntijaverkoston ulkopuolisia tahoja sekä venäjänkauppaa käsittelevää kirjallisuutta. Turvallisesti Venäjälle -hanke päättyy tammi-maaliskuussa 2005 järjestettävään pilottikoulutukseen. Turvallisuusselvityksen lopuksi käydään läpi turvallisuuskoulutuksen koulutuspäivät ja koulutuspäivien asiantuntija. Samalla kuvataan myös Turvallisesti Venäjälle -hankkeen asiantuntijaverkosta.

Turvallisuusselvitys jaetaan kaikille sitä varten haastatelluille organisaatioille sekä turvallisuuskoulutukseen osallistuville. Selvitystä täydennetään hankkeen päättymisen jälkeen julkaistavalla turvallisuusoppaalla. Oppaan kirjoittamisessa hyödynnetään selvitystä, turvallisuuskoulutuksessa käytettyjä materiaaleja ja verkoston asiantuntemusta. Turvallisuusselvitys ja turvallisuusopas täydentävät aikaisemmin Suomessa ilmestyneitä venäjänkaupan oppaita. Vaikka selvitys ja turvallisuusopas keskittyvät turvallisuuskysymyksiin, niissä otetaan huomioon myös Venäjän yhteiskunnallinen muutos. Yritysten turvallisuusongelmat ja niiden hallinta kytkeytyvät kiinteästi osaksi yritysten yhteiskunnallista toimintaympäristöä.

Turvallisuusselvityksen yrityksiä on haastattellut Turvallisesti Venäjälle -hankkeen projektihenkilöstö: hankevastaava Jari Koivumaa ja hankesuunnittelija Vesa Koivumaa. Projektihenkilöstö on myös kirjoittanut turvallisuusselvityksen. Selvityksen tekstiosuudet on kirjoittanut Jari Koivumaa lukuun ottamatta lukua 3 ja 4, jonka ovat kirjoittaneet Jari ja Vesa Koivumaa yhdessä. Selvityksen kuviot ja taulukot on laatinut Vesa Koivumaa. YTL Jari Koivumaa toimii yhteiskunnallisten aineiden lehtorina Rovaniemen palvelualueen oppilaitoksessa sekä kansainvälisen politiikan tuntiopettajana Lapin yliopistossa. Turvallisuusvalvoja Vesa Koivumaa toimii turvallisuusalan yrittäjänä Rovaniemellä. Selvityksen laatijat eivät ole veljeksiä.

2 TURVALLISUUSSELVITYKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTTAMINEN

2.1 Uudet turvallisuusongelmat

Kylmän sodan aikana turvallisuusongelmia koskevassa keskustelussa korostuivat sotilaalliset kysymykset: suurimmaksi uhkakuvaaksi määriteltiin yksittäisen paikallisen tai alueellisen konfliktin eskaloituminen USA:n ja Neuvostoliiton väliseksi sotilaalliseksi konfliktiksi. Kylmän sodan päättymisen jälkeen 1990-luvulla turvallisuus -käsitteen käyttö laajentui nopeasti. Uudessa tilanteessa eurooppalaisten valtioita koskevat turvallisuusuhat eivät enää liity ensisijassa suurvaltojen – tai edes pienempien valtioiden – välisen sodan mahdollisuuteen, vaan uudet turvallisuusuhat liittyvät sotilaallisten uhkien ohella muun muassa ympäristöongelmiin ja sosiaaliseen ja taloudelliseen turvattomuuteen. (Buzan 1991, 368 – 369.) Sosiaalista ja taloudellista turvattomuutta tuottavat mm. terrorismi, teknistyneen yhteiskunnan tietoturvariskit sekä erilaiset kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden muodot kuten huumekauppa ja ihmisten salakuljetus. Myös Suomen valtioneuvosto on kuvannut uusien turvallisuusuhkien merkitystä turvallisuutta koskevassa tulevaisuuden suuntaavassa strategisessa ajattelussaan (Valtioneuvosto 2004).

Perinteiset sotilaspoliittiset turvallisuusuhat kohdistuivat uusia turvallisuusuhkia ja -ongelmia enemmän kansalaisiin valtioiden välittämänä: sotilaallisen konfliktin ideaaliksi nähtiin kahden valtion välinen sota. Samalla näiden uhkien hallinta ja ennakointi oli määritelty ensisijassa valtion tehtäväksi perinteisiin sotilaspoliittisiin turvallisuusuhkiin verrattuna uusille turvallisuusuhille ja -ongelmille on tyypillistä, että ne kohdistuvat valtion ohella suoraan kansalaisyhteiskunnan toimijoihin. (Buzan 1991, 35 – 56.) Samalla uusien turvallisuusuhkien ennaltaehkäisyssä ja hallinnassa on aikaisempaa enemmän vastuuta yksittäisillä yrityksillä ja kansalaisilla: turvallisuus muuntuu laaja-alaiseksi yritys ja kansalaiskeskeiseksi turvallisuudeksi. Turvallisuuden laaja-alaisuudesta huolimatta on muistettava, että kansalaisyhteiskunnan kyky hallita ja ehkäistä uusia turvallisuusuhkia on tärkeää myös valtiollisen turvallisuuden näkökulmasta. Turvallisuusongelmien laaja-alaisuuden myötä valtioiden välisen yhteistyön merkitys turvallisuuden hallinnassa korostuu. (Buzan 1991, 328 – 362.)

Kylmän sodan aikana myös Barentsin alueella sotilaallinen voimatasapaino ja siihen liittyvät turvallisuusuhat määrittivät sekä valtioiden että samalla yksittäisten yritysten ja kansalaisten toimintaa. Konkreettisimmin tämä näyttyi epäilemättä siinä, että Luoteis-Venäjä oli Neuvostoliitolle sotilaallisesti merkittävä alue. Barentsin merellä sijaitseva suuri osa Neuvostoliiton ydinaseista. Kylmän sodan loppua kohti tultaessa Barentsin alueen sotilaspoliittinen merkitys korostui lisää: alhaisen jännityksen alueesta tuli 1980-luvulla suurvaltojen vastakkainasettelun keskeinen alue. (Heininen 1989, 36; 1999.) Vasta Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen 1990-luvulla kiinnitettiin enemmän huomiota mahdollisiin alueen sotilaspoliittista roolia koskeviin muutoksiin. Samalla pohdittiin, millaisia uusia yhteistyön muotoja Neuvostoliiton romahtamisen tuottamat muutokset mahdollistavat Barentsin alueen kansalaisyhteiskunnissa. Kuitenkin edelleen muistettiin, että Euroopan pohjoisella alueella on vielä pitkään sotilaallista merkitystä myös Venäjälle (esim. Jonson 1994, 164 – 182).

Koska kylmän sodan aikana Barentsin alueen sotilaspoliittinen merkitys rakentui kansainvälisen järjestelmän voimatasapainon määrittämänä, on mahdollista olettaa, että järjestelmän murroksen ja voimatasapainon muutoksen myötä Barentsin alueen turvallisuuspoliittinen luonne on muuttunut ja edelleen muuttuu. Näin huolimatta siitä, että alue on Venäjälle sotilaspoliittisesti merkittävä myös tulevaisuudessa. Tosiasia kuitenkin on, että kansainvälisen järjestelmän voimatasapainoa koskevat muutokset sekä uusista turvallisuusuhista erityisesti kansainvälinen terrorismi ovat ohjanneet Venäjää syventämään yhteistyötään Neuvostoliiton kylmän sodan aikaisten vihollisten kanssa. Samalla myös Venäjää koskevat uhkakuvat nousevat Neuvostoliiton kylmän sodan aikaisten eurooppalaisten vihollisten ulkopuolelta. Uusi kansainvälispoliittinen tilanne luo edellytyksiä vahvistaa eurooppalaisen ja venäläisen kansalaisyhteiskunnan välistä vuorovaikutusta. Turvallisesti Venäjälle -hankkeen ja turvallisuusselvityksen kannalta kysymys on siitä, että kylmän sodan jälkeinen kansainvälisen järjestelmän murros oikeuttaa uutta turvallisuusajattelua sekä uusien turvallisuusuhkien kartoittamista myös Barentsin alueella.

Barentsin alueen yritykset ja kuluttajat kohtaavat uudet turvallisuusongelmat päivittäin. Tässä turvallisuus selvityksessä Barentsin alueen yritysten kohtaamat turvallisuusongelmat on jaettu osa-alueisiin, jotka koskevat kansalaisten ja yritysten yhteistyökumppaneiden luottamusta, hengen ja materiaalien suojaamista, rahan liikenteen ja vakuutusten luotettavuutta, tietoturvaluottamusta, palo- ja pelastustoimen tehokkuutta, paikallista ja kansallista rikollisuutta sekä erilaisia rajojen madaltumiseen sekä yleiseen kansainvälistymiseen liittyviä rikollisuuden muotoja. Osa-alueiden valinta perustuu laajennettuun ja laaja-alaiseen turvallisuus käsitteeseen sekä hankkeessa tehtyihin haastatteluihin. Haastatteluja varten on alustavasti määriteltä laaja-alaisen turvallisuuden käsitteeseen perustuvat turvallisuuden osa-alueet, jotka ovat haastattelujen myötä täsmentyneet edellä kuvatuiksi.

Laaja-alaiseen turvallisuuteen sisältyvien turvallisuusongelmien ja -riskien hallinta on viranomaisten ohella myös erilaisten kansalaisyhteiskunnan toimijoiden vastuulla. On todennäköistä, että kylmän sodan jälkeinen yhteiskunnallinen murroksen myötä syntyy uutta kysyntää yksityisten yritysten tarjoamille turvallisuuspalveluille sekä alueen oppilaitosten tarjoamalle turvallisuusosaamiselle. Turvallisuuden hallinta edellyttää kansalaisten ja yritysten aktiivisuutta kansalaisyhteiskunnan turvallisuutta koskevissa kysymyksissä. Turvallisesti Venäjällä -hankkeen verkosto kokoaa turvallisuusongelmia koskevaa osaamista ja pyrkii yhteistyössä kehittämään kykyjä hallita näitä ongelmia. Verkoston jäsenet soveltavat hankkeen myötä syntynyttä osaamistaan omissa ydintoiminnossaan myös hankkeen päättymisen jälkeen.

2.2 Verkostoituminen

Verkostoituminen on ollut 1990-luvun alusta lähtien yksi avainkäsitteistä sekä yksityisten että julkisten organisaatioiden toiminnan selittämässä ja ymmärtämisessä. Markkinatalousyhteiskuntien on väitetty rakentuvan verkostoitumisen periaatteen varaan: yksittäisten yritysten, organisaatioiden ja ihmisten toimintaympäristöä ovat päällekkäiset toisiinsa liittyvät yritysten, organisaatioiden, valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen muodostamat yhteistyöverkostot. Verkostojen kokoon-

panot, valtasuhteet ja yhteistyön muodot muuttuvat jatkuvasti esimerkiksi paikallisten ja alueellisten verkostojen kansainvälistymisen myötä. Verkostoitumisen periaate sopii erityisen hyvin kansainvälistymisen ja globalisaation olosuhteisiin. Kylmän sodan jälkeen verkostoitumista on eri yhteyksissä toivottu myös Barentsin aluetta vahvistavaksi toimintatavaksi. Barentsin alueen toimijoiden välisellä verkostoitumisella on mahdollista muun muassa lisätä alueen vakautta (esim. Heinen 1999).

Myös Neuvostoliiton romahtamista on selitetty verkostoitumiseen liittyvien tekijöiden kautta. Keskusjohtoinen teollinen suunnitelmatalous ei kyennyt organisoimaan ja hallitsemaan siirtymää informaatio- ja verkostotalouteen. Läntisissä markkinatalousmaissa siirtymä sen sijaan eteni 1980-luvulla hyvää vauhtia. Gorbatshev'in uudistuspolitiikka oli suunnitelmatalouden vastaus teknologiseen murrokseen. Kansalaisyhteiskunnan vahvistaminen ja vapauttaminen suhteessa valtioon nähtiin myös suunnitelmataloudessa välttämättömäksi toimenpiteeksi, jotta esimerkiksi yksittäisen kansalaisen osaaminen hyödyntäisi paremmin valtiota. Muutoksen hallinta ei kuitenkaan onnistunut. Kansalaisyhteiskuntien verkostot ohjasivat kehitystä suuntaan, josta seurasi neuvostovaltion romahtaminen ja Venäjällä alkoi edelleen käynnissä oleva vähittäinen siirtymä kohti markkina- ja verkostotaloutta. (Castells 2000b, 5 – 67.)

Verkostoituminen liittyy teknologian – erityisesti tietotekniikan – kehitykseen sekä osaamista koskevien vaatimustasojen kohoamiseen: uusi tekniikka mahdollistaa kokonaan uusia organisaatioiden välisiä vuorovaikutuksen muotoja ja tekniikan soveltaminen edellyttää uusia tietoja ja taitoja. Samalla yritysten ja muiden toimijoiden välisen verkostoitumisen avulla syntyy toimintaa, jota yksikään kokonaisuuden osa – esimerkiksi yksittäinen yritys – ei voi ilman verkostoa toteuttaa. Talouden kannalta on merkittävää, että verkostoituminen lisää tehokkuutta: yhteistyöllä ja verkostoitumisella osapuolten käytössä oleva osaaminen ja resurssit lisääntyvät ja tavaroita sekä palveluita tuotetaan aikaisempaa tehokkaammin. Tämä hyödyttää yksittäisiä verkoston jäseniä ja vahvistaa talouskasvua niin paikallisella, kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. (esim. Castells 2000a, 1 – 27.) Barentsin alueen organisaatioiden verkostoitumisessa alueellisella ja kansainvälisellä tasolla on kysymys alueella asuvien ihmisten taloudellisen hyvinvoinnin lisäämisestä.

Yksittäisen yrityksen kannalta verkostoituminen tarkoittaa yhteistyötä, jolla vahvistetaan yrityksen asemaa suhteessa muihin toimialan yrityksiin. Menestyäkseen yritys tarvitsee yhteistyökumppaneita ja uusia markkinoita. Talousalueiden hyvinvoinnin edellytyksenä ovat puolestaan yritykset, joiden toiminta ulottuu paikallisista verkostoista kansallisiin ja kansainvälisiin verkostoihin. Paikallisen ja alueellisen osaamisen ja teknologioiden kehittyminen edellyttävät tätä. Yhteistyöverkostossa verkoston jäsenten osaaminen, voimavarat ja yhteistyösuhteet vahvistavat kaikkien verkoston yksittäisten jäsenten asemaa markkinoilla. (ks. esim. Lahti 1994, 64 – 82.) Verkostoituminen on mahdollista kaikilla toimialoilla, esimerkiksi teollisuudessa verkostoidutaan muun muassa alihankintasuhteiden kautta.

Myös turvallisuuteen liittyvää osaamista voidaan vahvistaa yritysten ja muiden organisaatioiden välisellä verkostoitumisella. Turvallisuuteen liittyvät ongelmat ovat monimutkaisia ja niiden hallinta edellyttää osaamista, jota yksittäisellä yrityksellä ja organisaatiolla ei aina voi olla. Erityisesti uudet yhteiskunnan eri sektoreilla vaikuttavat laaja-alaiset turvallisuusongelmat edellyttävät erityyppisten toimijoiden

välistä yhteistyötä: esimerkiksi tietoturvallisuuden ja yritysten henkilösuhteiden luotettavuuteen liittyvän turvallisuuden hallinta pelkän viranomaistoiminnan avulla on mahdotonta. Samalla yritysten ja kansalaisten turvallisuuden näkökulmasta viranomaisten tarjoamat sisäiseen ja kansainväliseen turvallisuuteen liittyvät palvelut ovat välttämättömiä.

Turvallisesti Venäjälle -hankkeessa on rakennettu turvallisuuden hallintaa tukevaa yhteistyöverkostoa. Verkoston rakentamisessa on otettu huomioon laaja-alaisen turvallisuuden käsite sekä siihen liittyvät turvallisuuden sektorit. Turvallisuusverkostossa on mukana viranomaisia, yrityksiä ja oppilaitoksia Suomesta ja Venäjältä. Tällä hetkellä hankkeessa korostuvat erityisesti pohjoissuomalaiset toimijat. Turvallisuusverkoston ydin muodostuu hankkeen partnereista. Turvallisuusverkoston ytimen ympärille rakentuvat hankkeessa haastatellut yritykset sekä muut organisaatiot. Turvallisuusverkostoa laajennetaan hankkeen puitteissa järjestettävän koulutuksen myötä, jolloin verkostoon liittyvät koulutuksissa mukana olevat turvallisuusalan kouluttajat sekä pilottikoulutukseen osallistuvat yrittäjät. (www.safelyinrussia.com.)

2.3 Haastattelujen toteuttaminen

Turvallisuusselvityksen haastatteluissa on kartoitettu erilaisten turvallisuusuhkien ja -ongelmien vaikutusta pienten ja keskisuurten yritysten toimintaan Venäjällä. Paras asiantuntemus siitä, millaisia turvallisuusongelmia pienillä ja keskisuurilla yrityksillä Venäjällä on, on yrityksillä, jotka toimivat tai ovat toimineet Venäjällä. Selvitys käynnistettiin Venäjällä toimineiden yritysten ja muiden organisaatioiden edustajien haastatteluilla helmikuussa 2004 ja viimeinen haastattelu tehtiin heinäkuussa 2004. Selvityksen tarkoituksena on osana Turvallisesti Venäjälle -hanketta tarjota haastateltavien kokemuksia Venäjällä toimintaa suunnittelevien yritysten hyödynnettäväksi. Samalla selvitys tukee sekä hankkeen pilottikoulutuksen suunnittelua että turvallisuusoppaan kirjoittamista.

Turvallisesti Venäjälle -hankkeen suunnitteluvaiheessa asetettiin tavoitteeksi löytää vähintään kaksikymmentä pohjoissuomalaista yritystä, jotka toimivat tai ovat toimineet Venäjällä ja jotka ovat valmiita kertomaan kokemuksistaan sekä mahdollisista toimintaansa liittyvistä turvallisuusongelmista. Selvityksen ensimmäiset haastateltavat yritykset valittiin hankkeen suunnitteluvaiheessa vuosina 2001 – 2003 syntyneiden kontaktien avulla. Hankkeen aloittamisen 1.1.2004 jälkeen otettiin yrityksiin yhteyttä ja tiedusteltiin niiden halukkuutta osallistua turvallisuusohjelman toteuttamiseen. Samalla tiedusteltiin myös muiden selvityksessä haastateltujen organisaatioiden kiinnostusta osallistua haastattelujen muodossa hankkeen toteuttamiseen. Haastattelujen edetessä otosta Venäjällä toimineista yrityksistä ja muista organisaatioista vahvistettiin ns. lumipallo-otannon avulla: haastattelu-tilanteissa tiedusteltiin haastateltavilta tunsivatko haastateltavat yritystä tai organisaatiota, jolla on kokemusta toiminnasta Venäjällä sekä hankkeen kannalta merkityksellistä tietoa turvallisuusongelmista Venäjällä.

Kaikissa haastatteluissa käytettiin samaa turvallisuuden osa-alueittain strukturoitua haastattelurunkoa (liite 1). Haastattelurungosta huolimatta haastattelu-tilanteissa pyrittiin siihen, että haastateltavat voisivat kertoa mahdollisimman va-

paamuotoisesti kokemuksistaan Venäjällä. Tavoitteena oli, että haastatteluissa nousisi esiin myös sellaisia turvallisuuden osa-alueita, joihin hankkeen suunnitteluvaiheessa ja haastattelulomaketta suunniteltaessa ei osattu varautua. Samalla annettiin haastateltavalle mahdollisuus haastattelutilanteen ohjaamiseen haluaansa suuntaan. Ennen haastattelua haastateltavalle lähetettiin haastattelun pohjana toimiva lomake. Näin hänelle annettiin mahdollisuus valmistautua ja keskustella etukäteen organisaationsa henkilöstön muiden jäsenten kanssa. Ennen haastattelujen aloittamista haastattelulomake lähetettiin myös Turvallisesti Venäjälle -hankkeen ohjausryhmän tarkistettavaksi ja kommentoitavaksi.

Selvityksessä raportoidaan erikseen kunkin laaja-alaisen turvallisuuden osa-alueen tulokset. Osa-alueissa esiin nousseita turvallisuusongelmia havainnollistetaan niiden laatua ja määrää kuvaavien kuvioiden, taulukoiden ja haastatteluista otettujen suorien lainauksien avulla. Taulukoiden ja lainausten avulla muun muassa verrataan lappilaisten yritysten ja organisaatioiden kohtaamien erilaisten turvallisuusongelmia muualla Suomessa toimivien yritysten turvallisuusongelmiin. Kaikki selvityksessä kuvattavat ja luokitellut turvallisuusongelmat ovat nousseet esiin haastatteluissa. Ainoa haastatteluja edeltävä luokittelu olivat turvallisuuden osa-alueet: vakuutukset ja rahaliikenne, henkilöstön ja materiaalin suojaus, rajojen ylittäminen, rikollisuus ja tietoturvallisuus sekä luokka muu turvallisuus. Haastattelu- ja myötä turvallisuuden osa-alueiksi ts. muuksi turvallisuudeksi ovat nousseet luotettavuus sekä palo- ja pelastustoiminta Venäjällä. Kuvioissa sekä taulukoissa esiintyvät turvallisuuden osa-alueiden sisäiset turvallisuusongelmia koskevat luokittelut on muodostettu haastateltavien esittämien näkemysten perusteella.

Kullekin organisaatiolle on määritelty jokaisen turvallisuuden osa-alueen sisällä yksi turvallisuusongelma. Haastatteluja osa-alueittain analysoitaessa on päätetty, *minkä turvallisuusongelman yritys tai organisaatio on kokenut eniten haittaavan venäjän toimintojaan kussakin osa-alueessa*. Jos haastateltava esimerkiksi tietoturvaa koskevista pohdintoissaan puhuu neuvostoaikaisen salakuuntelun perinteestä Venäjällä, on organisaatio sijoitettu vertailuissa ryhmään, joka pitää tietoturvallisuuden osalta ongelmana salakuuntelua. Jos organisaatio viittaa useampaan kuin yhteen tietoturvaan liittyvään ongelmaan (esimerkiksi salakuunteluun sekä tietoverkkojen huonoon laatuun), on yrityksen merkittävimäksi kokema turvallisuusongelma valittu haastateltavan painotusten ja haastattelusta saadun yleiskuvan perusteella. Yrityksen merkittävimäksi kokeman turvallisuusongelman määrittäminen oli yleensä helppoa: haastateltava kertoi, että osa-alueen sisällä ei ole ollut turvallisuusongelmia, tai että niitä on ollut ainoastaan yksi tai että yksi osa-alueen turvallisuusongelma on korostunut muita ongelmia enemmän. Kunkin haastattelun organisaation turvallisuusongelmien palauttaminen yhteen turvallisuusongelmaan on ollut metodologinen valinta, joka selkeyttää haastattelu- ja tulosten raportointia ja paljastaa, millaisia eroja organisaatioiden kokemien turvallisuusongelmien välillä Venäjällä on. Kysymys on ollut haastatteluaineiston operationalisoinnista: laadullista aineistoa käsitellään niin, että sitä voidaan tilastoida määrällisinä muuttujina (ks. esim. Eskola & Suoranta 2000, 74 – 79).

Turvallisuusselvityksen haastattelut ovat luottamuksellisia. Selvityksessä ei yksilöidä, mihin haastatteluihin tutkimuksen yksittäiset tulokset ja väitteet perustuvat. Siinä ei myöskään kuvata haastatteluissa esiin tulleita näkemyksiä niin, että haastattelu- ja luottamuksellisuus vaarantuisi. Turvallisesti Venäjälle -hankkeelle laadittiin heti sen käynnistymisen jälkeen tietoturvasuunnitelma, jossa muun muassa mainitaan, että haastateltavien antamat tiedot ovat luottamuksellisia.

3 ORGANISAATIOIDEN KOKEMUKSET TURVALLISUUSONGELMISTA VENÄJÄLLÄ

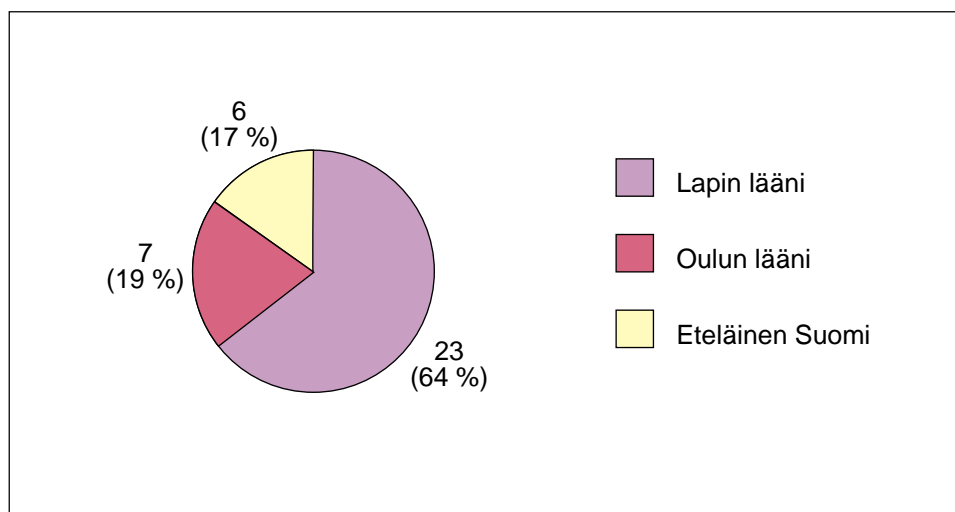
3.1 Turvallisuusselvityksessä haastatellut organisaatiot

3.1.1 Maantieteellinen sijainti

Selvityksessä haastatellut organisaatiot on jaettu kolmeen ryhmään sen mukaan missä ne maantieteellisesti sijaitsevat. Sijoittumisen perusteena on käytetty yrityksen pääkonttorin sijaintia. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat lappilaiset, toisessa ryhmässä ovat Oulun läänissä toimivat ja kolmannessa ryhmässä ovat Lapin ja Oulun läänien ulkopuolella toimivat suomalaiset yritykset ja organisaatiot. Koska selvitys keskittyy lappilaisten yritysten turvallisuusongelmiin, niiden lukumäärä korostuu otoksessa.

Maantieteellinen luokittelu on mielekästä, koska lappilaisten, oululaisten sekä eteläsuomalaisten organisaatioiden toiminta-alueet Venäjällä poikkeavat toisistaan ja turvallisuusongelmat Venäjän eri alueille ovat erilaisia (Ulkoasiainministeriö 2004). Haastateltujen *lappilaisten* yritysten lähin toiminta-alue on Murmansk ja Kantalahdi. Haastateltujen *Oulun läänissä* toimivilla yrityksillä toiminta-alueena on Murmansk ja Kostamus. Haastatellut *Etelä-Suomen* yritykset toimivat Pietari – Moskova alueella. Selvityksessä verrataan lappilaisten organisaatioiden turvallisuusongelmia Oulussa ja Etelä-Suomessa toimivien organisaatioiden ongelmiin osaluokittain.

Kuvio 1

n=36. Haastateltujen organisaatioiden maantieteellinen sijainti

Suurin osa (64 %) hankkeessa haastatelluista toimijoista on lappilaisia. Hankkeen puitteissa toteutetut oululaisia (19 %) ja eteläsuomalaisia (17 %) yrityksiä ja muita

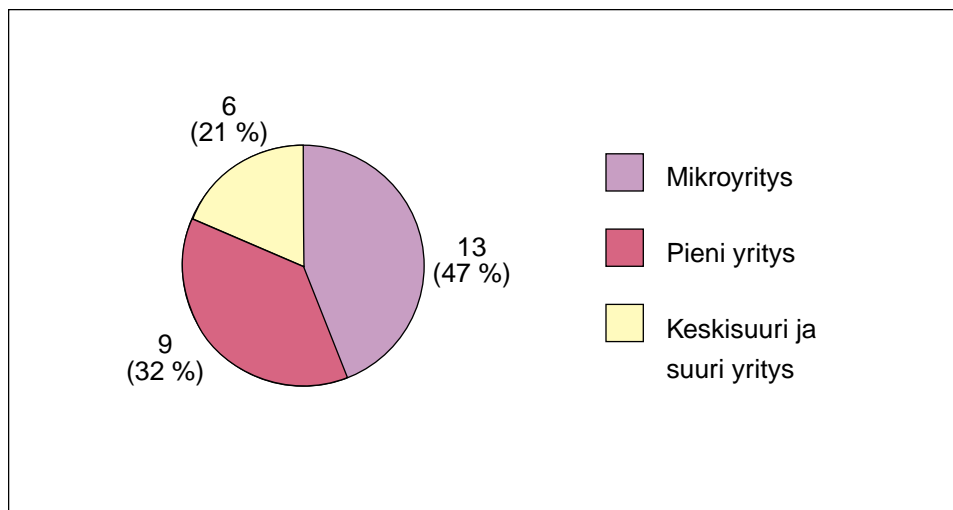
organisaatioita koskevat haastattelut mahdollistavat lappilaisten yritysten turvallisuusongelmien vertaamisen muualta Suomesta Venäjällä operoivien yritysten turvallisuusongelmiin. Vaikka Lapin ulkopuolelta Venäjällä toimivia yrityksiä koskeva otos turvallisuus selvityksessä on pieni, se täydentää tärkeällä tavalla selvitystä: lappilaisten yritysten turvallisuusympäristö poikkeaa Etelä-Suomesta Pietarin ja Moskovan alueella operoivien yritysten turvallisuusympäristöstä.

3.1.2 Yritysten koko

Haastattelussa tiedusteltiin haastateltujen yritysten henkilöstön lukumäärää. Henkilöstön lukumäärän perusteella hankkeessa haastatellut yritykset on jaettu kolmeen ryhmään. *Mikroyritykset* työllistävät 1 – 9 työntekijää, *pienyritykset* työllistävät 10 – 49 työntekijää ja *keskisuuret yritykset* työllistävät 50 – 249 työntekijää ja *suuryritykset* yli 250 työntekijää. Yrityskokoon perustuva jaottelu on tehty Kauppa- ja teollisuusministeriön määrittämien kriteerien mukaisesti (Kauppa- ja teollisuusministeriö 2004). Yritysten lisäksi selvityksessä on haastateltu oppilaitosten ja etujärjestöjen edustajia.

Yritysten kokoerojen perusteella tehty luokittelu on mielekäs, koska turvallisuusongelmat ja niiden hallinta poikkeavat eri kokoluokan yrityksillä toisistaan (ks. luku 3.2). Isoissa yrityksissä turvallisuusongelmien hallintaa tuetaan tietoisten turvallisuusstrategioiden ja -suunnitelmien avulla. Samalla turvallisuusasioista vastaa yksi tehtävää varten nimetty osasto tai henkilö. Pienissä yrityksissä turvallisuusongelmien hallinta kytkeytyy puolestaan osaksi yrityksen muita toimintoja, eikä turvallisuusasioita ole huomioitu erillisillä turvallisuussuunnitelmilla. Yrityksen koko vaikuttaa sen suhtautumiseen myös venäjän toimintoihin liittyviin turvallisuusongelmiin.

Kuvio 2

n = 28. Haastateltujen yritysten koko

Selvityksessä haastatelluista 28 yrityksestä mikroyrityksiä on ollut 13 kappaletta (47 %), pieniksi luokiteltavia yrityksiä yhdeksän (32 %) ja keskisuuriksi tai suuriksi luokiteltavia yrityksiä kuusi (21 %). Elinkeinoelämän etujärjestöjen edustajia haastateltavista on ollut kuusi ja oppilaitoksia kaksi. Nämä eivät ole mukana yllä olevassa kuviossa ja prosenttiosuuksissa.

Koska suurin osa lappilaisista Venäjällä toimivista yrityksistä on mikroyrityksiä tai pieniä yrityksiä, painottuvat selvityksessä näiden kokoluokkien yritysten turvallisuusongelmat. Keskisuurten ja suurten yritysten haastattelut mahdollistavat pienempien yritysten venäjän-toimintoihin liittyvien turvallisuusongelmien vertaamisen suurten yritysten vastaaviin ongelmiin. Turvallisuusongelmien vertailu eri kokoluokan yritysten välillä auttaa osaltaan lappilaista yrittäjää muodostamaan käsityksen Venäjän kauppiaan liittyvistä turvallisuusongelmista hänen oman yritystoimintansa kannalta.

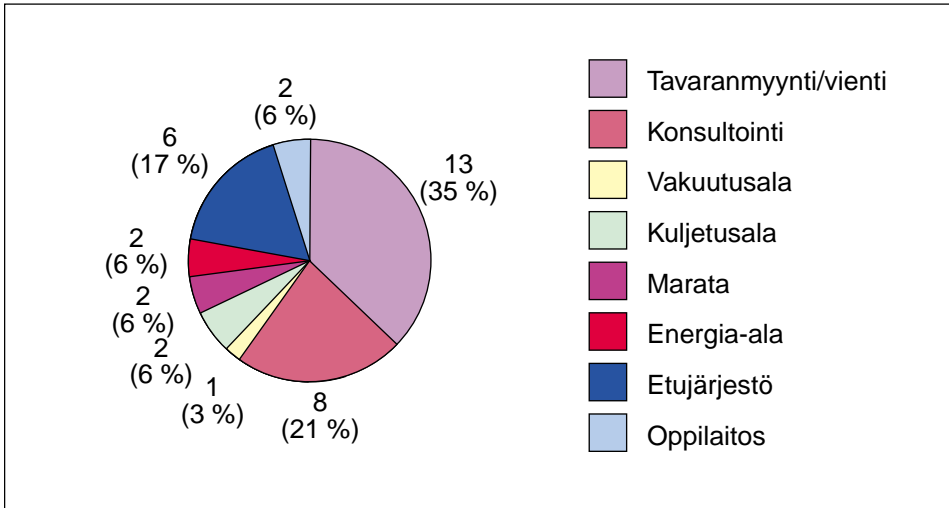
3.1.3 Toimialat

Turvallisuusselvityksessä on haastateltu yrityksiä ja organisaatioita eri toimialoilta. Yritykset on jaettu toimialoittain kuuteen eri ryhmään, lisäksi etujärjestöt ja oppilaitokset ovat selvityksessä mukana omina toimialoinaan. Etujärjestöjen ja oppilaitosten jakamista etujärjestökohtaisiin tai oppilaitoskohtaisiin toimialoihin ei ole nähty tarkoituksenmukaiseksi.

- 1) tavaramyyntiä harjoittavat yritykset
- 2) Venäjään liittyvää konsultointitoimintaa harjoittavat yritykset
- 3) vakuutusalan yritykset
- 4) kuljetusalan yritykset
- 5) matkailu-, ravitsemus-, ja talousalan yritykset
- 6) energia-alan yritykset
- 7) etujärjestöt
- 8) oppilaitokset.

*Tavaramyynti ja -vient*i toimiala pitää sisällään yritykset, jotka toimittavat tavaraa Venäjän markkinoille tai myyvät näitä Suomesta Venäjälle jälleenmyytäväksi. *Konsultointia* harjoittavat yritykset puolestaan tarjoavat erilaista venäjän-toimintoihin liittyvää neuvontaa ja opastusta. Haastatellut konsulttiyritykset ovat esimerkiksi auttaneet luomaan yhteyksiä yrityksille Venäjällä. Haastateltu *vakuutusalan* yritys myy vakuutuksia Venäjällä toimiville yrityksille sekä tarjoaa neuvoja ja opastusta turvallisista toimintatavoista. Haastatellut *kuljetusalan* yritykset kuljettavat tavaraa suomalaisilta toimittajilta venäläisille vastaanottajille. Venäjänkauppaan liittyen kuljetusalan organisaation tehtäviin sisältyy myös erilaisista rajojen ylittämiseen liittyvistä mahdollisuuksista huolehtiminen. Hankkeen haastattelemat *matkailu- ravitsemus- ja talousalan yritykset* harjoittavat yhteistyötä oman alansa yritysten kanssa Venäjällä sekä tarjoavat majoitus- ja matkailupalveluja venäläisille. *Energia-alan* yritykset tuottavat energiaa Suomeen yhteistyössä venäläisten kanssa. *Etujärjestöt* harjoittavat elinkeinoelämän edunvalvontaa ja *oppilaitokset* ovat opetushallituksen alaisuudessa toimivia organisaatioita, jotka tarjoavat koulutuspalveluja nuorille ja aikuisille.

Kuvio 3

n = 36. Hankkeessa haastateltujen yritysten ja muiden toimijoiden toimialat

Yli kolmasosa (35 %) haastatelluista organisaatioista on tavarakauppaa Venäjälle harjoittavia yrityksiä (13 kpl). Seuraavaksi suurin ryhmä ovat erilaista konsultointia harjoittavat yritykset, joita on kahdeksan kappaletta (21 %). Etujärjestöjen edustajia oli kuusi (17%). Kuljetusta, matkailu- ravintola- ja talousalan sekä energia-alan yrityksiä ja oppilaitosten edustajia on haastateltu kaksi kultakin toimialalta (6 %). Vakuutusosalalla toimivia yrityksiä on ollut yksi (3 %). Tavarakauppaa harjoittavat yritykset korostuvat selvityksessä, koska Lapista Venäjän suuntaan toimivat yritykset sijoittavat tälle toimialalle.

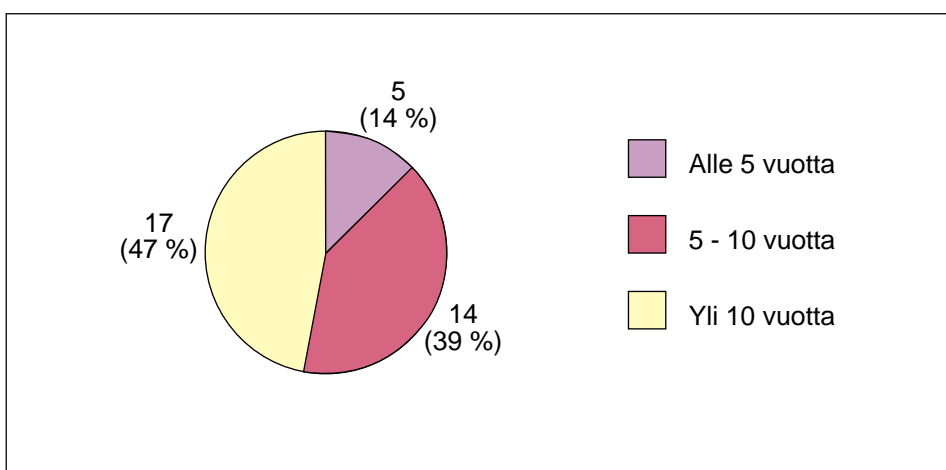
On syytä olettaa, että turvallisuusongelmat poikkeavat toisistaan toimialoittain. Toimialakohtainen vertailu auttaa lappilaista yrittäjää hahmottamaan turvallisuuteen liittyviä ongelmia Venäjällä oman toimialansa näkökulmasta. Vaikka toimialoja koskevat otokset ovat suppeita, on selvityksessä pyritty löytämään toimialakohtaisia eroja. Otosten suppeudesta johtuen vertailujen tuloksiin on kuitenkin suhtauduttava kriittisesti.

3.1.4 Toiminta Venäjällä

Selvityksen tavoitteena oli haastatella yrityksiä, jotka toimivat haastatteluhetkellä Venäjällä. Tavoite myös saavutettiin hyvin: yli 90 % haastatteluista organisaatioista toimi haastatteluhetkellä Venäjällä (34 kpl). Kaksi haastatelluista henkilöistä on eri syistä vetäytynyt pois Venäjältä. Toinen näistä toimi Moskovassa vuosina 1988 – 1993, minkä jälkeen siirtyi kokonaan Suomeen. Tästä huolimatta yritys, jossa haastateltava Venäjällä työskenteli, jatkaa toimintaansa maassa edelleen. Toinen vetäytyneistä toimi Murmanskin alueella vuosina 1993 – 2000. Hänen edustamansa yritys vetäytyi Murmanskin markkinoilta, koska tullimaksujen suuruuden vuoksi muut yritykset pystyivät toimittamaan samoja tuotteita halvemmalla Murmanskin alueen markkinoille. Myös turvallisuusongelmat vaikuttivat jossain määrin molempien toimijoiden vetäytymiseen Venäjältä.

Haastatteluissa kysyttiin, kuinka pitkä kokemus haastateltavan edustamalla organisaatiolla on venäjänmarkkinoista. Pitkään Venäjällä toimineet yritykset olivat selvityksen kannalta erityisen tärkeitä, koska Venäjän turvallisuusongelmien on väitetty muuttuvan nopeasti. Esimerkiksi Venäjää koskevan kirjallisuuden perusteella saa käsityksen, että suomalaisen kannalta turvattomin toimintaympäristö Venäjällä oli heti Neuvostoliiton romahtamista seuranneina vuosina (esim. Azeem 2000, 146). Haastattelujen yhtenä tavoitteena oli kartoittaa, onko yritysten toimintaympäristö erityisesti Murmanskin alueelle vakautunut viime vuosina. Murmanskin alueen osalta tällaista turvallisuuskartoitusta ei lappilaiseen ja suomalaiseen käyttöön ole aikaisemmin tehty. Pitkään Venäjällä toimineiden yritysten näkemykset ovat tärkeitä turvallisuus selvityksen tavoitteiden kannalta.

Kuvio 4

n = 36. Haastateltujen toiminta-aika Venäjällä

Melkein puolella (47 %) haastatelluista organisaatioista on kokemusta venäjänmarkkinoista yli kymmenen vuoden ajalta (17 kpl). Kaikista haastatelluista organisaatioista yli viisi vuotta Venäjällä on toiminut 86 % (31 kpl). Toimintahistoriansa perusteella haastatelluilla yrityksillä on laaja kuva turvallisuustilanteen kehityksestä erityisesti Luoteis-Venäjällä. Haastattelutilanteissa tämä näkyi monella tavalla. Haastateltavat muun muassa kykenivät vertaamaan neuvostoajasta, Neuvostoliiton romahdusta seurannutta sekä nykyistä turvallisuustilannetta keskenään:

Neuvostoliiton aikana oli helpompaa. Silloin tiesi, kenellä on valtaa ja rahaa. Nykyisin tämä täytyy selvittää aina etukäteen.

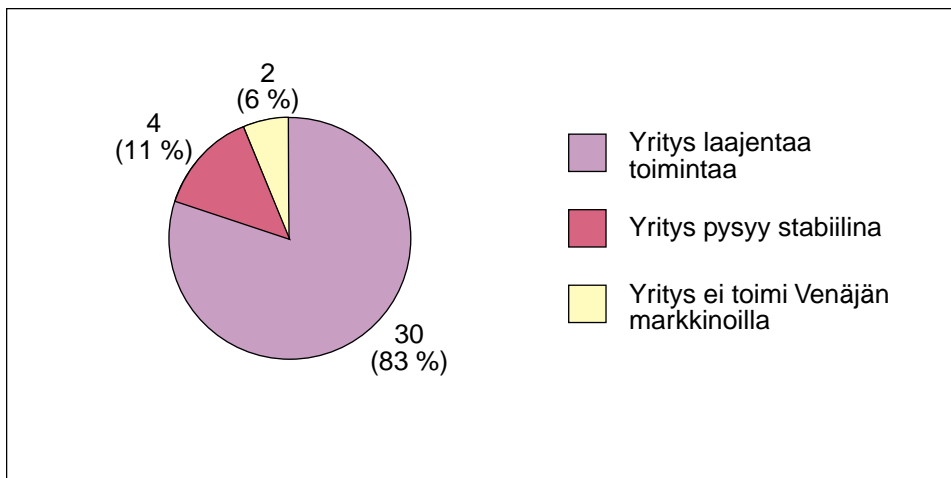
Ennen vanhaan automurtojen suuri määrä aiheutti ongelmia.

Neuvostoliiton aikana yhteistyö luotiin poliittisella tasolla. Yhteistyö on jatkunut tähän päivään saakka.

3.1.5 Tulevaisuuden näkymät Venäjällä

Haastatteluissa tiedusteltiin haastateltavan organisaation venäjän toimintoja koskevia tulevaisuudensuunnitelmia. Turvallisuusselvityksen tavoitteiden kannalta haastateltavien yritysten ja muiden toimijoiden tulevaisuuden suunnitelmat Venäjällä ovat merkityksellisiä: mikäli yritys on laajentamassa toimintaansa Venäjällä, turvallisuusongelmat on todennäköisesti yrityksen toiminnassa onnistuttu hallitsemaan. Kultakin haastateltavalta kysyttiin, laajentaako hänen edustamansa organisaatio toimintaansa Venäjällä, säilyykö toiminta ennallaan vai onko organisaatio vetäytymässä Venäjältä.

Kuvio 5

n = 36. Haastateltujen tulevaisuudensuunnitelmat Venäjällä.

Haastatteluista Venäjällä toimivista organisaatioista 83 % on laajentamassa venäjän toimintojaan (30 kpl). Yksikään Venäjällä toimivista haastatteluista organisaatioista ei ole vetäytymässä venäjänmarkkinoilta. Haastattelujen perusteella voidaan todeta, että kokemukset toiminnasta Venäjällä ovat positiivisia, eivätkä esimerkiksi turvallisuusongelmat ole toimintojen laajentamisen esteenä.

Haastatteluissa tuli usein esille, että organisaation toimintojen laajentamishalujen taustalla Venäjällä on viime vuosien yhteiskunnallinen kehitys. Venäjän talous on kasvanut nopeasti. Samalla markkinat ovat kehittyneet myös suomalaisten yritysten näkökulmasta suotuisasti:

Odotettavissa on erittäin hyviä tuotteita erilaisille ryhmille. Olosuhteiden tulee vielä parantua aikataulujen suhteen, mutta muutoin mahdollisuudet ovat hyvät.

Kokemus on erittäin positiivinen. Tavoitteena on, että vuonna 2008 yrityksen tuloista kolmasosa tulee ulkomailta. Tässä Venäjä on tärkeässä asemassa.

Selvitys tukee näkemystä, jonka mukaan Venäjän talous on kehittymässä suomalaisten yritysten kannalta erittäin hyvään suuntaan (ks. esim. Finpro 2004).

3.1.6 Partneriyhteistyö

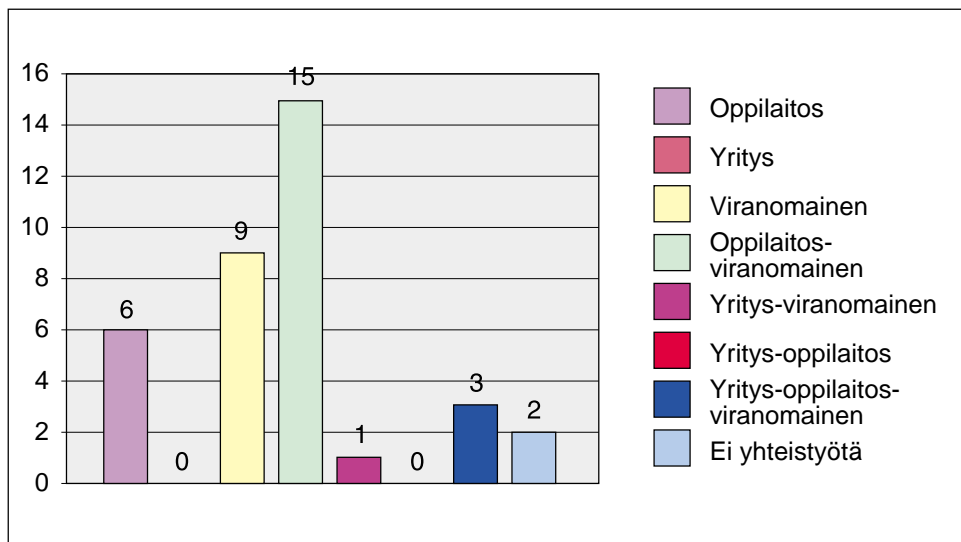
Haastatteluissa kysyttiin, onko haastateltavan edustamalla organisaatiolla ollut yhteistyötä hankkeen partnereiden tai hankkeen kanssa yhteistyötä harjoittavien viranomaisten kanssa. Tällä tavalla kartoitettiin turvallisuusverkoston sekä lappilaisien pienten ja keskisuurten yritysten olemassa olevaa yhteistyötä.

Haastateltujen yritysten verkostoitumisen kartoittaminen tukee turvallisuusverkoston rakentamista Barentsin alueelle. Sekä yrityksillä, oppilaitoksilla että viranomaisilla on Venäjällä toimintaan liittyviä turvallisuusongelmia koskevaa tietoa. Verkostoitumalla oppilaitosten, viranomaisten sekä muiden yritysten kanssa Venäjälle toimintaansa suuntaava yritys saa tätä tietoa käyttöönsä.

Kuvio 6 kuvaa hankkeen haastateltujen organisaatioiden yhteistyötä hankkeen partnereiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Hankkeessa on mukana oppilaitos- ja yrityspartnereita. Lisäksi hankkeella on ollut yhteistyötä erilaisten turvallisuudesta vastaavien viranomaisten kanssa. Taulukossa on luokiteltu haastatellut organisaatiot niihin, joilla on ollut yhteistyötä hankkeen

- oppilaitospartnereiden,
- yrityspartnereiden,
- viranomaiskumppaneiden,
- oppilaitospartnereiden ja viranomaiskumppaneiden,
- yrityspartnereiden ja viranomaiskumppaneiden,
- yritys- ja oppilaitospartnereiden,
- yritys- ja oppilaitospartnereiden sekä viranomaiskumppaneiden sekä
- niihin, joilla ei ole ollut lainkaan yhteistyötä hankkeen partnereiden tai kumppaneiden kanssa.

Kuvio 6

n = 36. Haastateltavien yhteistyö hankkeen partnereiden kanssa

Ainoastaan kolmella (8 %) haastatelluista organisaatioista on yhteistyötä kaikkien hankeosapuolten kanssa. Syynä vähäiseen yhteistyöhön kaikkien kolmen hanke-sektorin kesken on haastateltujen organisaatioiden yhteistyön puute hankkeen yritys-partnereiden kanssa: vain neljällä hankkeessa haastatellulla organisaatiolla on yhteistyötä jonkin hankkeen yrityspartnerin kanssa. Pankkitili hankkeen partneri-pankissa ei ole luokittelussa riittänyt haastateltavan harjoittamaksi yritys-yhteis-työksi pankin kanssa: yhteistyöltä on edellytetty toiminnallisempaa ulottuvuutta.

Oppilaitos ja viranomaisyhteistyötä harjoittaa suurin osa hankkeessa haastatte-lluista yrityksistä. Viidellätoista (42 %) haastatellulla organisaatiolla on yhteistyötä sekä vähintään yhden hankkeen partnerioppilaitoksen että hankkeen viranomais-kumppaneiden kanssa. Oppilaitosyhteistyötä on vain seitsemällä (19 %) haasta-tellulla organisaatiolla ja yhteistyötä ainoastaan hankkeen viranomaiskumppanien kanssa yhdeksällä (25 %) haastatellulla organisaatiolla. Oppilaitosyhteistyö liittyy useimmiten työssäoppijoiden ja työharjoittelijoiden toimintaan yrityksessä. Oppilai-tosyhteistyötä on yhteensä 25 haastatellulla organisaatiolla (69 %):

Olemme toimineet mm. Murmanskin Teknillisen korkeakoulun ja Suomen si-sääasiainministeriön kanssa yhteistyössä.

Yrityksessä käy säännöllisesti työharjoittelijoita Rovaniemen alueen oppilai-toksista.

Viranomaisyhteistyö liittyy usein suoraan organisaation Venäjän toimintoihin. Vi-ranomaisyhteistyötä on kaiken kaikkiaan 28:lla haastatelluista organisaatioista (78 %). Toiminta Venäjällä nähtiin mahdolliseksi ilman hyviä suhteita viranomai-siin:

Tullitoimintaan liittyvien asioiden hoitaminen viranomaisten kanssa on päi-vittäistä.

3.2 Turvallisuusselvityksen haastattelujen tulokset

3.2.1 Luotettavuuden varmistaminen

Verkostoituminen ja yhteistyö ovat modernin markkinatalouden avainkäsitteitä. Verkostoitumisen avulla on mahdollista vahvistaa myös yrityksen turvallisuuden hallintaa. Verkostoituminen on luotettavuuden rakentamista ja testaamista: toimi-joiden välinen verkostoituminen ei ole mahdollista ilman keskinäistä luottamusta. Myös yrityksen kansainvälistyminen on luotettavien verkostojen rakentamista. Tur-vallisuusselvitys uskoo verkostoitumisen ja yhteistyön voimaan osana yrityksen turvallisuusongelmien hallintaa.

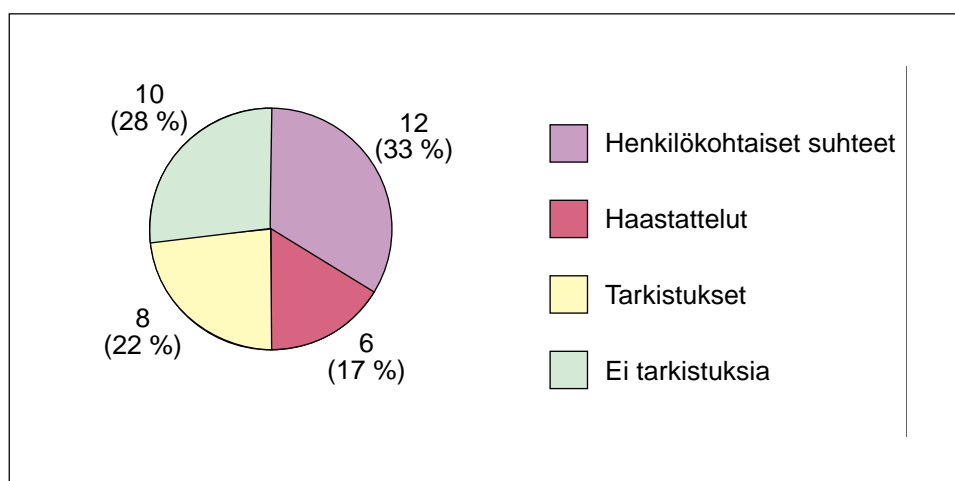
Erityisesti uusilla markkinoilla luotettavat yhteistyökumppanit ovat tärkeitä. Moni-le lappilaisille yrityksille Venäjä ja Murmanskin alue muodostavat uuden markkina-alueen. Turvallisuusselvityksessä on kartoitettu venäjänkauppaa harjoittaneiden yritysten ja muiden haastateltujen organisaatioiden edustajien näkemyksiä luotet-tavien yhteistyökumppaneiden löytämisestä Venäjältä. Yksittäisen yrityksen liike-toiminta Venäjällä on usein lähtenyt liikkeelle luotettavan yhteistyökumppanin avul-

la. Turvallisuusselvityksessä haastatellut yritykset ja muut organisaatiot ovat varmistaneet yhteistyökumppaneidensa luotettavuutta eri tavoin.

Henkilökohtaisilla suhteilla toimivat yrittäjät ja muut organisaatiot ovat luoneet ystävyyssuhteiden, jonka avulla he voivat varmistaa yhteistyökumppanin tai työntekijän taustoja. Nämä organisaatiot eivät ole käyttäneet muita tarkistusmenetelmiä. Osa haastatelluista organisaatioista on halunnut varmistaa yhteistyökumppaninsa luotettavuuden henkilökohtaisten *haastattelujen avulla*. Organisaatioiden edustajat ovat luottaneet psykologiseen silmäänsä ja uskonet pystyvänsä hankkimaan luotettavan ja työtehtävään sopivan henkilön parhaiten itse. Kuitenkin myös he ovat hyödyntäneet myös omia suhteitaan ennen haastatteluihin ryhtymistä. *Ulko-puolisten suorittamiin taustatarkistuksiin* turvautuneet yritykset ovat hyödyntäneet pääasiassa joko suomalaisia tai venäläisiä viranomaisia, tarkistuksia on tehty mm. Finpron kautta. Hankkeessa haastatellut Pietarissa ja Moskovassa toimineet yritykset ovat hyödyntäneet myös yksityisen turvallisuusalan yrityksiä. Organisaatiot, jotka *eivät ole käyttäneet tarkistuksia*, ovat luottaneet pitkään asiakassuhteisiin ja tätä kautta rakentuneeseen luottamukseen. Turvallisesti Venäjälle -hankkeessa luodaan verkosto, jonka kautta yhteistyökumppaneita koskevia taustatarkistuksia on mahdollista toteuttaa: hankkeessa on muun muassa mukana venäläinen partneri, jolla on lisenssi suorittaa venäläisiä yrityksiä koskevia taustatarkistuksia.

Kuvio 7 ja taulukot 1 - 3 kuvaavat, millä eri tavoilla hankkeen haastatellut yritykset ja muut organisaatiot ovat varmistaneet venäläisten yhteistyökumppaneidensa luotettavuuden. Niissä on myös verrattu organisaatioiden tapoja varmistaa yhteistyökumppaneidensa taustat maantieteellisen sijainnin, yrityskoon sekä toimialojen perusteella. Vertailu auttaa näkemään lappilaisen pienen ja keskisuuren yrityksen turvallisuusongelmien erityispiirteitä suhteessa muihin yrityksiin ja organisaatioihin. Turvallisuusselvityksessä tehdään vastaavat vertailut luotettavuuden varmistamisen lisäksi myös muista laaja-alaisen turvallisuuden osa-alueiden turvallisuusongelmista.

Kuvio 7

n = 36. Luotettavuuden varmistaminen Venäjällä

Kymmenen (28 %) haastatelluista organisaatioista ei ole käyttänyt taustatarkistuksia, tai ei ole kiinnittänyt asiaan huomiota. Henkilökohtaisiin suhteisiin on luottanut kaksitoista (33 %) haastateltavaa. Taustatarkistuksiin on turvautunut kahdeksan organisaatiota (22 %) ja omiin haastatteluihin kuusi (17 %) organisaatiota. Organisaatioiden, jotka eivät kiinnitä erityistä huomiota taustatarkistuksiin, osuus on kohtuullisen iso: näitä on yhteensä 61 % haastatelluista organisaatioista (10 + 12 kpl).

Luotettavuuden nostamista kriittiseksi Turvallisesti Venäjälle -hankkeen turvallisuuskysymykseksi voidaan perustella mm. sillä, että siihen viitataan usein ongelmanna erilaisissa venäjänkaupan oppaissa (Bäckman 1997, 34). Myös useissa turvallisuuselvityksen haastatteluissa viitattiin siihen, että yhteistyökumppaneiden taustoihin on kiinnitettävä Venäjällä erityistä huomiota:

Venäläisiin ei voi luottaa – hyödyntävät yritystä räikeästi.

Alkuvaiheen partneri oli yhteydessä rikollisjärjestöön, uusi partneri tutkittiin tarkemmin.

Kaikki kumppanit ja työntekijät on tarkistettava, ettei ongelmia synny.

Taustatarkistukset tehtävä, koeaikana katsottava henkilön toiminta tarkkaan sekä yrityksen tärkeimmät toiminnot pidettävä Suomessa, ettei kukaan pääse väliin.

Huolimatta siitä, että luotettavuuden merkitystä Venäjän toiminnoissa korostetaan, 22 haastattelusta organisaatioista ei tarkista yhteistyökumppaneidensa taustoja. Sitä, että luotettavuuteen ja taustatarkistuksiin ei kiinnitetty erityistä huomiota, perusteltiin haastatteluissa eri tavoin:

Työntekijän voi helposti irtisanoa, joten eiköhän ne luotettavia ole.

Kauppaa käydään käteisellä niin kauan, kuin luottamus löytyy.

Luottamuksen löytymiseen menee aikaa enemmän kuin Suomessa.

Venäjällä sopimuksissa on selvitettävä sanktiot mm. myöhästymisestä taikka humalassa esiintymisestä.

Perusteeksi sille, miksi taustatarkistuksiin ei kiinnitetä huomiota, mainittiin myös venäläisten yhteistyökumppaneiden luotettavuus. Venäläisten luotettavuus korostui erityisesti, kun yhteistyötä on harjoitettu jo jonkin aikaa:

Venäjällä on toimittu jo kauan. Kaikki kumppanit hankittu venäläisten kautta, ei valittamista kenestäkään.

Omat suhteet ja ystävyys on tehokkain tapa hankkia luotettavia kumppaneita.

Tutustuin sattumalta venäläiseen mieheen. Tämän tuttavuussuhteen ansiosista kehittyi ajatus venäjänkaupasta. Tuttavan kanssa kokeiltiin, menisikö tavaraa kaupaksi. Kumppani on ollut luotettava. Yritys harjoittaa vientiä myös muihin maihin.

Haastateltujen organisaatioiden venäläisten yhteistyökumppaneiden taustat tarkistettiin joko organisaation itse tekemien yhteistyökumppanin haastattelujen tai ulkopuolisten toteuttamien taustatarkistusten avulla. Näihin turvautui 14 organisaatiota (38 %):

Yrityksen edustaja käy tarkistamassa uuden yrityksen toiminnan paikanpäällä, jolloin he voivat varmistua yrityksen toiminnasta sekä sen laajuudesta.

Työnjohto hankittiin suomalaisyhtiön taustalla työskennelleestä henkilöstä, jolloin taustatarkistus oli suoritettu jo aiemmin.

Maantieteellinen sijainti ja luotettavuuden varmistaminen

Lappilaisten Venäjällä toimivien yritysten toimintaympäristö poikkeaa muualla Suomessa toimivien yritysten toimintaympäristöstä. Tämän vuoksi lappilaisten yritysten Venäjän toimintojen kehittämisen kannalta on kiinnostavaa verrata näiden toimintaa muualta Suomesta Venäjällä operoivien yritysten toimintaan. Taulukossa 1 verrataan haastateltujen lappilaisten yritysten keinoja varmistaa yhteistyökumppaneiden luotettavuus oululaisten ja eteläsuomalaisten yritysten keinoihin.

Taulukko 1

	Henkilökohtaiset suhteet	Haastattelu	Tarkistus	Ei tarkistuksia	Yhteensä
Lappi	8	4	3	8	23
Oulu	3	2	1	1	7
Etelä-Suomi	1		4	1	6
Yhteensä	12	6	8	10	36

Turvallisuuden varmistamista koskevassa maantieteellisessä vertailussa paljastuu ero lappilaisten ja eteläsuomalaisten yritysten toimintatavassa. Huomattava osa (70 %) lappilaisista organisaatioista ei kiinnitä huomiota taustatarkistuksiin tai turvautuu ainoastaan henkilökohtaisiin suhteisiinsa. Etelä-Suomessa toimivat organisaatiot tekivät taustatarkistuksia pohjoissuomalaisia yrityksiä selvästi paremmin. Eteläsuomalaisista haastatelluista yrityksistä ulkopuolisten tekemiin taustatarkistuksiin turvautui neljä kuudesta (67 %).

Lappilaiset yritysten luottamuksen varmistamista koskevissa kuvauksissa korostui henkilösuhteiden kautta vähitellen rakentuvan epämuodollisen luottamuksen merkitys:

Alkuvaiheessa kaikkien kanssa tehdään käteiskauppaa niin kauan, kunnes luottamus on löytynyt.

Yrityksen edustaja käy keskustelut asiakkaiden kanssa henkilökohtaisesti, jolloin hän tekee tulkinnan vastapuolesta omalla psykologiallaan.

Hankkeessa haastatellut eteläsuomalaiset korostivat ulkopuolisten tekemien taustatarkistusten merkitystä, sekä muita luotettavuuden varmistamista tukevia keinoja:

Taustatarkistukset tulee suorittaa suomalaisten kautta.

Kaikki yhteistyökumppanit ja työntekijät tulisi tarkistaa.

Yritysten koko ja luotettavuuden varmistaminen

Suurin osa haastatelluista yrityksistä sijoittuu yrityskokonsa puolesta mikroyritysten ja pienten yritysten luokkaan. Mukana on kuitenkin myös kuusi keskisuurta/suurta yritystä. Oheisessa taulukossa on verrattu toisiinsa eri kokoluokan yritysten sekä hankkeen haastattelemien muiden organisaatioiden tapoja varmistaa yhteistyökumppanien luotettavuus.

Taulukko 2

	Henkilökohtaiset suhteet	Haastattelu	Tarkistus	Ei tarkistuksia	Yhteensä
Mikroyritys	7	2	3	1	13
Pieni yritys	2	2	1	4	9
Keskisuuri yritys	1	1	3	1	6
Yhteensä	10	5	7	6	28

Yritysten kokoluokkaan perustuvassa vertailussa näkyy ero erityisesti mikroyritysten sekä keskisuurten ja suurten yritysten välillä. Haastattelujen perusteella yrityskoko näyttää vaikuttavan siihen, millaisella "huolen asteella" yritykset suhtautuvat yhteistyökumppaneidensa taustojen tarkistamiseen. Voimakkain huolen aste yhteistyökumppanien luotettavuuden osalta on hankkeen haastattelemilla suuremmilla yrityksillä. Kuudesta haastattelusta suuremmasta yrityksestä neljä (66 %) turvautui ulkopuolisten tekemiin taustatarkistuksiin tai omiin haastatteluihin. Ero rinnastuu edellä kuvatun maantieteellisessä vertailussa havaittuun eroon, koska suurin osa hankkeen haastattelemista suurista yrityksistä toimii Etelä-Suomessa:

Taustatarkistusten tulee olla käytössä kaikkien työntekijöiden kohdalla. Tämän lisäksi koeaikana on tarkkailtava henkilöä ennenkuin henkilön vakiinaistaa.

Huolettomimmin yhteistyökumppaneihin suhtautuvat hankkeen haastattelemat mikroyritykset. Näistä yrityksistä luotettavuuden varmistusta ei toteuta, tai luotettavuuden jättää ainoastaan henkilökohtaisten suhteiden varaan 62 % haastatelluista mikroyrityksistä. Lapissa toimivat pienet yritykset perustelivat matalaa huolen astettaan eri tavoin:

Pienellä paikkakunnalla voi taustat selvittää helposti, kun kaikki tuntevat toisensa.

Yhteistyökumppanit ovat erittäin suuressa arvossaan tässä asiassa.

Toimialat ja luotettavuuden varmistaminen

Selvityksessä haastatelluista organisaatioista yli kolmannes (36 %) on tavara-kauppaa Venäjälle harjoittavia yrityksiä. Tässä heijastuu lappilaisten Venäjän-

kauppaa harjoittavien yritysten toimialarakenne. Muilta toimialoilta haastateltuja organisaatioita löytyy vähemmän. Oheisessa kaaviossa on verrattu toisiinsa eri toimialoilla toimivien yritysten sekä muiden hankkeen haastatteleminen organisaatioiden tapoja varmistaa yhteistyökumppaneiden luotettavuus.

Luotettavuuden tarkistaminen toimialakohtaisesti

Taulukko 3

	Henkiökohtaiset suhteet	Haastattelu	Tarkistus	Ei tarkistuksia	Yhteensä
Tavaramyynti	6	3	3	1	13
Konsultointi	3	2	1	2	8
Vakuutusala				1	1
Kuljetusala			1	1	2
Marata			1	1	2
Energia-ala	1		1		2
Etujärjestö	1		1	4	6
Oppilaitos	1	1			2
Yhteensä	12	6	8	10	36

Vertailu paljastaa, että taustatarkistusten tekeminen/tekemättä jättäminen jakautuu suhteellisen tasaisesti eri toimialoilla. Vertailussa erityistä huomiota voi kiinnittää tavarakauppaa harjoittaviin yrityksiin, jossa otos on muita toimialoja suurempi sekä etujärjestöihin, joissa ainoastaan yksi kuudesta turvautuu taustatarkistuksiin (17 %).

Tavarakauppaa harjoittavista yrityksistä 54 % ei turvautunut taustatarkistuksiin. Taustatarkistusten tekemättä jättäminen kahdeksalla tavarakauppaa harjoittavalla yrityksellä liittyi yleensä toiminnan luonteeseen: tavarakauppaa toteutetaan käteiskaupalla, jolloin tavara luovutetaan ostajalle vasta rahojen tultua tilille. Lisäksi venäläinen osapuoli huolehtii tavaroiden hallinnasta niiden luovutuksen jälkeen. Yhteistyökumppani hakee tavarat Suomesta ja toimittaa ne Venäjälle. Tavarakauppaa harjoittavat yritykset kuvasivat toimintansa luonnetta eri tavoin:

Asiakas ottaa tavaran liikkeestä ja toimittaa sen itse kohteeseen.

Ongelmia on syntynyt yleensä silloin, kun asiakas vaihtaa tavarantoimittajaa.

Yrityksen toimintatapa on etukäteismaksu kaikilta venäläisiltä asiakkailta.

Asiakas vastaa tavaroista rajan tuolla puolen.

Selvityksessä haastatellut etujärjestöjen edustajat eivät yhtä lukuun ottamatta kertoneet toteuttavansa venäläisten yhteistyökumppaneiden taustatarkistuksia. Etujärjestöjen edustajat perustelivat toimintaansa eri tavoin:

Venäjältä löytyy rehellistä työväkeä oman verkoston kautta.

Me ajaututtiin tehtävään valtiollisen sopimuksen kautta.

3.2.2 Kohdattu rikollisuus

Yksi valtioiden välisestä taloudellisesta yhdentymisestä syntyvä ongelma on kansainvälinen rikollisuus: kansainvälisen kaupan edellytysten parantaminen vahvistaa myös kansainvälisen rikollisuuden toimintaedellytyksiä. Kansainvälistyvän yrityksen on ennakoitava erilaisen rikollisuuden muotojen vaikutuksia toimintaansa, tämä koskee myös Venäjän markkinoista kiinnostunutta yritystä. Paikallisen, alueellisen ja kansainvälistyvän rikollisuuden ehkäisy edellyttää verkostoitumista viranomaisten sekä erilaisten kansalaisyhteiskunnan toimijoiden – esimerkiksi yritysten – välillä.

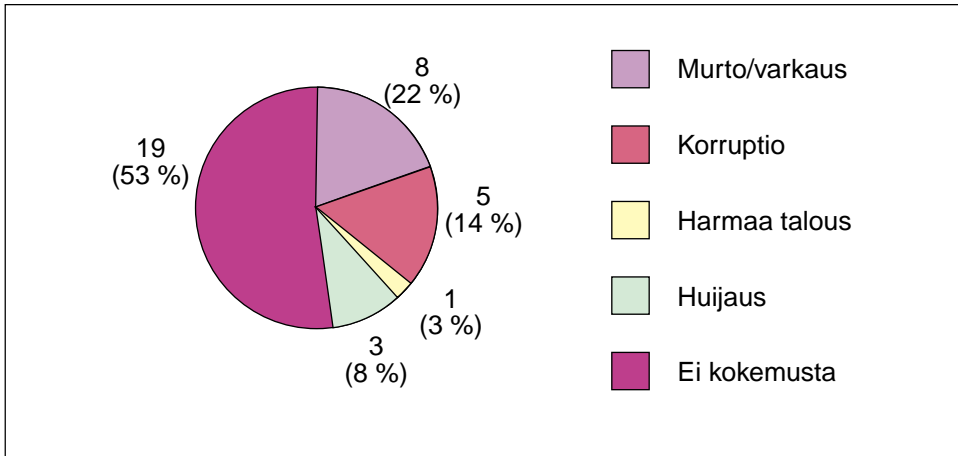
Turvallisuusselvityksessä on kartoitettu venäjänkauppaa harjoittaneiden yritysten ja muiden Venäjällä toimivien organisaatioiden kokemuksia venäläisestä rikollisuudesta. Hankkeessa on haluttu selvittää millaisiin rikollisuuden muotoihin ja missä määrin ne ovat toiminnassaan Venäjällä törmänneet. Taustalla on näkemys, että rikollisuuteen liittyvät mielikuvat ovat yksi lappilaisten yritysten liiketoimintaa Venäjällä rajoittanut tekijä (Lappalainen 2004). Omakohtaisten kokemusten ohella turvallisuusselvityksessä on kartoitettu myös, millaisia mielikuvia haastateltavilla venäläisestä rikollisuudesta on.

Hankkeen suunnitteluvaiheessa syntyi alustava käsitys siitä, millaisiin rikollisuuden muotoihin yritykset Venäjällä yleensä törmäävät. Käsitys perustui muun muassa erilaisissa venäjänkaupan oppaissa esitettyihin näkemyksiin (ks. esim. Azeem 2000, 155). Selvitystä aloitettaessa ennako-oletus oli, että Venäjällä erilaiset *murrot ja varkaudet* ovat yleisiä. Myös viranomaisten *korruptioon* tiedotusvälineiden luoman kuvan mukaan törmää Venäjällä helposti. Yksi näistä on virallisen talouden ulkopuolella oleva *harmaa talous*, joka vähentää valtion verotuloja. Näiden rikollisuuden muotojen lisäksi haastatteluissa nousivat esille erilaiset *huijaukset*, joiden kohteeksi yrittäjät olivat joutuneet.

Kuviossa 8 ja taulukoissa 4 – 6 kuvataan, millaisia rikollisuuden muotoja hankkeen haastattelemat yritykset ja muut organisaatiot ovat kohdanneet Venäjällä. Tässä turvallisuuden osa-alueessa ennako-odotukset vaikuttivat eniten kuviossa käytettyihin luokituksiin. Taulukoissa on verrattu organisaatioiden kohtaamia rikollisuuden muotoja maantieteellisen sijainnin, yrityskoon sekä toimialojen perusteella. Tavoitteena on tässäkin turvallisuuden osa-alueessa verrata lappilaisten yritysten turvallisuusongelmia muualla Suomessa toimivien yritysten turvallisuusongelmiin.

Kuvio 8

n = 36. Kohdatun rikollisuuden muodot Venäjällä

Haastatelluista organisaatioista 20 oli sellaisia, joilla ei ollut omakohtaisia kokemuksia mistään edellä mainituista rikollisuuden muodoista Venäjällä (55 %). Vaikka hankkeen puitteissa tehtyjen haastattelujen määrä on rajallinen, voidaan rikollisuudesta Venäjällä tehdä päätelmä: *Venäjällä voi toimia törmäämättä rikollisuuteen:*

Olen muutaman kerran nähnyt samanlaisia tappeluja kuin Suomessakin. Muuta rikollisuutta en ole huomannut.

Toisaalta omakohtaisten kokemusten puutteesta huolimatta venäläisten markkinoiden vaikeus sekä rikollisuuden olemassaolo Venäjälläkin tunnustettiin:

Venäjällä ulkomaalaiselta yritykseltä odotetaan jonkin verran enemmän, kuin kotimaiselta. Venäjä on kuitenkin nousemassa yrityksemme kärkikymmenikköön tulosten perusteella. Kokemus toiminnasta on ollut positiivista.

Murtojen ja varkausten kohteeksi haastateltavien edustamista organisaatioista oli joutunut kahdeksan (22 %). Automurtoja näistä oli kaksi. Hankkeen suunnittelu- vaiheen ennako-odotuksiin nähden määrää voidaan pitää vähäisenä. Yhdessä tapauksessa autosta varastettiin auton merkki. Lisäksi yksi haastateltavista oli joutunut lompakkovarkauden kohteeksi:

Kahden vuoden aikana autostani varastettiin Opel-merkki takaluukusta.

Minulta on kerran varastettu lompakko Viipurissa, mutta muutoin en ole huomannut mitään poikkeavaa turvallisuuteen liittyen.

Syy automurtojen vähäiseen määrään näyttää olevan, että organisaatiot pyrkivät ennaltaehkäisemään niitä. Viisi (14 %) haastateltavaa kertoi oma-aloitteisesti, millä tavalla he ennalta ehkäisevät automurrot. Vartioidut parkkipaikat koettiin haastatteluisia yleisesti turvallisiksi:

Auto jätetään yleensä hotellien vartioituille parkkipaikoille, hinta on noin 1 €/ yö.

Nykyisin hotellien parkkipaikat ovat luotettavia ja turvallisia.

Venäjällä käydessä autojen säilytys on suoritettu miliisiaseman pihalla, jossa ei ongelmia ole ilmennyt.

Nykyisin kuljettaja ei jätä autoa yksin milloinkaan.

Korruptioon haastatteluista organisaatioista oli törmännyt viisi (14 %). Korruptioksi määriteltävissä olevaa toimintaa haastateltavat olivat havainneet lähinnä tullin ja tiemiliisin toiminnassa:

Autoni rajan yli tuomiseen tarvittavaa leimaa asiakirjaan ei saanut mistään. Minua juoksutettiin luukulta luukulle. Lopulta toin auton Suomeen ilman leimaa. Selvästi haluttiin, että jättäisin autoni Venäjälle, jolloin se katoaisi.

Tullausmaksut ovat joskus hyvin älyttömiä, lisäksi viranomaiset kusettavat kaikkia. Maksuissa voi olla tulkintavaikeuksia, tähän auttaa omien kontaktien voiteleminen.

Harmaasta taloudesta oli kokemuksia ainoastaan yhdellä haastatellulla organisaatiolla. Ilmeisesti omakohtaisten havaintojen tekeminen ja niistä raportoiminen on vaikeaa myös Venäjällä:

Henkilö haki töitä, jotta olisi voinut ilmoittaa verottajalle tuloja, jotka todellisesti tulivat hämäläbusineksistä.

Huijauksen tai huijausyrityksen kohteeksi oli joutunut kolme haastateltujen organisaatioiden edustajaa. Huijauksista Venäjällä puhuessaan haastateltavat muistuttivat joutuneensa huijausten kohteeksi myös Suomessa:

Venäläisillä on erilainen moraalitieteellinen työntekeisyys kuin suomalaisilla. Venäläiset pelaavat enemmän omaan pussiin.

Meiltä on hävinnyt Suomesta yksi auto rajan toiselle puolelle. Sitä miten auto saatiin Venäjälle, ei ole varmuutta. Toinenkin auto yritettiin kuljettaa rajan yli, mutta tämä onnistuttiin pysäyttämään.

Maantieteellinen sijainti ja kohdattu rikollisuus

Taulukossa 4 verrataan lappilaisten haastateltujen kohtaamia rikollisuuden muotoja muualta päin Suomea Venäjällä toimivien yritysten kohtaamiin rikollisuuden muotoihin. Koska lappilaiset yrittäjät toimivat pääasiassa Murmanskin alueella ja eteläsuomalaiset yritykset puolestaan Pietarin ja Murmanskin alueella auttaa vertailu osaltaan hahmottamaan Murmanskin alueen ja Pietarin sekä Moskovan alueen rikollisuuteen liittyviä eroja.

Taulukko 4

	Murto/ Varkaus	Korruptio	Harmaa talous	Huijaus	Ei kokemuksia	Yhteensä
Lappi	4	3	1	2	13	23
Oulu	2				5	7
Etelä-Suomi	2	2		1	1	6
Yhteensä	8	5	1	3	19	36

Turvallisuusselvityksessä haastatelluissa lappilaisilla yrityksillä on kokemuksia kaikista esiin nousseista rikollisuuden muodoista. Myös harmaasta taloudesta raportoinut organisaatio oli lappilainen. Huijauksista kertoi kaksi lappilaista, joista toinen liitti tapahtuman Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisen yhteiskunnallisen epävakauden syyksi:

Tapahtumat olleet noin 1993, eli heti Neuvostoliiton kaatumisen jälkeen, jolloin pienet yritykset olivat helppoja kohteita. Isot yritykset pystyivät hyödyntämään viranomais- ja muut tärkeät suhteet. Pienten yritysten voimavarat eivät ehkä riittäneet.

Suhteellisesti eniten kuvauksia korruptiosta haastatteluissa tarjosivat eteläsuomalaiset yritykset: kaksi viidestä korruptiota kuvanneista yrityksestä toimi Etelä-Suomessa. Myös ainoat viittaukset vakavampaan korruptioon nousivat esiin Etelä-Suomessa tehdyissä haastatteluissa:

Viranomaiset voivat olla mukana yrityksen valtaamisessa alusta saakka.

Palotarkastuksissa voi tarkastaja kertoa asian edistyvän nopeampaa, mikäli sujauttaa rahaa hänelle.

Yritysten koko ja kohdattu rikollisuus

Turvallisuusselvitystä suunniteltaessa oletettiin, että eri kokoluokan yritykset kohtaavat Venäjällä erilaisia rikollisuuden muotoja. Taulukossa 5 on verrattu mikroyritysten, pienten yritysten ja keskisuurten yritysten kohtaamia rikollisuuden muotoja Venäjällä toisiinsa.

Taulukko 5

	Murto/ Varkaus	Korruptio	Harmaa talous	Huijaus	Ei kokemuksia	Yhteensä
Mikroyritys	4	1	1	3	4	13
Pieni yritys	1	1			7	9
Keskisuuri yritys	2	3			1	6
Yhteensä	7	5	1	3	12	28

Vertailu näyttää, että erityisesti suurten yritysten on ollut vaikea välttyä kokemuksilta rikollisesta toiminnasta Venäjällä. Ainoastaan yksi kuudesta keskisuurta tai suurempaa yritystä edustaneesta haastateltavasta kertoi, että yrityksellä ei ole kokemusta rikollisuudesta Venäjällä. Sen sijaan pienten yritysten joukossa on suuri määrä yrityksiä, joilla näitä kokemuksia ei ole. Pienten yritysten ryhmässä kokemuksia vailla on seitsemän yhdeksästä (78 %).

Mikroyrityksillä on kokemuksia erityisesti murroista sekä huijauksista. Kaikki kolme ”huijaustapausta” ovat sattuneet mikroyritykselle. Huijauksen kohteeksi joutunut yrittäjä kuvasi tilannetta seuraavasti:

Vuoden 2000 loppupuolella alkoi suojelurahan pyytäjien lisäksi yrityksen ympärillä pyöriä muitakin osingoille haluavia siipiveikkoja. Yleensä vasta

puoli olisi ollut halukas toimimaan ilman käteismaksua ym. jolloin maksua ei yritykselle olisi suoritettu.

Näyttää siltä, että pienellä yrityksellä, joka ei kiinnitä huomiota turvallisuussuunniteluun ja esimerkiksi yhteistyökumppaneiden taustojen tarkistamiseen, on riski joutua huijauksen kohteeksi suurempi kuin muilla haastatelluilla yrityksillä. Haastatteluissa korostettiin taustatarkistusten tekemistä nimenomaan huijausten ennaltaehkäisemiseksi:

Huijausten estämiseksi taustatarkistusten tekeminen on tärkeää.

Korruptio koski suurempia haastateltuja yrityksiä: kolme viidestä korruptiotapauksesta on kohdannut keskisuuri tai suuri yritys. Myös yksittäisissä haastatteluissa annetuissa kommentteissa suurten yritysten suurempi riski törmätä korruptioon nousi esille: muun muassa todettiin, että korruptoituneet viranomaiset voivat hyötyä suurista yrityksistä pieniä yrityksiä enemmän:

Mikäli yritys maksaa lahjuksia, voivat viranomaiset kiristää yrittäjältä lisää tuloja. Tiedossa on jopa yrityskaappauksia Pietarin alueella.

Yrityksemme palotarkastuksessa tarkastajaa ei kiinnostanut testaus, vaan hän ilmoitti, että meidän tulee tilata 800 kappaletta tunnistimia lisää ja asentaa ne uudestaan, vaikka vanhat olisivat toimineet samalla tavalla. Todennäköisesti asia olisi hoitunut helpommin, mikäli tälle olisi maksettu muutama tuhat ruplaa.

Toimialat ja kohdattu rikollisuus

Taulukossa 6 on verrattu toisiinsa eri toimialoilla toimivien yritysten sekä muiden hankkeen haastatteleminen organisaatioiden Venäjällä kohtaaman rikollisuuden muotoja.

Taulukko 6

	Murto/ Varkaus	Korruptio	Harmaa talous	Huijaus	Ei kokemuksia	Yhteensä
Tavaramyynti	2	3		2	6	13
Konsultointi	2		1	1	4	8
Vakuutusala					1	1
Kuljetus	1	1				2
Marata		1			1	2
Energia-ala	2					2
Etujärjestö	1				5	6
Oppilaitos					2	2
Yhteensä	8	5	1	3	19	36

Organisaatioiden toimialoihin perustuva vertailu osoittaa, että lähes kaikilla toimialoilla voi toimia niin, että välttyy venäläistä rikollisuutta koskevilta kokemuksilta. Ainoastaan jokaisella haastatellulla kuljetus- ja energia-alalla toimineesta yrityksestä on kokemuksia jostakin rikollisuuden muodosta Venäjällä:

Yrityksen ongelmat liittyivät kaikenlaiseen papereiden täyttämiseen johtuen lainsäädännön muutoksista sekä virkailijoiden erilaisista laintulkinnosta.

Virkailijat saattavat olla työaikanaan humalassa. Tästä voi tulla ongelmia.

Rikollisuudelta kokonaan välttyneitä selvityksessä haastateltuja toimialoja ovat koulutus sekä vakuutusala. Haastateltu vakuutusalan yrityksen edustaja ei halunnut kertoa organisaation kokemuksista venäläisestä rikollisuudesta. Ainoa harmaata taloutta koskeva kokemus oli konsultointia harjoittavalla yrityksellä:

Meidänkin yritykseen on haettu töihin, jotta rahantulo olisi voitu virallistaa.

Etujärjestöjen ja oppilaitosten edustajat olivat törmänneet rikollisuuteen Venäjällä erittäin harvoin. Oppilaitoksista ja etujärjestöistä ainoastaan yksi etujärjestön edustaja kertoi organisaationsa törmänneen rikollisuuteen (murto/varkaus) Venäjällä. Ilmeisesti oppilaitosten ja etujärjestöjen toiminta ei ole sen tyyppistä, jossa raha tai materiaali liikkuisi, eikä näiden toiminta kiinnosta rikollisia:

Minulla ei koskaan ole ollut ongelmia. Aina tulee muistaa kunnioittaa vastapuolta.

Erityistä rikollisuutta ei ole. Ongelmana on kaikkien tahojen suurenteleminen tällä asialla.

3.2.3 Haastateltujen mielikuvat rikollisuudesta Venäjällä

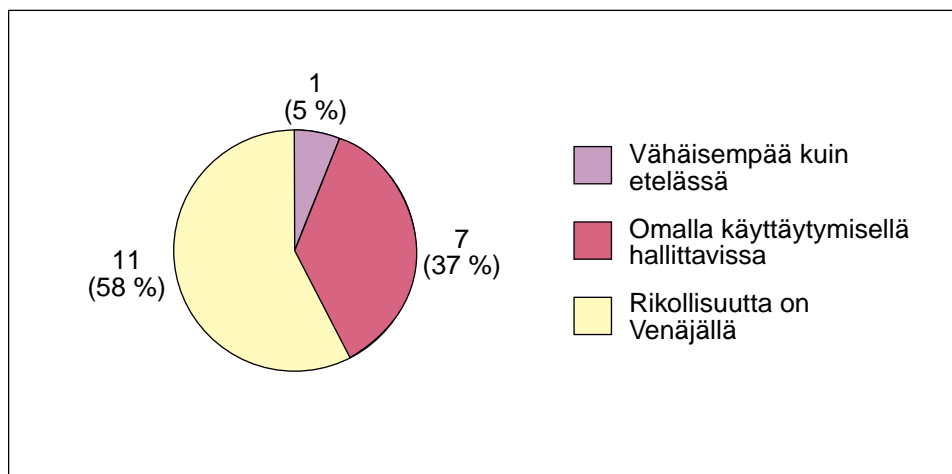
Edellä kuvattiin turvallisuusselvityksessä haastateltujen organisaatioiden edustajien kokemuksia Venäläisestä rikollisuudesta. Omakohtaisten kokemusten ohella venäläiseen rikollisuuteen liittyä Suomessa monia ja monenlaisia mielikuvia (esim. Bäckman 1999, 53). Turvallisuushankkeessa on selvitetty, millaisia mielikuvia omien kokemusten ohella haastateltavilla venäläisestä rikollisuudesta on. Venäläistä rikollisuutta koskevat mielikuvat nousivat haastatteluissa esiin:

Olin ystävänterini sekä tämän miesystävän auton kyydissä Pietarissa. Mies kertoi olevansa mafioso, totuutta tästä en tiedä.

Miliisiin ei voi luottaa, taustatarkistuksetkin tulee huolehtia omien suhteiden kautta.

Haastatteluissa esiin nousseet mielikuvat on luokiteltu kolmeen ryhmään: *vähäisempää kuin etelässä, omalla käyttäytymisellä hallittavissa sekä rikollisuutta on Venäjällä*. Luokittelu on syntynyt analysoitaessa haastateltujen Venäläistä rikollisuutta koskevia käsityksiä. Kokemusten ohella haastateltavat halusivat kuvata käsityksiään ja mielikuviaan rikollisuudesta Venäjällä. Kuviossa 10 kuvataan niiden 19 haastattelun, jotka eivät ole kohdanneet rikollisuutta Venäjällä, mielikuvia. Merkittävä osa haastateltavista lähti siitä, että vaikka rikollisuutta Venäjällä esiintyykin omalla käyttäytymisellä ongelmat ovat hallittavissa samalla tavalla kuin esimerkiksi Suomessa: naisista, viinasta, rahojen levittelystä ja näiden sopivista yhdistelmistä syntyy varmasti turvallisuusongelmia.

Kuvio 9

n=19. Rikollisuutta Venäjällä kokemattomien mielikuvat venäläisestä rikollisuudesta

Niistä 19 haastatellusta, joilla ei ole omakohtaista kokemusta venäläisestä rikollisuudesta yksitoista (58 %) oletti kuitenkin, että omien kokemusten puutteesta huolimatta rikollisuutta on Venäjällä siinä missä muuallakin.

Rikollisuutta on paljon, mutta itse en ole nähnyt enkä joutunut rikoksen uhriksi.

Rikollisuus on Venäjällä samanlaista kuin Suomessa.

Yrittäjä on muutaman kerran törmännyt samanlaisiin tappeluihin kuin Suomessa. Muunlaista rikollisuutta ei ole huomattu.

Seitsemän (37 %) haastateltua korosti, että rikollisuus on omalla käyttäytymisellä hallittavissa ja ehkäistävissä ennalta samalla tavalla kuin Suomessaakin:

Oman toiminnan merkitys on erittäin suuri myös muualla kuin Venäjällä.

Mielestäni kaikki suomalaiset ovat itse aiheuttaneet uhriksi joutumisen. Yrityksellä on ollut kaksi vuotta vuokra-asunto Murmanskissa. Kaikki työntekijät ovat majoittuneet tuossa, eikä koko aikana ole ollut mitään ongelmia.

Yksi haastatelluista korosti, että vaikka rikollisuutta Venäjällä on, niin Murmanskin alueella sitä on vähemmän kuin muualla Venäjällä:

Rikollisuutta on Murmanskin Oblastissa vähemmän kuin etelässä.

Maantieteellinen sijainti ja mielikuvat rikollisuudesta

Toimintaympäristö ja sen tuottamat kokemukset vaikuttavat toimijoiden käsityksiin ja uskomuksiin ympäröivistä uhista. Lappilaisten Venäjällä operoivien organisaatioiden toimintaympäristö poikkeaa muualta Suomesta Venäjällä toimivien yritysten

toimintaympäristöstä. Taulukossa 7 verrataan lappilaisten organisaatioiden venäläistä rikollisuutta koskevia mielikuvia oululaisten ja eteläsuomalaisten yritysten mielikuviin. Vertailussa ovat mukana ne 19 organisaatiota, joilla ei haastateltavien mukaan ole omakohtaista kokemusta venäläisestä rikollisuudesta.

Taulukko 7

	Vähäisempää kuin etelässä	Omalla käyttäytymisellä hallittavissa	Rikollisuutta on Venäjällä	Yhteensä
Lappi	1	5	7	13
Oulu		2	3	5
Etelä-Suomi			1	1
Yhteensä	1	7	11	19

Viidellä Oulun läänissä toimivalla organisaatiolla ei ollut kokemuksia rikollisuudesta Venäjällä. Näistä kolme uskoi, että rikollisuutta Venäjällä on ja kaksi puolestaan uskoi, että rikollisuus on omalla käyttäytymisellä hallittavissa. Kaikkein voimakaimmat mielikuvat venäläisestä rikollisuudesta nousivat esiin yhdessä Oulun seudulla tehdyssä haastattelussa:

Turvallisuuskoulutuksia ei tarvita... Venäjällä rikollisuutta on enemmän kuin Suomessa, esimerkiksi huijauksia, piratismia, rahahuijareita, lahjontaa ja viranomaisten korruptiota.

Etelä-Suomen haastatteluista ainoastaan yksi perusti käsityksensä venäläisestä rikollisuudesta mielikuviin: kysymys on ainoastaan Etelä-Suomessa tehdystä haastattelusta, jossa ei tullut esille rikollisuutta koskevia omakohtaisia kokemuksia. Haastateltu kertoi käsityksensä olevan, että pohjoisessa rikollisuutta on vähemmän kuin Pietarin ja Moskovan alueella:

Verotulojen kasvu Venäjällä on vaikuttanut turvallisuuden nousuun. Rikollisuutta on Murmanskin Oblastissa vähemmän kuin etelässä.

Yli puolet (54 %) lappilaisista yrityksistä, joilla ei ole kokemusta venäläisestä rikollisuudesta oletti, että rikollisuutta on Venäjällä:

Rikollisuus Venäjällä on samanlaista kuin Suomessakin. Lainsäädännöstä johtuen talousrikollisuus on ehkä isompaa.

Elintason heikkous vaikuttaa siihen, ettei tavaran omistajalla ole merkitystä, vaan kaikki irtain varastetaan.

Kuitenkin tiemiliisi voi tarkistaessaan autoja yrittää rahastaa kuljettajia etsimällä vikoja, mm. likaiset lamput, ja sakottamalla näistä.

Korruptiota voidaan käyttää kiristykseen jälkikäteen, mikäli yritys sortuu antamaan korruptiorahaa viranomaiselle.

Tiemiliisi rajalla ei anna anteeksi edes 50 kg:n ylitystä, joka johtuu lumi-kuormasta akselin päällä, vaan kirjoittaa sakot.

Miliisin sakotustoiminta on yleensä perusteetonta. Yleensä miliisi haluaa käteistä rahaa, jolloin tämä sakottaa tyhjäpäiväisistä asioista.

Oulun alueella kaksi ja Lapissa viisi haastateltavaa korosti, että rikollisuutta ja sen kohteeksi joutumista on mahdollista hallita ja ennalta ehkäistä omalla käyttäytymisellä. Nämä haastattelut eivät halunneet maalata suuria rikollisuutta koskevia uhkakuvia:

Suomalaisilla on suuret ennakkokäsitykset venäläisestä rikollisuudesta. Miliisin toiminnan luotettavuus ei aina ole hyvää, apua on joskus saatavilla ja joskus ei.

Riski joutua onnettomuuden uhriksi on huomattavasti pienempi kuin esimerkiksi New Yorkissa. Oman toiminnan merkitys korostuu aina ulkomailla matkustaessa.

Usein mielikuvia perusteltiin huumeilla ja prostituutiolla. Suhteellisesti eniten nämä nousivat esille Oulun seudulla tehdyissä haastatteluissa:

Kostamus, Karjalan tasavalta ja Murmanskin alueet ovat lisääntyvän hiv:n ja hepatiitin kasvualueita lisääntyvän huumeongelman vuoksi.

Huumeet ja prostituutio ovat yleensä saman ns. ohjauksen – rikollisalan alueita rinnakkain.

Yritysten koko ja mielikuvat rikollisuudesta

Eri kokoluokan yritysten mahdollisuudet selvittää, millaisia rikollisuuden muotoja Venäjän eri alueilta on, poikkeavat toisistaan: pienten yritysten resurssit ovat tässä suhteessa heikkomat. Taulukossa 8 verrataan haastateltujen yritysten edustajien mielikuvia venäläisestä rikollisuudesta yritysten koon perusteella.

Taulukko 8

	Vähäisempää kuin etelässä	Omalla käyttäytymisellä hallittavissa	Rikollisuutta on Venäjällä	Yhteensä
Mikroyritys		2	2	4
Pieni yritys	1	3	3	7
Keskisuuri yritys			1	1
Yhteensä	1	5	6	12

Vertailu kertoo, että kaikissa kokoluokissa on sellaisia yrityksiä, joilla ei ole kokemusta venäläisestä rikollisuudesta, mutta jotka lähtevät siitä, että rikollisuutta on Venäjällä:

Mielestäni rikollisuutta on paljon. Kuitenkaan itse en ole nähnyt rikollisuutta, enkä itse ole joutunut rikoksen kohteeksi.

Myös luottamusta siihen, että rikollisuus on Venäjällä hallittavissa, oli eri kokoisissa yrityksissä: kaksi mikroyrityksen ja kolme pienen yrityksen edustajaa uskoi tä-

hän. Lisäksi yksi etujärjestön ja yksi oppilaitoksen edustaja lähtivät siitä, että rikollisuus ja sen aiheuttamat ongelmat ovat omalla toiminnalla hallittavissa. Erityisesti haastatteluissa korostettiin alkoholin käytön hallintaa:

Murmanskin rikollisuus on yleisesti ottaen samanlaista kuin Suomessakin. Lähinnä suomalaiset rikoksen uhriksi joutuneet ovat itse aiheuttaneet toiminnallaan uhriksi joutumisen.

Suomalaisten ongelmana on liiallinen vodkan juonti. Venäläinen ei halua toimia henkilön kanssa, joka ei osaa nauttia alkoholia niin, että pystyy huolehtimaan itsestään.

Jokaisen tulee toimia järki päässä ja housut jalassa.

Toimialat ja mielikuvat rikollisuudesta

On mahdollista olettaa, että toimialoittain erilaiset kokemukset rikollisuudesta erilaistavat toimialoittain yritysten mielikuvia rikollisuudesta Venäjällä. Taulukossa 9 verrataan toisiinsa eri kokoluokan yritysten edustajien mielikuvia venäläisestä rikollisuudesta.

Taulukko 9

	Vähäisempää kuin etelässä	Omalla käyttäytymisellä hallittavissa	Rikollisuutta on Venäjällä	Yhteensä
Tavaramyynti	1	3	2	6
Konsultointi		2	2	4
Vakuutusala			1	1
Kuljetusala				
Marata			1	1
Energia-ala				
Etujärjestö		1	4	5
Oppilaitos		1	1	2
Yhteensä	1	7	11	19

Erityisesti etujärjestöjen edustajat korostivat sitä, että rikollisuutta löytyy Venäjältä. Kuitenkaan enemmistö etujärjestöjen edustajistakaan ei uskonut, että venäläinen rikollisuus poikkeaa mitenkään oleellisesti suomalaisesta:

Rikollisuus on Venäjän puolella samanlaista kuin Suomessakin. Yhtäläillä voi joutua ryöstetyksi Rovaniemellä kuin Murmanskissakin. Lainsäädännöstä johtuen talousrikollisuus on mahdollisesti suurempaa kuin Suomessa.

Minulla ei ole omakohtaisia kokemuksia. Prostituutio, mikäli on ongelma, ja hallinnollinen juoksumies ovat suurimmat ongelmat tällä hetkellä.

Poliiseja on niin paljon, ettei rikolliset voi toimia ainakaan ulkona. Eräs kaveri kylläkin yritettiin polttaa asuntoonsa keskellä metsää, jotta olisi saatu metsäkoneet venäläisten haltuun.

Rikollisuuden hallittavuuteen omalla käyttäytymisellä uskoivat kolme tavaramyöntiä harjoittavaa ja kaksi konsultointia harjoittavaa yritystä:

Oman toiminnan merkitys on erittäin suuri muuallakin kuin Venäjällä.

Kaikkien Venäjälle matkustavien tulee huomioida asiallinen käyttäytyminen.

Oman toiminnan merkitys on suuri.

Oman toiminnan merkitys korostuu aina ulkomailla liikuttaessa.

3.2.4 Henkilöstön ja materiaalin suojaus

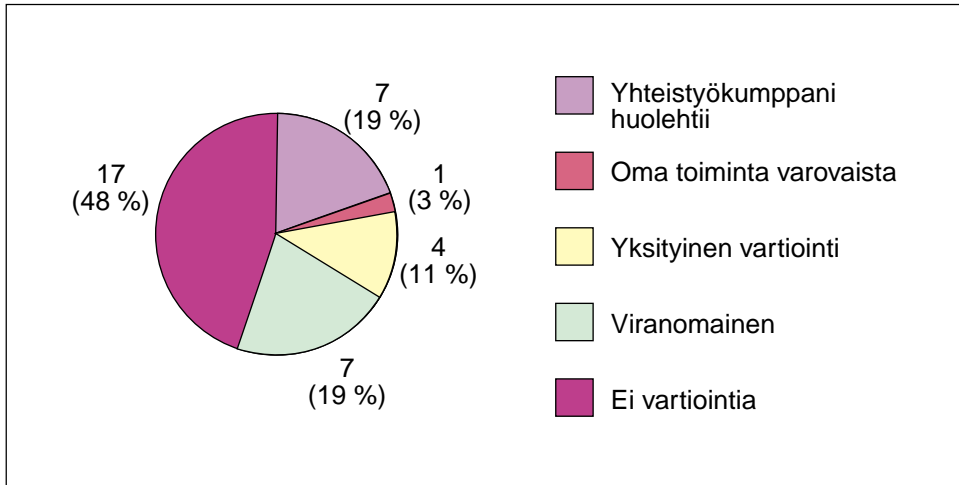
Kiinteistöjen ja henkilöstön fyysisen turvallisuuden varmistaminen ovat välttämättömän osa nykyaikaisen yrityksen toimintaa. Vartioinnilla voidaan ehkäistä murtoja ja ryöstöjä sekä tukea henkilöstön fyysistä koskemattomuutta. Markkina- ja verkostotaloudessa yksityisten vartiointipalvelujen merkitys korostuu. Kysymys on samalla yksityisen sektorin roolin vahvistumisesta suhteessa julkiseen sektoriin yhteiskunnassa.

Henkilöstön ja materiaalin suojaukseen on kiinnitettävä huomiota myös Venäjällä. Turvallisuusselvityksessä on kartoitettu venäjänkauppaa harjoittaneiden yritysten henkilöstön ja materiaalin suojaukseen liittyviä ongelmia. Luotettava henkilöstön ja materiaalin suojaaminen antavat varmuutta toiminnalle uudessa ympäristössä. Selvityksen haastatteluissa tuli esille erilaisia tapoja, joilla haastateltujen edustamat organisaatiot huolehtivat vartioinnista sekä muista henkilöstön ja materiaalin suojaukseen liittyvistä toiminnoista.

Osa haastateltavista ilmoitti turvautuvansa *omiin luottohenkilöihinsä*. Pitkäaikaiset yhteistyökumppanit sekä ystävät varmistavat materiaalin ja henkilöstön turvallisuuden Venäjällä. Osa haastatelluista kertoi, että *yhteistyökumppani hankkii* Venäjällä tarvittavat turvallisuuspalvelut: pitkäaikainen yhteistyökumppani huolehtii majoituksesta, kuljetuksista sekä varmistaa vartioinnin omilla keinoillaan. Osa haastatelluista luottaa siihen, että *oma varovainen toiminta riittää*. Osalla haastatelluista on sopimukset yksityisen *vartiointiliikkeen kanssa* Venäjällä. Haastatteluissa nousi esiin myös turvautuminen *viranomaisten* tarjoamiin palveluihin. Osa haastatelluista ei ole kiinnittänyt asiaan huomiota, *eikä käytä vartiointia*.

Kuviossa 10 kuvataan, millä tavalla hankkeessa haastatellut organisaatiot ovat huolehtineet tavaroiden ja henkilöstön fyysisestä koskemattomuudesta. Taulukoissa 10 – 12 verrataan miten eri maantieteellisillä alueilla, eri kokoluokan sekä eri toimialoilla toimivien yritysten tavat järjestää vartiointi ja muu suojaustoiminta poikkeavat toisistaan.

Kuvio 10

n = 36. Henkilöstön ja materiaalin suojaus Venäjällä

Kahdeksantoista haastatelluista organisaatioista ei käytä vartiointia (50 %). Yhteistyökumppani huolehtii seitsemän haastatellun organisaation henkilöstön ja materiaalin suojauksesta Venäjällä (19 %). Oman toiminnan varovaisuuden riittävyyteen uskoo yksi haastateltu (3 %). Toisin sanoen puolet (50 %) haastatelluista organisaatioista ei hyödynnä yksityisiä, viranomaisten tai yhteistyökumppanin tarjoamaa henkilöstön ja tavaran suojauspalveluita. Vajaa kolmasosa haastatelluista organisaatioista puolestaan käyttää vartioitipalveluja: viranomaiset huolehtivat seitsemän haastatellun tarvitsemista henkilöstön ja materiaalin suojauspalveluista (19 %) ja yksityisiä vartiointipalveluja käyttää neljä haastateltua organisaatiota (11 %).

Suurimmalla osalla organisaatioista huolen aste henkilöstön ja materiaalin turvallisuuden osalta on matala. Huolen aste liittyi esimerkiksi yrityksen toimialaan ja toimintatapaan. Tämä tulee esille vertailtaessa yrityksen käyttämiä keinoja henkilöstön ja materiaalin suojaukseen eri kokoluokan yritysten ja eri toimialoilla toimivien yritysten välillä. Vartiointin puutetta perusteltiin haastatteluissa muun muassa seuraavasti:

Mikäli yrityksestä joku menee vierailulle, yhteistyökumppani huolehtii majoituksesta sekä kuljettamisesta.

Asiaan ei varsinaisesti ole kiinnitetty huomiota. Tosin asuinpaikkojen valinnassa henkilöstön ja materiaalin suojaukseen on jollakin tasolla kiinnitetty huomiota.

Henkilökohtaista turvallisuutta mietittäessä tulee huolehtia siitä, ettei erotu paikallisesta väestöstä. Lisäksi aina kuljettaessa tulee huomioida ympärillä tapahtuvat toiminnot.

Yleensä järjestyy jotenkin. Huolehditaan asioista etukäteen miten voidaan.

Yleiset toimintaohjeet ovat riittäviä, hotelli hankitaan etukäteen ja kuljetukseen käytetään yleisiä takseja.

Yrittäjä on luonut oman turvaverkon Venäjälle. Hyväksikäytetään jokaista tuttavaa.

Viranomaisten tarjoamiin palveluihin turvaututtiin eri syistä. Osa haastatelluista koki viranomaispalvelujen toimivan hyvin:

Viranomaisyhteistyön ansiosta tässä ei ole ongelmia.

Yrityksellä on hyvät suhteet mm. MID:n miliiseihin, joilta saadaan apua tarvittaessa.

Alueella toimii miliisin tarjoama vartiointipalvelu, jota voi käyttää tarvittaessa.

Toisaalta viranomaisten toiminnassa nähtiin myös ongelmia. Ongelmat liittyivät esimerkiksi viranomaispalvelujen hinnoitteluun ja edellä kuvattuun korruptioon:

Yritys käytti alkuvaiheessa miliisin vartiointipalveluja, mutta näistä luovuttiin liian korkean hinnan vuoksi.

Yrityksen käytäntönä on ollut hankkia miliisin vartiointi. Tämä tyrehtyi siihen, kun miliisit itse tekivät muutaman murron yrityksen autoihin.

Yksityisiin vartiointipalveluihin tukeutuvien haastateltavien määrä oli pieni. Yksityiset turvallisuuspalvelut Venäjällä olivat samantyyppisiä kuin esimerkiksi Suomessa tarjottavat turvallisuuspalvelut:

Yksityiset turvajärjestelyt ovat osoittautuneet miliisin antamaa turvaa luotettavimmiksi.

Maantieteellinen sijainti sekä henkilöstön ja materiaalin suojaus

Lappilaisten yritysten venäjän toimintojen kehittämisen näkökulmasta on tarkoituksenmukaista verrata Lapissa toimivien organisaatioiden toimintatapoja henkilöstön ja materiaalin suojauksessa muualla Suomessa toimivien organisaatioiden toimintatapoihin. Taulukossa 10 verrataan toisiinsa haastateltujen organisaatioiden tapoja huolehtia henkilöstön ja materiaalin suojauksesta maantieteellisen sijainnin perusteella.

Taulukko 10

	Yhteistyökumppani huolehtii	Oma toiminta varovaista	Yksityinen vartiointi	Viranomainen	Ei vartiointia	Yhteensä
Lappi	5	1	2	5	10	23
Oulu	1			2	4	7
Etelä-Suomi	1		2		3	6
Yhteensä	7	1	4	7	17	36

Vertailu paljastaa, että lappilaisista haastatelluista organisaatioista lähes puolet (48 %) on sellaisia, jotka eivät kiinnitä erityistä huomiota henkilöstön ja yritysten vartiointiin. Tämä selittyy paljon yritysten toiminnan luonteen kautta. Kuten aikaisemmin on todettu, suuri osa haastatelluista lappilaisista yrityksistä on tavara-kauppaa Venäjälle harjoittavia yrityksiä:

Suomessa olevassa toimitilassa on vartiointi, mutta Venäjällä ei ole tiloja, joita tulee valvoa.

Turvallisuusongelmat eivät varsinaisesti nouse esille, sillä asiakkaat hoitavat turvallisuuteen liittyvät asiat Venäjällä.

Viisi lappilaista haastateltua turvautui yhteistyökumppaneihinsa. Syynä tähän esitettiin mm. hyviä kokemuksia sekä sitä, että esimerkiksi yksityisten vartiointiyritysten tarjoamia palveluja ei tunneta kovin hyvin:

Yhteistyökumppanit ovat ensiarvoisen tärkeitä selvitettäessä, missä esimerkiksi auton säilytys voi tapahtua turvallisesti.

Asiakkaat eivät ole kyselleet vartioinnista. Kuitenkin erällä messuilla on käynyt ilmi, että kilpailevat yritykset voivat aiheuttaa ongelmia.

Vartioinnista huolehtii yhteistyökumppanin omat turvallisuushenkilöt.

*Vartiointia kysellään lähinnä vakuutusyhtiöltä, miten autot tulisi vakuutus-
turvan kanalta jättää yöksi.*

Matalalla huolen asteella toimivia yrityksiä on sekä Lapista että muualta Suomesta. Haastatteluissa esitettiin erilaisia perusteluja sille, että vartiointiin ei tarvitse kiinnittää huomiota:

Yrityksellä on yhteistyökumppaneita sekä henkilökohtaisia ystäviä Murmanskissa, jotka huolehtivat suomalaisen yrityksen työntekijästä.

Yhteistyökumppani huolehtii.

Yksityisten vartiointiyritysten palveluja käyttävät otoksen perusteella erityisesti Etelä-Suomessa toimivat yritykset. Etelä-Suomessa toimivien yritysten turvautuminen ammattimaiseen vartiointiin perustuu toiminnan suuriin riskeihin. Myös heitä uhkaava rikollisuus on ammattimaisempaa kuin Murmanskin alueella:

Nykyisin kuljettaja ei jätä autoaan milloinkaan yksin. Yksityiset turvajärjestelyt ovat osoittautuneet miliisin antamaa turvaa luotettavammaksi.

Yrityksellä on sopimus Falck –ryhmän kanssa.

Vartiointi on ollut ennen epäluotettavaa, mutta nykyisin yksityinen puoli toimii kuin Suomessa.

Yritysten koko sekä henkilöstön ja materiaalin suojaus

Eri kokoluokan yrityksillä on erilaiset mahdollisuudet hyödyntää henkilöstön- ja materiaalin suojausta tukevia palveluja. Yrityskoko vaikuttaa yrityksen kohtaamiin riskeihin sekä turvallisuuspalveluja koskeviin tarpeisiin. Taulukossa 11 kuvataan, millä tavalla turvallisuusselvityksessä haastatellut eri kokoluokan yritysten tavat huolehtia henkilöstön ja materiaalin suojauksesta Venäjällä poikkeavat toisistaan.

Taulukko 11

	Yhteistyökumppani huolehtii	Oma toiminta varovaista	Yksityinen vartiointi	Viranomaisen	Ei vartiointia	Yhteensä
Mikroyritys	1			5	7	13
Pieni yritys	3		1	1	4	9
Keskisuuri yritys	3		3			6
Yhteensä	7		4	6	11	28

Yrityskokoperusteinen vertailu kertoo, että pienemmät yritykset eivät käytä vartiointia Venäjällä. Mikroyrityksistä ja pienistä yrityksistä puolet (50 %) ei käytä yksityistä, viranomaisten tarjoamaa tai yhteistyökumppanin järjestämää vartiointia. Ainoastaan yksi näistä käyttää yksityistä vartiointia. Hankkeessa haastatellut pienet yritykset perustelivat toimintatapaansa eri tavoin:

Toimimme yhteistyössä Venäjän hätätalaministeriön kanssa, joten meidän ei tarvitse huolehtia näistä asioista.

Luotettavuusongelmista huolimatta toiminta edellyttää luottamusta joihinkin tahoihin. Henkilöstön ja materiaalin suojaus on hyvin herkkää aluetta, joten tällä alueella mahdolliset luottamusongelmat korostuvat.

Vertailun perusteella keskisuurilla ja suurilla yrityksillä toimintaan koskeva huolen aste on mikroyrityksiä sekä pieniä yrityksiä suurempi. Näiden yritysten kokemat riskit ovat suuria: kaikki haastatellut suuremmat yritykset näkivät tärkeäksi järjestää henkilöstön ja materiaalin suojauksen jollakin tavalla, joko yhteistyökumppanin tai yksityisen vartiointiliikkeen kautta. Viranomaisiin suuremmat yritykset eivät näytä luottavan:

Johtajan käytössä oli aseistettu autonkuljettaja. Turvahenkilöstö toimi myös muissa työtehtävissä, jolloin he pystyivät tarkkailemaan ympäristöä paremmin.

Kun yrityksemme henkilökuntaa menee Venäjälle, yhteistyökumppanimme huolehtii majoituksesta sekä kuljetuksista.

Toimialat sekä henkilöstön ja materiaalin suojaus

On syytä olettaa, että henkilöstön ja materiaalin suojaukseen liittyvät käytännöt Venäjällä poikkeavat eri toimialoilla toisistaan. Taulukossa 12 on verrattu toisiinsa eri toimialoilla toimivien yritysten sekä muiden hankkeen haastatteleminen organisaatioiden tapoja huolehtia henkilöstön ja materiaalin suojauksesta.

Taulukko 12

	Yhteistyökumppani huolehtii	Oma toiminta varovaista	Yksityinen vartiointi	Viranomainen	Ei vartiointi	Yhteensä
Tavaramyynti	7		3		3	13
Konsultointi				3	5	8
Vakuutusala					1	1
Kuljetusala				1	1	2
Marata			1		1	2
Energia-ala				2		2
Etujärjestö				1	5	6
Oppilaitos		1			1	2
Yhteensä	7	1	4	7	17	36

Erityisesti tavara kauppaa harjoittavat yritykset turvautuvat henkilöstön ja materiaalin suojauksessa yhteistyökumppaneihinsa. Näitä on yli puolet (54 %) tavara kauppaa harjoittavista yrityksistä. Tämä on varsin luontevaa, koska yritysten toimintapaan kuuluu, että Venäjälle myytävä tuote luovutetaan yhteistyökumppanille rajalla:

Vastapuoli huolehtii tavaroiden vartioinnista rajan tuolla puolen.

Viranomaisten tarjoamia palveluja hyödyntävät yritykset, jotka joutuvat toimialansa puolesta asioimaan paljon viranomaisten kanssa. Näitä ovat erityisesti energia-ala sekä konsultointi. Näiltä toimialoilta nousi esiin myös kommentteja, joissa miliisin toimintaan oltiin kohtuullisen tyytyväisiä:

Yrityksellä on hyvät suhteet miliisin eri osastoihin, josta saadaan apua tarvittaessa.

Miliisin toiminta on selvästi ryhdistäytynyt viime vuosina. Alueen miliisipäällikkö irtisanottiin korruptioepäilyjen vuoksi.

Vaikka osa konsultointia harjoittavista yrityksistä käyttää viranomaisten tarjoamia palveluja, toimialakohtainen vertailu kertoo, että lähes kaksi kolmasosaa (63 %) haastatelluista konsultointia harjoittavista yrityksistä ei kiinnitä huomiota henkilöstön ja materiaalin suojaukseen:

Asiakkaina toimii julkisen sektorin organisaatioita, jotka huolehtivat vartioinnista omien tapojensa mukaisesti. Tässä ei ongelmia ole esiintynyt.

Etujärjestöt ja oppilaitokset eivät kiinnitä erityistä huomiota henkilöstön ja materiaalin suojaukseen. Oman toiminnan ja valintojen merkitystä kuitenkin korostettiin:

Yleensä järjestyy jotenkin. Asiat hoidetaan etukäteen miten voidaan.

Asiaan ei ole varsinaisesti kiinnitetty huomiota. Kuitenkin hotellien valinnassa henkilöstön ja materiaalin suojaukseen on jollakin tasolla kiinnitetty huomiota.

3.2.5 Tietoturvaluisuusongelmat

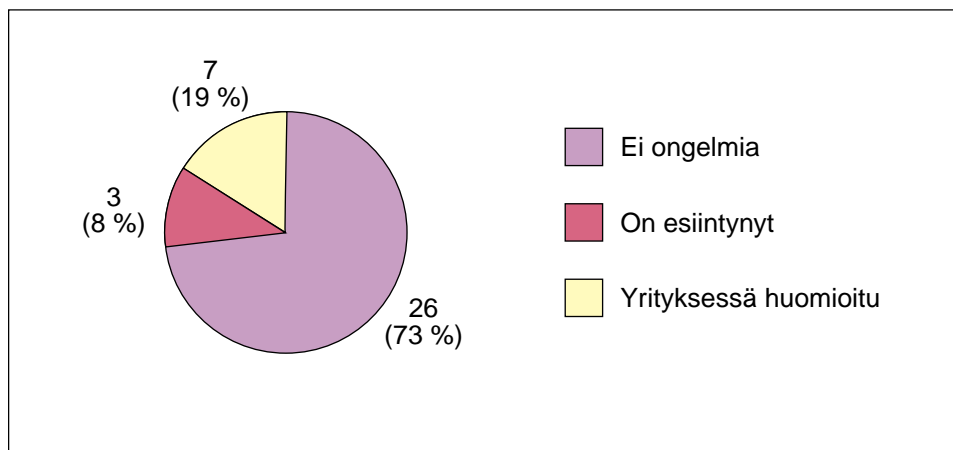
Yhteiskuntien teknistyminen vaikuttaa siihen, millaisia turvallisuusongelmia yritykset ja kansalaiset kohtaavat: tietoturvaluisuuden hallinta on tärkeä osa kansainvälistyvien ja verkostoituvien yritysten turvallisuus suunnitelmia. Kysymys on yritysten toiminnan kannalta välttämättömän informaation koskemattomuuden hallinnasta.

Venäjällä toimivan yrityksen ja organisaation on huolehdittava tietoturvastaan. Turvallisuu selvityksessä on kartoitettu venäjänkauppaa harjoittaneiden yritysten näkemyksiä tietoturvaluisuuden merkityksestä venäjän toiminnoissa. Tietoturvaluisuudella tarkoitetaan tiedon käytettävyyden, eheyden ja saatavuuden varmistamista niille henkilöille, joilla on oikeus käyttää tietoa.

Osa haastatelluista totesi, että tietoturvan osalta *ei ole ollut ongelmia* Venäjällä. Organisaatiot ovat haastateltavien mukaan kokeneet, että tietoturvasta ei tarvitse huolehtia, koska salattavaa ei ole. Osalla organisaatioista puolestaan *on ollut* tietoturvaan liittyviä *ongelmia*. Murto, kysely tai muu vastaava yrityksen kohtaama huomionosoitus on osoittanut yritykselle, että sen hallitsemista tiedoista ollaan kiinnostuneita. Kolmas ryhmä organisaatioista kertoi, että tietoturvaan liittyvät *asiat on yrityksessä huomioitu* ja onnistuttu hallitsemaan esimerkiksi tietoturvasuunnitelman avulla. Selvityksessä on kartoitettu myös tietoturvaluisuutta koskevia mielikuvia. Samalla on ajateltu, että tietoturvaa koskevat mielikuvat indikoivat, kuinka kehittyneenä tietoturvaluisuuden osalta Venäjää pidetään.

Kuviossa 11 kuvataan, kuinka suuri osa haastatelluista organisaatioista on kohdannut tietoturvaan liittyviä ongelmia Venäjällä sekä kuinka suuri osa haastatelluista on huomionoinut ja myös hallinnut tietoturvaongelmat. Taulukoissa 13 – 15 verrataan organisaatioiden kokemuksia tietoturvaongelmista niiden maantieteellisen sijainnin, yritys koon sekä toimialojen perusteella. Tavoitteena on auttaa lappilaisia yrittäjiä vertaamaan tietoturvaongelmiaan Venäjällä muualta Suomesta Venäjällä operoivien yritysten tietoturvaluisuusongelmiin.

Kuvio 11

n=36. Tietoturvaluisuus Venäjällä

Haastatteluissa 26 organisaation edustajaa kertoi, että heillä ei ole tietoturvasuunnitelmaan liittyviä ongelmia (72 %). Seitsemän (19 %) haastateltavaa kertoi, että organisaatiossa on huomioitu tietoturvan merkitys esimerkiksi erillisen tietoturvasuunnitelman avulla. Omakohtaisista tietoturvaan liittyvistä konkreettisista ongelmista kertoi ainoastaan kolme (8 %) haastateltua.

Haastateltavat, jotka kertoivat siitä, että tietoturvaongelmia ei venäjän-toiminnoissa ole esiintynyt kuvasivat tilannettaan haastatteluissa seuraavasti:

Venäjältä tulee vähemmän viruksia kuin muualta päin maailmaa. Erityisiä ongelmia ei ole, Suomessa ongelmat ovat samanlaisia kuin Venäjällä.

Yrityksellä ei ole sellaista toimintaa, joka voisi kiinnostaa rikollisia.

En käytä tietokoneita, enkä ole huomannut vakoilua yritystoimintaani kohtaan.

Yrityksessä ei kokemuksia avoimuudesta johtuen.

Ei ongelmia, päinvastoin, olen kouluttanut venäläisiä suorittamaan yrityksen tehtävistä.

Yrityksellä ei ole käytössään erityisiä ohjeita. Matkustusohjeet kuitenkin löytyvät.

Haastateltavat, joiden mukaan tietoturvaan liittyvät ongelmat on hallittu esimerkiksi tietoturvasuunnitelman avulla, kuvasivat toimintaansa Venäjällä seuraavasti:

Tiedotus on pidetty pienen piirin käsissä tietyistä osista yritystoimintaa.

Tietoturva on huomioitu mm. sähköposteja lähetettäessä.

Silloin tällöin voi joku pyytää tarjousta samasta tuotteesta, jota yritys valmistaa. Kuitenkaan piratismia ei pyritä ennakoimaan. Piirustuksia ei kuitenkaan esitellä kenellekään.

Kaikilla työntekijöillä on salassapitosopimus, lisäksi työntekijät on ohjeistettu tarvittavilta osin.

Mm. valokuvaaminen on kiellettyä tietyissä yrityksen tiloissa.

Tietoturvaan liittyvät ongelmat liittyivät muun muassa murtoihin. Haastateltavat kuvasivat tietoturvaan liittyviä ongelmiaan seuraavasti:

Venäläiset kyselivät jatkuvasti yrityksen sisäisiä asioita. Tarkoituksena oli saada tietoa hintoja, hankintapaikkoja sekä tarkkoja toimitusaikoja. Näillä venäläiset olisivat voineet itse aloittaa toimitukset. Tästä syystä toimitusaikoja ei voinut kertoa edes suomalaisille.

Yritykseen on tehty murto, jota on epäilty tiedonhankinnaksi.

Venäjä ei ole mukana kansainvälisissä piraattitoimintaa ehkäisevissä sopimuksissa. Tästä johtuen kaikki innovaatiot ovat helposti kopioitavissa.

Maantieteellinen sijainti ja tietoturvallisuusongelmat

Lappilaisten yritysten toimintaympäristö Venäjällä poikkeaa oululaisten ja eteläsuomalaisten yritysten toimintaympäristöstä myös tietoturvaongelmien suhteen. Taulukossa 13 on vertailtu tietoturvallisuuteen liittyvien ongelmien esiintymistä Venäjällä lappilaisten, oululaisten sekä eteläsuomalaisten yritysten ja organisaatioiden välillä.

Taulukko 13

	Ei ongelmia	On esiintynyt	Yrityksessä huomioitu	Yhteensä
Lappi	16	3	4	23
Oulu	6		1	7
Etelä-Suomi	4		2	6
Yhteensä	26	3	7	36

Vertailu kertoo, että haastatelluilla Oulun alueella ja Etelä-Suomessa toimivilla organisaatioilla yhdelläkään ei ole ollut tietoturvaan liittyviä ongelmia, tai nämä on onnistuttu hallitsemaan. Kaikki tietoturvaongelmista kertovat yritykset toimivat Lappissa. Yhteensä näitä on kolme:

Venäläiset kyselivät jatkuvasti yrityksen sisäisiä asioita, mm. hankintahintoja, hankintapaikkoja sekä tarkkoja toimitusaikoja. Tarkoituksena oli saada tietoon asioita, joitden kautta he olisivat voineet itse aloittaa tuonnin ja myynnin.

Yrityksen tiloihin on murtauduttu kerran niin, että oli epäiltävissä tiedon hankintaa.

Silloin tällöin voi täysin ulkopuolinen yritys pyytää tarjousta samasta tuotteesta, jota yritys toimittaa ainoastaan yhteistyökumppaneilleen. Tarjouspyynnön taustalla on useimmiten hintakilpailun tarjoamien etujen tarkistus.

Haastatelluista eteläsuomalaisista yrityksistä kolmasosa (33 %) kertoi kiinnittäneensä erityistä huomiota yrityksen tietoturvaan esimerkiksi tietoturvasuunnitelman avulla. Myöskään muilla haastatelluilla Etelä-Suomessa toimivilla organisaatioilla ei ollut tietoturvaan liittyviä ongelmia:

Kaikilla työntekijöillä on salassapitovelvollisuus, sekä ohjeistukset tarvittavilta osin. Tietokoneen käyttö harkitaan aina tapauskohtaisesti.

Puhelinkuuntelu toimii vieläkin, internetin käyttö yksiselitteisen vaarallista, tietosuojaoikeuksien puute on suuri ongelma Venäjällä.

Myös lappilaisissa organisaatioissa on haastattelujen perusteella havaittavissa merkkejä siitä, että tietoturva otetaan vakavasti, vaikka näiden osuus lappilaisista haastatelluista organisaatioista on alle viidesosa (17 %). Lappilaiset organisaatiot kuvasivat toimintojaan muun muassa seuraavasti:

Tietoliikenneyhteydet ovat vanhoja ja niitä tarkkaillaan koko ajan.

Sähköpostia tulee käyttää varoen sieppausten johdosta.

Tietoturvallisuuden osalta tulee olla erittäin tarkkana, ettei kukaan pääse varastamaan tärkeitä tietoja.

Yritysten koko ja tietoturvallisuusongelmat

Yrityskoko vaikuttaa yrityksen tietoturvaan liittyviin riskeihin. Taulukossa 14 vertailaan tietoturvallisuuteen liittyvien ongelmien esiintymistä Venäjällä eri kokoluokkaan sijoittuvien yritysten välillä.

Taulukko 14

	Ei ongelmia	On esiintynyt	Yrityksessä huomioitu	Yhteensä
Mikroyritys	10	2	1	13
Pieni yritys	7		2	9
Keskisuuri yritys	3	1	2	6
Yhteensä	20	3	5	28

Vertailu kertoo, että tietoturvan merkitykseen kiinnitetään jonkin verran huomioita kaiken kokoisissa yrityksissä. Suhteellisesti eniten tietoturvaa korostettiin selvitykseen haastattelemissa suuremmissa yrityksissä. Suuret yritykset kertoivat tietoturvaan liittyvistä ongelmistaan seuraavasti:

Yrityksen kaikilla työntekijöillä on salassapitovelvollisuus. Lisäksi työntekijät on ohjeistettu tarvittavilta osin. Tietokoneiden käyttöä on harkittu tapauskohtaisesti.

Venäjän toreilta voi ostaa minkälaatuista ohjelmistoa tahansa.

Mikroyrityksissä suhtautuminen tietoturvaan oli huolettominta. Ainoastaan yksi (7 %) mikroyritys kertoi, että yrityksessä tietoturva on huomioitu. Kahdella (14 %) mikroyrityksellä on esiintynyt tietoturvaan liittyviä ongelmia:

Ennen asiaan ei kiinnitetty huomiota. Kuitenkin toiminnan muuttuminen aiheutti sen, että asiaan oli kiinnitettävä huomiota. Lähinnä tietyt väliaikaiset vaaraa aiheuttavat toiminnot pidetään pienen piirin tiedossa.

Yritykseen on tehty murto, jota on epäilty tiedonhankinnaksi.

Toimialat ja tietoturvallisuusongelmat

Tietoturvaongelmat ovat myös toimialasidonnaisia. Lappilaisten pienten ja keskisuurten yritysten näkökulmasta on hyödyllistä verrata tietoturvaongelmia myös toimialoittain. Tämä tehdään taulukossa 15.

Taulukko 15

	Ei ongelmia	On esiintynyt	Yrityksessä huomioitu	Yhteensä
Tavaramyynti	9	2	2	13
Konsultointi	6		2	8
Vakuutusala	1			1
Kuljetusala	1		1	2
Marata	2			2
Energia-ala	1	1		2
Etujärjestö	5		1	6
Oppilaitos	1		1	2
Yhteensä	26	3	7	36

Vaikka tietoturvaan ei kiinnitetä haastatelluissa yrityksissä kovin paljon huomiota, hajautuu tietoturvasuunnitelmien laadinta haastateltujen organisaatioiden osalta useille eri toimialoille. Ainoastaan haastateltu vakuutusalan yritys ja haastatellut matkailu-, ravitsemus ja talousalan yritykset eivät kertoneet kiinnittävänsä erityistä huomiota tietoturvaan:

Lähinnä tietoturvaongelmana on tekijänoikeuslakien puuttuminen.

Roskapostit ovat suurin ongelma tällä hetkellä.

Tietoturvallisuuden suojaustoimet kehittyvät, mutta vastavuoroisesti niiden ohittamiseen liittyvä tietotaito karttuu samalla vauhdilla.

Tietoturvaongelmia olivat kohdanneet kaksi tavaramyyntiä harjoittavaa yritystä sekä yksi energia-alalla toimiva yritys. Tavaramyynnissä ongelmana on ollut plagiointi. Energia-alalla teknisillä innovaatioilla on erityistä merkitystä ja rahaakin liikkuu melko paljon:

Venäläiset kyselivät hintoja, hankintapaikkoja sekä toimitusaikoja.

Yhden murron epäiltiin olevan tiedonhankintaa, mutta tätä ei ole voitu todistaa.

Yhteistyökumppani aloitti kilpailevan yrityksen tuotteiden valmistamisen ilman lisenssiä. Tämän jälkeen yritys vaihtoi yhteistyökumppania.

Vaikka tavarakauppaan liittyy plagiointin mahdollisuus, suurin osa haastatelluista koki, että tietoturvaongelmat eivät aiheuta yritykselle erityistä riskiä. Yli kaksi kolmasosaa (69 %) tavarakauppaa harjoittavista yrityksistä ei kokenut tietoturvaan liittyviä riskejä, vaikka tietoturvaa sivuavia näkemyksiä haastattelussa esittikin:

Piratismia ei pyritä ennakoimaan, mutta piirustuksia ei anneta ulos.

Asia on huomioitu niin, että valokuvaaminen on kielletty yrityksen eräissä tiloissa.

Venäjällä kyllä myydään yrityksen tuotteita, vaikka tällä ei ole mitään tekemistä näiden venäläisten yritysten kanssa. Tuotteet merkataan, jotta asiakas tietää saaneensa suomalaisen tuotteen.

Konsultointia harjoittavista yrityksistä kaksi kahdeksasta (25 %) on huomionnut tietoturvan merkityksen. Konsulttialan yritykset eivät raportoineet tietoturvaongelmista:

Yritys ei käytä tietokoneita.

Yritys on huomionnut ja varautunut tietoturvaongelmaan niin, että ulkomailta työskentelevillä henkilöillä ei ole tietokoneissa muualle levitettävää tietoa. Kaikki koneet ovat kannettavia, jotka viedään kotiin työpäivän päätyttyä.

Yrityksen työntekijällä ei ole tiedossa asioista, jotka liittyisivät tietoturvallisuuteen.

Haastatellut etujärjestöjen edustajat eivät maininneet tietoturvaan liittyvistä ongelmista. Toisaalta haastatelluista etujärjestöjen edustajista ainoastaan yksi kertoi, että tietoturvaan liittyvät ongelmat on huomioitu organisaatiossa erityisen tietoturvasuunnitelman avulla. Haastatelluilla oppilaitoksilla ei ole esiintynyt tietoturvaan liittyviä ongelmia:

Suoraa vakoilua ei nykyisin ole esiintynyt.

Pk-yrityksillä on tämän asian suhteen vielä tekemistä.

Järjestö lahjoitti tietokoneita partnerille, tätä ennen kovalevyt tyhjennettiin erityisellä ohjelmalla.

3.2.6 Mielikuvat tietoturvallisuusongelmista

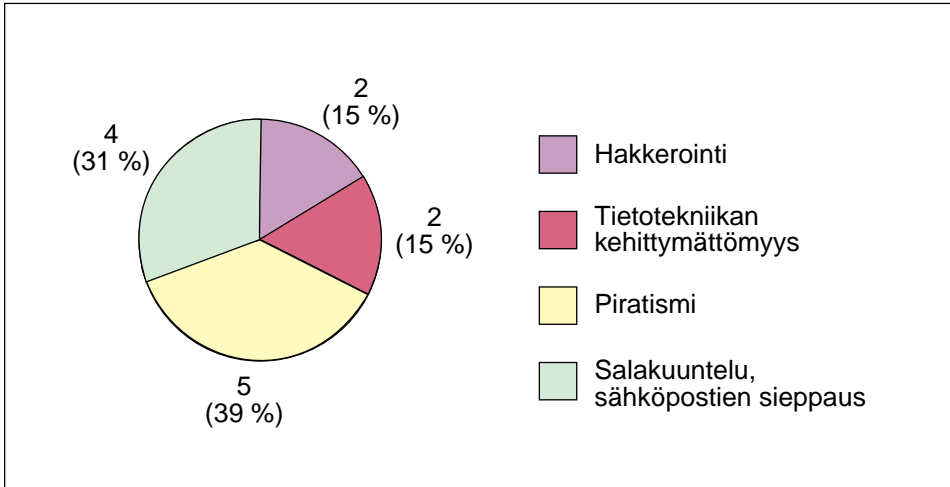
Enemmistöllä haastateltujen organisaatioiden edustajista ei ole kokemuksia tietoturvaongelmista. Näitä oli 26 haastatelluista organisaatioista (73 %). Omien kokemusten puutteesta huolimatta 13 kertoi käsityksistään tietoturvaongelmista Venäjällä (36 %). Mielikuvat nousivat esiin haastattelujen aikana keskusteltaessa organisaation tietoturvaongelmiin liittyvistä mahdollisista ongelmista laaja-alaisen turvallisuuden tietoturva osiossa.

*Hakkeroinnin esiin nostaneet haastateltavat uskoivat, että Venäjältä löytyy tietotaitoa murtautua mm. suomalaisten yritysten tietokoneisiin. Tietotekniikan kehittämätömyyden maininneet haastateltavat uskoivat, että suurimmat tietoturvariskit Venäjällä liittyvät teknologian tasoon ja että tietotekniikka ei ole yhtä korkealla tasolla kuin esimerkiksi Suomessa. Osa haastatelluista viittasi *piratismiin*. Haastateltavat uskoivat, että ongelmana Venäjällä on tuotteiden valmistaminen, myynti, maahan-tuonti sekä levittäminen ilman omistajan lupaa. Taustaksi tälle mainittiin tietosuoja-lakien puuttuminen. Osa haastateltavista mainitsi puolestaan *salakuuntelun*. Tässä viitattiin mm. Neuvostoliiton ajalta peräisin olevaan salakuuntelutekniikkaan sekä todettiin, että salakuuntelu on ”nykypäivää”.*

Kuviossa 12 kuvataan, millaisia tietoturvaan liittyviä ongelmia Venäjällä haastateltavien mielikuvien perusteelta on. Vertailussa ovat mukana ne 13 organisaatio-

ta, joiden edustaja uskoi, että Venäjällä on tietoturvaan liittyviä ongelmia huolimatta siitä, että organisaatiolla ei ole niistä kokemusta. Taulukoissa 16 – 18 haastateltavien tietoturvaluuteen liittyviä mielikuvaongelmien eroja verrataan maantieteellisen sijainnin, koon sekä toimialojen väliltä.

Kuvio 12

n = 13. Tietoturvaluuteen ongelmia Venäjällä koskevat mielikuvat

Viisi (39 %) tietoturvaan liittyvistä mielikuvista kertonutta haastateltua mainitsi piratismiin merkittäväksi tietoturvaongelmaksi Venäjällä. Kaksi (15 %) mielikuviaan avannut haastateltava mainitsi tietoturvan kehittämättömyyden merkittäväksi tietoturvariskiksi Venäjällä. Neljä (31 %) tilastoitua haastateltavaa kertoi salakuunteluun liittyvistä ongelmista. Kaksi tietoturvamielikuvistaan kertonutta väitti, että hakkerointi on merkittävä tietoturvaongelma Venäjällä. Mielikuvat nousivat haastatteluissa esiin eri tavoin:

Hakkerointi on globaalia toimintaa. Samat ongelmat vaikeuttavat niin suomalaisen kuin venäläisenkin toimintaa.

Maantieteellinen sijainti ja mielikuvat tietoturvaluuteen ongelmista

Taulukossa 16 verrataan lappilaisten yritysten tietoturvaongelmiin liittyviä mielikuvia oululaisten ja eteläsuomalaisten yritysten mielikuvien.

Taulukko 16

	Hakkerointi	Tietotekniikan kehittämättömyys	Piratismi	Salakuuntelu, sähköpostien sieppaukset	Yhteensä
Lappi	2		2	4	8
Oulu		2			2
Etelä-Suomi			3		3
Yhteensä	2	2	5	4	13

Etelä-Suomessa ainoana tietoturvamielikuvaongelmana oli piratismi. Ainoastaan Oulun läänissä epäiltiin tietotekniikan kehittymättömyyttä Venäjällä:

Mitenkä infrastruktuuri, onko mahdollista käyttää Suomessa käytössä olevia tietotekniikan ratkaisuja.

Ainoastaan lappilaisten organisaatioiden haastatteluissa nousi esiin mielikuva salakuuntelua harjoittavista venäläisistä. Salakuuntelun mainitsi neljä haastateltua. Oulussa ja Etelä-Suomessa salakuuntelun mahdollisuuteen ei viitattu:

Puhelinkuuntelu on voimissaan tälläkin hetkellä, samoin kuin on epäiltävissä, että sähköisen viestinnän seuranta toimii.

Piratismiin mahdollisuuteen viitattiin sekä Lapissa että Oulussa tehdyssä haastattelussa:

Tietoturvallisuuteen liittyviä ongelmia ei ole esiintynyt lukuunottamatta piiraattituotteita.

Tullitoiminta on erittäin aktiivista johtuen piratismista. Venäläiset asiakkaat ja tulli kyselevät aitoustehtäjiä tuotteista.

Yritysten koko ja mielikuvat tietoturvallisuusongelmista

Eri kokoluokan yrityksillä ovat erilaiset mahdollisuudet huolehtia tietoturvastaan sekä käsitykset tietoturvan merkityksestä Venäjällä. Taulukossa 17 on verrattu toisiinsa tietoturvaongelmia mielikuvien perusteella eri koko luokan yritysten välillä.

Taulukko 17

	Hakkerointi	Tietotekniikan kehittymättömyys	Piratismi	Salakuuntelu, sähköpostien sieppaukset	Yhteensä
Mikroyritys	1		1	1	3
Pieni yritys	1		3		4
Keskisuuri yritys		1	1	1	3
Yhteensä	2	1	5	2	10

Hakkerointi ja piratismi nähtiin ongelmaksi joissain mikroyrityksissä ja pienissä yrityksissä sekä piratismi yhdessä suuremmissa yrityksissä. Yleensä suuremmat yritykset kokivat hallitsevansa nämä tietoturvaongelmat. Pienet yritykset viittasivat hakkerointiin ja piratismiin muun muassa seuraavasti:

KGB kuunteli puhelimia ennenvanhaan, mutta nykyisin kännyköitä on vaikea kuunnella. Sähköpostia tulee käyttää varoen.

Tietoturvallisuuteen ei liity erikseen rikollisuutta, mutta kuitenkin on huomioitava virus- ja palomuuriohjelmat.

Myös suuremmat haastatellut yritykset nostivat esiin tietoturvaluusongelmiin liittyviä mielikuvia. Piratismiin ohella yksi suurempi yritys nosti esiin tietotekniikan kehittymättömyyden ja yksi salakuuntelun Venäjällä:

Minulla ei ole tietoturvaluuteen liittyvää tietoutta. Kuitenkin tietoliikenneverkon kehittymättömyys on jonkinlainen ongelma.

Neuvostoliiton peruina salakuuntelu toimii vieläkin ja internetin käyttö on yksiselitteisesti vaarallista.

Toimialat ja mielikuvat tietoturvaluusongelmista

Lappilaisten yritysten kannalta on hyödyllistä verrata, millaisia tietoturvaan liittyviä mielikuvaongelmia eri toimialoilla mahdollisesti vallitsee. Taulukossa 18 verrataan toisiinsa mielikuvia toimialoittain.

Taulukko 18

	Hakkerointi	Tietotekniikan kehittymättömyys	Piratismi	Salakuuntelu, sähköpostien sieppaukset	Yhteensä
Tavaramyynti	2		3		5
Konsultointi		1	1	1	3
Vakuutusala			1		1
Kuljetusala				1	1
Marata					
Energia-ala					
Etujärjestö		1		1	2
Oppilaitos				1	1
Yhteensä	2	2	5	4	13

Piratismista venäläisiä epäilivät kolme tavaramyyntiä harjoittavaa yritystä sekä konsultointi- ja vakuutusalan edustaja. Tavaramyyntiä harjoittavat yritykset kuvasivat piratismia tietoturvaongelmana muun muassa seuraavasti:

Piraattituotteiden valmistus huonoista raaka-aineista on suuri ongelma. Varsinkin Pietari – Moskova alueilla on useita tehtaita, jotka valmistavat hyvin nopeasti samanlaisia tuotteita kuin alkuperäiset.

Yksi etujärjestön edustaja mainitsi tietotekniikan kehittymättömyyden ja toinen salakuuntelun mahdollisuuden Venäjällä. Yksi oppilaitoksen edustaja oli huolissaan salakuuntelusta sekä sähköpostien sieppaamisen mahdollisuudesta:

Tietoliikenneyhteydet ovat vanhoja ja niitä tarkkailaan koko ajan.

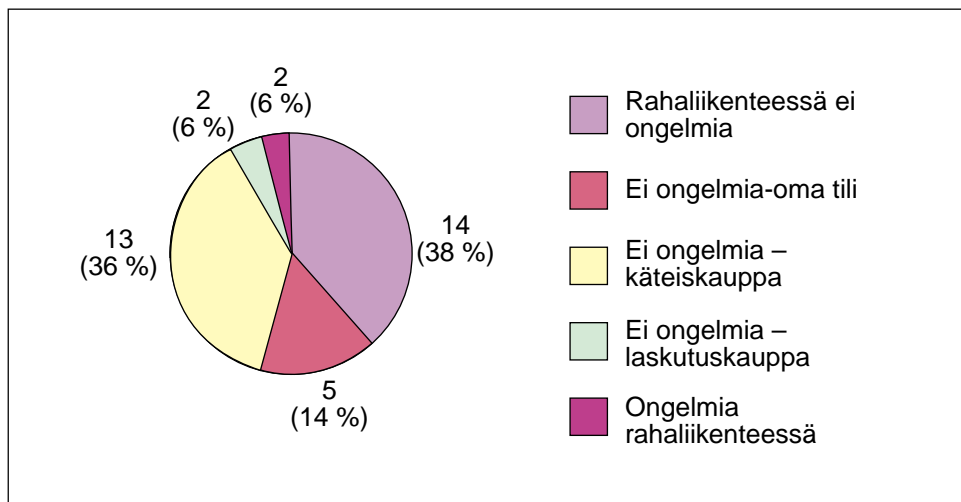
3.2.7 Rahaliikenne Venäjällä

Reaaliaikainen rahaliikenne ja sen seuranta ovat tärkeä osa nykyaikaisen yrityksen taloushallintoa. Samalla on kysymys yrityksen toimintojen turvallisuuden kehittämisestä. Yrityksen on varmistettava rahaliikenteensä toimivuus myös venäjänkaupassaan. Turvallisuusselvityksessä on kartoitettu venäjänkauppaa harjoittaneiden yritysten rahaliikenteeseen liittyviä ongelmia. Ongelmien ennakointi ja hallinta varmistavat onnistuneen toiminnan uusilla kasvavilla markkinoilla.

Haastateltujen kuvaukset rahaliikenteen toimivuudesta Venäjällä on jaettu kuuteen luokkaan. Luokittelu on syntynyt haastatteluissa annettujen vastausten perusteella, ja siinä on huomioitu kaikki haastatellut yritykset. Osa haastatelluista organisaatioista ei kertonut, millä tavalla rahan siirrot Venäjällä tapahtuvat, mutta totesi, että rahansiirtoihin *ei* Venäjällä ole liittynyt *ongelmia*. Osa organisaatioista puolestaan kuvasi, millä tavalla rahansiirrot Venäjällä on järjestetty. Osa mainitsi, että yrityksellä on *oma tili Venäjällä*, jonka kautta rahaliikenne tapahtuu. Osa haastatelluista kertoi yrityksen harjoittavan *käteiskauppaa* ja osa puolestaan *laskutuskauppaa*. Nämä tarkemmin rahansiirtojaan kuvanneet yritykset eivät kertoneet, että rahansiirtoihin ja maksuihin liittyni erityisiä ongelmia. Kaksi haastateltua mainitsi myös ongelmista. Toisen haastateltavan mukaan tilin avaaminen Venäjällä on vaikeaa, ja toisella rahat olivat jääneet kerran saamatta.

Kuviossa 13 kuvataan haastateltujen organisaatioiden rahaliikenteen toimivuutta Venäjällä. Taulukoissa 19 – 21 verrataan rahaliikenteen toimivuutta maantieteellisen sijainnin, yrityskoon sekä organisaatioiden toimialojen perusteella.

Kuvio 13

n=36. Rahaliikenne Venäjällä

Rahaliikenteeseen liittyvistä ongelmista mainitsi ainoastaan kaksi (6 %) haastateltua. Toinen haastateltu kertoi pankkitilin avaamisen byrokraattisuudesta. Toinen kertoi tilanteesta, jossa rahat olivat jääneet kokonaan saamatta:

Yrittäjä käytti tuttavaa tulkkina hieroessaan ensimmäistä kauppaa uuden kumppanin kanssa Venäjälle. Tarkoitus oli lähettää kokeiluversio myytäväksi. Venäläinen oli todennäköisesti saanut käsityksen, että kokeilu on hänelle ilmainen. Tästä syytä rahoja ei koskaan saatu.

Tavoistaan järjestää rahaliikenne Venäjällä kertoi 19 haastateltavaa: kolmetoista (36 %) haastateltua organisaatiota harjoittaa Venäjällä käteiskauppaa ja kaksi (6 %) laskutuskauppaa. Oman tilin mainitsi viisi (14 %) haastateltua organisaatiota:

Yrityksellä on oma tili Venäjällä. Pankkitoimintaa voi verrattavissa Suomen vastaavaan toimintaan.

Rahaliikenteen toimivuutta kuvattiin haastatteluissa eri tavoin. Vaikka rahaliikenne määriteltiin pääasiassa ongelmattomaksi, pieniä varauksia näkemyksiin rahaliikenteen toimivuudesta haastatteluissa sisältyi:

Suomalaiset ovat jättäneet maksuja maksamatta, tästä meille on koitunut ongelmia.

Yritys toimii ainoastaan etukäteis/käteismaksuilla, joten ongelmia ei ole esiintynyt.

Yritys tekee sopimuksia ainoastaan suomalaisten yritysten kanssa, joten ongelmia ei ole.

Rahaliikenne toimii teoriassa, takavuosina oli enemmän ongelmia. Pankkien byrokratia ja kontrolli ovat melko tiukkoja verrattuna Suomeen.

Rahaliikenteeseen ei ongelmia liity, mutta yrityksen edustaja ei kuitenkaan kerro, miten tilinavaus Venäjällä toimii.

Rahaliikenne on toiminut hyvin, mutta vaatii tarkkaavaisuutta.

Maksujen saanti loppuu yleensä siihen, kun venäläinen yritys vaihtaa toimitajaa. Tällöin viimeinen maksu jätetään maksamatta.

Oman yrityksen kautta maksetut summat kulkivat hyvin siitä syystä, että yrityksellä on oma tili Venäjällä.

Vaikka laskutuskaupan osuus haastateltujen keskuudessa oli pieni, todettiin monessa haastattelussa, että laskutuskaupan osuutta olisi kasvatettava. Luotettavuus korostui laskutuskauppaa mahdollistavana tekijänä:

Rahaliikenteessä luotettavuus korostuu.

On hyvä, mikäli luottamusta saadaan suomalaisten ja venäläisten osapuolten välille niin, että luottokauppakin on mahdollista.

Yritys toteuttaa kauppaa yhteistyökumppanin osalta laskutuskauppana saadun luotettavuuden ansiosta.

Yritys käy normaalia laskutuskauppaa pääyhteistyökumppaneiden kanssa. Uusien yritysasiakkaiden sekä yksityishenkilöiden kanssa käydään aina käteiskauppaa niin pitkään, että luottamus syntyy.

Maantieteellinen sijainti ja rahaliikenne Venäjällä

Taulukossa 19 verrataan lappilaisten yritysten tapoja harjoittaa rahansiirtoja sekä tähän liittyviä ongelmia oululaisten ja eteläsuomalaisten yritysten tapoihin huolehtia rahaliikenteensä toimivuudesta ja tähän liittyviin mahdollisiin ongelmiin Venäjällä.

Taulukko 19

	Rahaliikenteessä ei ongelmia	Ei ongelmia – oman tilin kautta	Ei ongelmia – käteiskauppa	Ei ongelmia – laskutuskauppa	Ongelmia rahaliikenteessä	Yhteensä
Lappi	6	3	12	2		23
Oulu	5				2	7
Etelä-Suomi	3	2	1			6
Yhteensä	14	5	13	2	2	36

Vertailu kertoo, että lappilaisista haastatelluista organisaatioista puolet harjoittaa käteiskauppaa. Lappilaisilla ja Etelä-Suomessa haastatelluilla yrityksillä ei ollut rahansiirtoihin liittyviä ongelmia. Molemmat rahansiirtoihin liittyvät ongelmat tulivat vastaan Oulun alueella tehdyissä haastatteluissa:

Minulla on ollut yksi ”rahat saamatta” tapaus, mikä mielestäni johtui huonosta tulkista.

Mielestäni ongelmia epäilemättä on vakuutuksiin ja rahaliikenteeseen liittyen, kuten muuhunkin toimintaan.

Suhteellisesti eniten omaa tiliä haastatelluista käyttivät Etelä-Suomessa toimivat yritykset. Oman tilin mainitsi kaksi kuudesta (33 %). Laskutuskauppaa harjoittavista yrityksistä molemmat toimivat Lapissa. Haastattelujen perusteella näyttää siltä, että laskutuskaupan merkitys lappilaisilla yrityksillä on kasvussa:

Tarvittaessa tulevaisuudessa on mahdollista toimia laskutuskaupalla, mikäli asia tulee ajankohtaiseksi.

Käytössä on käteiskauppa. Tämä tulee muuttumaan kaikilta osin tulevaisuudessa normaaliin laskutuskauppaa kohti kaikkien yritysten kohdalla.

Olisi hyvä, että valtio ottaisi ohjat käsiinsä rahaliikennettä kehitettäessä, jolloin käteiskauppaa voitaisiin muuttaa laskutuskaupaksi.

Tilanne on tällä hetkellä joustavaa. Yritys antaa maksuaikaa pitkäaikaisille kumppaneille.

Yritysten koko ja rahaliikenne Venäjällä

Eri kokoluokan yritykset huolehtivat rahansiirroista hieman eri tavalla. Taulukossa 20 on vertailtu tapoja järjestää rahaliikenne Venäjällä eri kokoluokkaan sijoittuvien yritysten välillä. Vertailussa on huomioitu myös haastatteluissa esiin tulleet rahaliikenteeseen liittyvät ongelmat.

Taulukko 20

	Rahaliikenteessä ei ongelmia	Ei ongelmia – oman tilin kautta	Ei ongelmia – käteiskauppa	Ei ongelmia – laskutuskauppa	Ongelmia rahaliikenteessä	Yhteensä
Mikroyritys	6	3	3		1	13
Pieni yritys	2		4	2	1	9
Keskisuri yritys		2	4			6
Yhteensä	8	5	11	2	2	28

Suuremmilla yrityksillä ei ole ollut ongelmia rahaliikenteensä suhteen. Ongelmat ovat kohdistuneet pieniin yrityksiin: rahat olivat jääneet saamatta yhdellä mikroyrityksellä ja byrokraattiseksi toiminnan koki yksi pieni yritys:

Rahaliikenteeseen ei ongelmia liity, en kuitenkaan kerro, miten pankkitilin avaaminen tapahtuu käytännössä. Venäjän keskuspankki on toiminut kuin verottaja, eli heidän tileiltään on mahdollisesti otettu valtion kassaan vero-voja.

Erilaisia tapoja järjestää rahaliikenteensä löytyy kaiken kokoisista yrityksistä. Esimerkiksi omaa tiliä Venäjällä käyttäviä yrityksiä löytyi mikroyrityksistä sekä keski-suurista ja suurista yrityksistä ja käteiskauppaa harjoittavia yrityksiä oli sekä mikroyrityksissä, pienissä yrityksissä että suuremmissa yrityksissä. Ainoastaan laskutuskauppa oli haastateltujen keskuudessa keskittynyt pienille yrityksille:

Käymme normaalia laskutuskauppaa pääyhteysoikumppanimme kanssa. Uusien yritysasiakkaiden kanssa käydään käteiskauppaa niin pitkään, kunnes luottamus on löytynyt.

Aluksi maksut vaadittiin etukäteen. Nykyisin tilanne on joustavampi. Yritys antaa maksuaikaa pitkäaikaisille asiakkaille.

Toimialat ja rahaliikenne Venäjällä

On toivottavaa, että mahdollisimman moni lappilainen yritys eri toimialoilta toimii Venäjällä. Taulukossa 21 on verrattu rahaliikennettä Venäjällä haastateltujen organisaatioiden toimialojen suhteen.

Taulukko 21

	Rahaliikenteessä ei ongelmia	Ei ongelmia – oman tilin kautta	Ei ongelmia – käteiskauppa	Ei ongelmia – laskutuskauppa	Ongelmia rahaliikenteessä	Yhteensä
Tavaramyynti	1	2	8	2		13
Konsultointi	5	1			2	8
Vakuutusala	1					1
Kuljetusala	1		1			2
Marata			2			2
Energia-ala		2				2
Etujärjestö	5		1			6
Oppilaitos	1		1			2
Yhteensä	14	5	13	2	2	36

Vertailu kertoo, että molemmat rahaliikenteeseen liittyneet ongelmat nousivat esiin tavaramyyntiä harjoittavan yrityksen haastatteluissa. Kokonaisuudessaan tavara-kaupassa sovellettiin erilaisia maksutapoja.

Vertailun perusteella on mahdollista määrittää joitain toimialakohtaisia eroja järjestää rahaliikenne: molemmilla haastatelluista energia-alalla toimivista yrityksistä on Venäjällä oma tili, ja kaksi haastateltua matkailu-, ravitsemus- ja talousalan organisaatiota soveltaa Venäjällä käteiskauppaa.

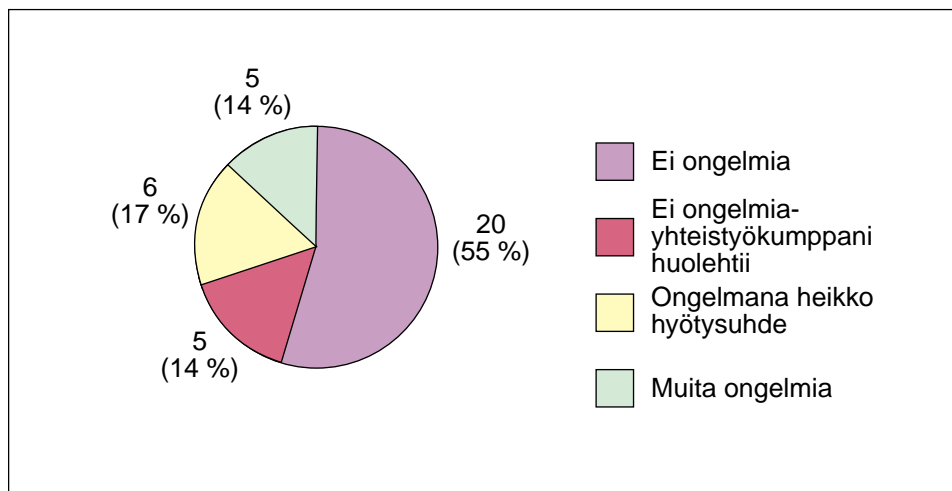
3.2.8 Vakuutukset Venäjällä

Vakuutusten avulla yritys varmistaa, että sen toiminta voi jatkua myös silloin kun sattuu jotakin ei-toivottua. Vakuutuksilla vahvistetaan yrityksen toimintaympäristön turvallisuutta. Selvityksessä on kartoitettu venäjänkauppaa harjoittaneiden yritysten vakuutusten hankintaa ja toimivuutta. Toimivat ja edulliset vakuutukset tukevat onnistunutta liiketoimintaa uusilla kasvavilla markkinoilla.

Haastateltavat kuvasivat vakuutuksiin liittyviä asioita haastatteluissa eri tavoin. Osa haastatelluista totesi, että vakuutuksiin *ei ole sisältynyt ongelmia*. Osa haastatelluista totesi, että ongelmia ei ole esiintynyt, koska vakuutukset Venäjällä ovat kokonaan *venäläisen yhteistyökumppanin vastuulla*. Osa yrityksistä mainitsi, että vakuutuksiin on liittynyt ongelmia. Ongelmaksi nousi vakuutusten *heikko hyötysuhde*: vakuutusten hinta koettiin korkeaksi suhteessa niiden arvoon onnettomuustilanteessa. Muina ongelmina mainittiin vakuutusten toimivuus tapaturmatilanteessa, vakuutusten saatavuus ja vakuutuksiin liittyvät mielikuvat.

Kuviossa 14 kuvataan, miten vakuutukset Venäjällä ovat haastateltujen organisaatioiden osalta toimineet. Taulukoissa 22 – 24 kuvataan millä tavalla kokemukset vakuutuksista poikkeavat toisistaan organisaation maantieteellisen sijainnin, yrityskoon ja organisaation toimialan perusteella.

Kuvio 14

n = 36. Vakuutukset Venäjällä

Selvästi yli puolet haastatelluista (56 %) totesi, että niillä ei ole ollut toiminnassaan ongelmia vakuutusten suhteen. Vakuutusten hyvää toimivuutta kuvattiin haastateluissa eri tavoin:

Vakuutusyhtiö Ingostrakh:n toiminta on ollut kiitettävää.

Venäjällä tapahtuneesta auto-onnettomuudesta saatiin rahat Suomeen oikein. Aikaa rahansiirtoon meni 3-5 päivää.

Tärkeää on, että varmistaa vakuutuksen kattavuuden.

Viiden organisaation edustajat (14 %) kertoivat, että vakuutukset ovat olleet venäläisen yhteistyökumppanin vastuulla. Tähän järjestelyyn ei ole haastateltavien mukaan liittynyt erityisiä ongelmia:

Vakuutuksiin ei ongelmia liity, sillä asiakas ottaa tavaran Suomesta ja kuljettaa sen itse Venäjälle.

Vakuutuksista huolehtii aina venäläinen osapuoli.

Vakuutuksissa ei ongelmia ole ilmennyt, sillä yhteistyökumppani huolehtii näistä asioista.

Kuusi (17 %) haastateltua mainitsi ongelmana vakuutuksissa Venäjällä olevan vakuutusten huonon hyötysuhteen:

Vakuutuskorvaukset olivat niin pieniä, että käytännössä riski oli yrityksellä.

Ongelmana on vakuutusten kallis hinta. Korvaus on kuitenkin erittäin pieni.

Muista ongelmista merkittävin oli vakuutusten saatavuus. Kolme (8 %) mainitsi tämän ongelman. Yhdellä on ollut ongelmia vakuutuksen toimivuudessa onnettomuuden tapahtumisen jälkeen ja yksi kertoi, että ei usko vakuutusjärjestelmän toimivuuteen Venäjällä:

Tapaturmissa vakuutukset eivät toimi. Loukkaantunutta ei meinattu saada Suomeen millään. Lopulta löytyi kalustoa, jolla henkilö voitiin kuljettaa.

Maantieteellinen sijainti ja vakuutukset Venäjällä

Taulukossa 22 verrataan lappilaisten yritysten kokemuksia vakuutusten toimivuudesta Venäjällä muualla Suomessa toimivien organisaatioiden kokemuksiin.

Taulukko 22

	Ei ongelmia	Ei ongelmia-yhteistyökumppani huolehtii	Heikko hyötysuhde	Muita ongelmia	Yhteensä
Lappi	14	3	4	2	23
Oulu	3	1	1	2	7
Etelä-Suomi	3	1	1	1	6
Yhteensä	20	5	6	5	36

Vakuutuksiin liittyvät ongelmat jakautuvat tasaisesti eri puolilla maata tehtyihin haastatteluihin. Lappilaisista yrityksistä jonkin vakuutuksiin liittyvän ongelman mainitsi kuusi haastateltua (25 %). Heikon hyötysuhteen mainitsi neljä lappilaista ja saatavuuden sekä ongelmat tapaturmatilanteessa yksi:

Vakuutuksissa on turhaa rahastamista, vaikka vakuutukset olisi hankittu Suomesta, voidaan rajalla vaatia ostamaan uusi.

Myös Oulussa ja Etelä-Suomessa kerrottiin vakuutusten heikosta hyötysuhteesta ja vakuutusten saatavuuteen liittyvistä ongelmista:

Liikennevakuutusten saaminen voi olla vaikeaa, koska ei aina tiedä, mistä vakuutuksia voi hankkia.

Yritysten koko ja vakuutukset Venäjällä

Yrityksen koko vaikuttaa sen kohtaamiin riskeihin. Taulukossa 23 vertaillaan kokemuksia vakuutuksista Venäjällä eri kokoluokkaan sijoittuvien yritysten välillä.

Taulukko 23

	Ei ongelmia	Ei ongelmia-yhteistyökumppani huolehtii	Heikko hyötysuhde	Muita ongelmia	Yhteensä
Mikroyritys	7	1	4	1	13
Pieni yritys	5	2		2	9
Keskisuuri yritys	3	2	1		6
Yhteensä	15	5	5	3	28

Vertailu kertoo, että vakuutuksiin liittyviä yksittäisiä ongelmia nousi haastattelussa esille sekä mikroyrityksissä, pienissä yrityksissä että suuremmissa yrityksissä. Kokonaisuutena vakuutusten toimivuus koettiin hyväksi jokaisessa kokoluokassa:

Yrityksessä on ollut vesivahinko, jonka vakuutusyhtiö on korvannut täysin.

Johtajan kokemukset venäläisten vakuutuksista olivat hyvät, kuitenkin suomalaisten henkilöiden vakuutukset hankittiin suomalaisesta vakuutusyhtiöstä.

Toimialat ja vakuutukset Venäjällä

Vakuutusten tarve sekä vakuutuksiin liittyvät mahdolliset ongelmat Venäjällä poikkeavat toimialojen välillä toisistaan. Taulukossa 24 vakuutuksiin liittyviä ongelmia on verrattu toisiinsa toimialoittain.

Taulukko 24

	Ei ongelmia	Ei ongelmia-yhteistyökumppani huolehtii	Heikko hyötysuhde	Muita ongelmia	Yhteensä
Tavaramyynti	5	5	3		13
Konsultointi	6			3	8
Vakuutusala					
Kuljetusala	1		1		2
Marata	2				2
Energia-ala	1		1		2
Etujärjestö	3		1	2	6
Oppilaitos	2				2
Yhteensä	20	5	6	5	36

Haastattelujen perusteella vakuutukset toimivat pääsääntöisesti hyvin kaikilla toimialoilla. Ainoastaan vakuutusosalalla toimiva haastateltava mainitsi vakuutusten saatavuuteen liittyvistä ongelmista:

Ongelmana oli uuden pakollisen autovakuutuksen käyttöönotto Venäjällä. Tällöin lakimiehet selvittelivät asiaa ja ilmoittivat, että yritys voisi myydä ko. vakuutuksia suomalaisille. Kuitenkin vakuutusvalvontavirasto ei antanut suomalaisille vakuutusyhtiöille lupia myydä näitä vakuutuksia. Tämä jälkeen asiakkaat kyselivät jatkuvasti, mistä näitä voi hankkia.

Suhteellisesti eniten vakuutuksiin liittyvistä ongelmista mainittiin etujärjestöjen edustajien haastatteluissa. Oppilaitosten edustajat eivät maininneet vakuutuksiin liittyviä ongelmia:

Liikennevakuutusten saatavuus voi olla vaikeaa, koska aina ei ole tietoa, mistä vakuutuksia voi hankkia.

Vakuutuksissa ei ongelmia ole esiintynyt. Olen sairastunut ruuasta, tämän vuoksi kävin sairaalassa vasta Suomessa.

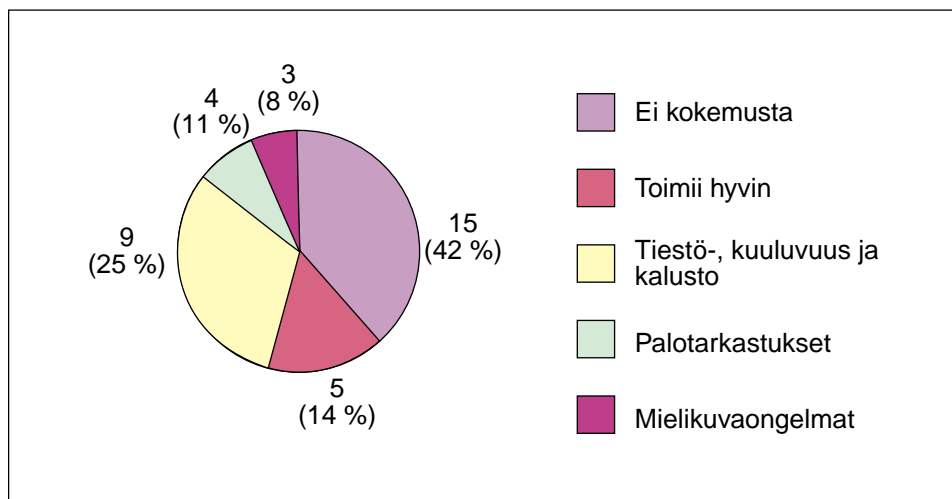
3.2.9 Palo- ja pelastustoiminta Venäjällä

Jokainen yrittäjä tietää, mitä on tehtävä, jos onnettomuus sattuu kotimaassa. Kansainvälistyvän yrityksen on selvitettävä palo- ja pelastustoimintaa laajemmassa mittakaavassa. Selvityksessä on kartoitettu venäjänkauppaa harjoittaneiden yritysten käsityksiä palo- ja pelastustoimen toimivuudesta Venäjällä. Luotettavat turvallisuusrakenteet lisäävät yrittäjien halua toimintaan ja investointeihin uusilla markkinoilla.

Osa haastateltavista totesi, että heillä *ei* ole venäläisestä palo- ja pelastustoiminnasta *kokemusta*. Haastateltavat eivät olleet joutuneet kosketuksiin venäläisen palo- ja pelastustoiminnan kanssa. Tällöin he eivät voineet myöskään kuvata käsityksiään venäläisestä palo- ja pelastustoimesta. Osa haastateltavista totesi kokemukseensa perustaen, että palo- ja pelastustoiminta Venäjällä *toimii hyvin*, jossain suhteessa paremmin kuin esimerkiksi Suomessa. Osa haastatelluista mainitsi *tiestöön, kuuluvuusalueisiin sekä kalustoon* liittyvistä ongelmista. Haastateltavat kokivat, että huono tiestö on esimerkiksi hidasteena pelastushenkilökunnan onnettomuuspaikalle saapumisessa. Samalla todettiin, että kännyköiden kuuluvuusalueet ovat heikkoja avun hälyttämiseksi. Kaluston heikko kunto mainittiin myös. Osa haastateltavista epäili *palotarkastusten* tasoa. Korruption mahdollisuus nostettiin tässä esiin. Osa haastateltavista kertoi pelastustoimintaa koskevista negatiivisista *mielikuvistaan*, joita kokemuksen puutteesta huolimatta heillä oli.

Kuviossa 15 kuvataan, millaisia kokemuksia haastatelluilla organisaatioilla on ollut palo- ja pelastustoiminnasta Venäjällä. Taulukoissa 25 – 27 verrataan poikkeavatko kokemukset toisistaan organisaatioiden maantieteellisen sijainnin, yrityskoon sekä toimialojen perusteella. Tavoitteena on tässäkin verrata lappilaisten yritysten ongelmia muualla Suomessa toimivien yritysten ongelmiin.

Kuvio 15

n = 36. Palo ja pelastustoiminta Venäjällä

Vajaalla puolella (42 %) haastatelluista ei ollut kokemuksia eikä vahvoja mielikuvia palo- ja pelastustoiminnasta tai sen tasosta Venäjällä. Nämä haastateltavat kuvasivat käsityksiään palo- ja pelastustoiminnasta Venäjällä esimerkiksi seuraavasti:

Pelastuspuoli toimii samalla tavalla, kuin Suomessakin.

Yrityksellä ei ole kokemuksia.

Pelastustoimi ei ole kovinkaan hyvällä tasolla, mutta Venäjälle on kyllä viety paljon hyväkuntoisia ja uusia ambulansseja.

Tiestön ja kaluston kuntoa sekä puhelinyhteyksien toimivuutta epäili yhdeksän (25 %) haastateltua organisaation edustajaa. Epäilyistä huolimatta uskottiin myös kehitykseen:

Kalusto on vanhempaa, mutta toiminta parempaa kuin Suomessa johtuen pitkäaikaisemmasta kokemuksesta.

Toiminta paranee koko ajan. Sairaaloiden, teiden kunto ja kuuluvuusalueet ovat parantamisen arvoisia asioita.

Hätäilmoitusten teko voi olla vaikeaa kuuluvuusalueiden vuoksi.

Kuuluvuusongelmat ja tiestön kunto ovat ongelma. Muutoin resurssien mukainen toiminta on hyvä.

Palotarkastuksiin liittyviä ongelmia kuvaili kolme haastateltua. Esille nousivat muun muassa lahjukset:

Palotarkastukset ovat erittäin tiukkoja, tarkastaja saattaa pyytää lahjuksia.

Venäläiset ovat erittäin tarkkoja paloturvallisuudesta rakennusvaiheessa. Rakennuksen valmistuttua ei ketään enää kiinnosta koko asia.

Neljä (11 %) haastateltua kertoi omien kokemustensa perusteella, että palo- ja pelastustoimi on Venäjällä kohtuullisen tasokasta eikä ongelmia esimerkiksi Suomeen verrattuna ole:

Kaveri jouduttiin tuomaan Suomeen lääkäriin. Kaikki, myös rajanylitys, tapahtui erittäin nopeasti.

Toimii hyvin, tarvittaessa syrjäseudulla lääkäri tekee vaikka kotikäyntejä.

Rahoitus sekä rakenteellisen paloturvallisuuden vanhuus ovat ongelma. Kehitystä kuitenkin tapahtuu jatkuvasti. Venäläiset yhdistelevät organisaatioita Suomen mallin mukaisiksi. Asenteissa on havaittavissa selvä muutos positiiviseen suuntaan.

Kaksi haastateltua kertoi mielikuvistaan, joiden mukaan palo- ja pelastustoimi ei ole Venäjällä kunnossa:

Käsitykseni mukaan pelastustoiminta ei ole kovinkaan hyvällä tasolla. Kuitenkin sinne on viety uusia ja hyväkuntoisia ambulansseja.

Lehtitietojen mukaan olen sitä mieltä, että asiat paranevat koko ajan.

Maantieteellinen sijainti sekä palo- ja pelastustoiminta Venäjällä

Taulukossa 25 verrataan lappilaisten yritysten kokemuksia palo- ja pelastustoiminnasta Venäjällä hankkeen haastatteleminen Oulun läänissä ja Etelä-Suomessa toimivien yritysten kokemuksiin.

Taulukko 25

	Ei kokemusta	Tiestö-, kuuluvuus ja kalusto	Palotar- kastukset	Mielikuva- ongelmat	Toimii hyvin	Yhteensä
Lappi	10	6	2	1	4	23
Oulu	1	3	1	1	1	7
Etelä-Suomi	4		1	1		6
Yhteensä	15	9	4	3	5	36

Vertailu kertoo, että venäläistä palo- ja pelastustoimintaa arvostaneista haastatelluista suurin osa on lappilaisia. Viidestä venäläistä palo- ja pelastustoimintaa arvostaneista organisaatiosta neljä (80 %) oli Lapista.

Vertailu kertoo myös tiestön kuntoa, kuuluvuusalueita sekä kalustoa koskevien käsitysten eroista eteläsuomessa toimivien ja muualla Suomessa toimivien organisaatioiden välillä. Etelä-Suomen haastatelluista yksikään ei nähnyt näitä merkittäväksi ongelmaksi Venäjällä. Sen sijaan esimerkiksi Lapissa nämä nähtiin ongelmaksi kuudessa haastattelussa (25 %):

Teiden kunto, liikenneyhteydet sekä sairaaloiden vanhanaikaisuus ovat parantamisen arvoisia asioita.

Yritysten koko sekä palo- ja pelastustoiminta Venäjällä

Eri kokoluokan yrityksillä ovat erilaiset mahdollisuudet selvittää palo- ja pelastustoimen tasoa Venäjällä ja se vaikuttaa yrityksen odotuksiin palo- ja pelastustoimen osalta. Taulukossa 26 vertaillaan turvallisuusselvityksessä haastateltujen yritysten suhtautumista venäläiseen palo- ja pelastustoimeen yrityskoon perusteella.

Taulukko 26

	Ei kokemusta	Tiestö-, kuuluvuus ja kalusto	Palotar-kastukset	Mielikuva-ongelmat	Toimii hyvin	Yhteensä
Mikroyritys	4	3	1	1	4	13
Pieni yritys	4	2	1	1	1	9
Keskisuuri yritys	3	1	2			6
Yhteensä	11	6	4	2	5	28

Merkittäviä eroja käsityksistä palo- ja pelastustoimesta Venäjällä eri kokoluokan yritysten kesken ei vartailun perusteella ole. Voidaan kuitenkin todeta, että suuret yritykset eivät arvostaneet venäläisen palo- ja pelastustoiminnan laatua: viidestä palo- ja pelastustoimintaa Venäjällä arvostaneista yrityksistä neljä oli mikroyrityksiä ja yksi pieni yritys:

Kalusto on vanhaa ja epätarkoituksenmukaista. Lisäksi venäläisten toimintatapana on olla kiirehtimättä mihinkään.

Viestiyhteydet ja organisaatioiden rahoitus sekä rakenteellisen paloturvallisuusasioiden vanhuus ovat ongelmia.

Toimialat sekä palo- ja pelastustoiminta Venäjällä

Taulukossa 27 kokemuksia palo- ja pelastustoiminnasta Venäjällä on verrattu eri toimialoilla toimivien yritysten kesken.

Taulukko 27

	Ei kokemusta	Tiestö-, kuuluvuus ja kalusto	Palotar-kastukset	Mielikuva-ongelmat	Toimii hyvin	Yhteensä
Tavaramyynti	5	4	2	1	1	13
Konsultointi	2	2	1	1	2	8
Vakuutusala				1		1
Kuljetusala	1				1	2
Marata	2					2
Energia-ala	1		1			2
Etujärjestö	3	3				6
Oppilaitos	1				1	2
Yhteensä	15	9	4	3	5	36

Vertailun perusteella ei ole havaittavissa suuria eroja Venäläistä palo- ja pelastustointia koskevista käsityksistä eri toimialoilla. Vertailusta voidaan nostaa ehkä esille se, että tiestön kuntoon, kuuluvuusalueisiin sekä kalustoon liittyvät ongelmat nousivat esiin tavaramyyntiä ja konsultointia harjoittavien yritysten haastatteluissa. Myös kolme etujärjestön edustajaa mainitsi tiestön ja kaluston kunnosta:

Varsinkin isommilla paikkakunnilla voi olla ongelmana mm. ambulanssin paikalle saapuminen johtuen ruuhkista sekä huonoista teistä.

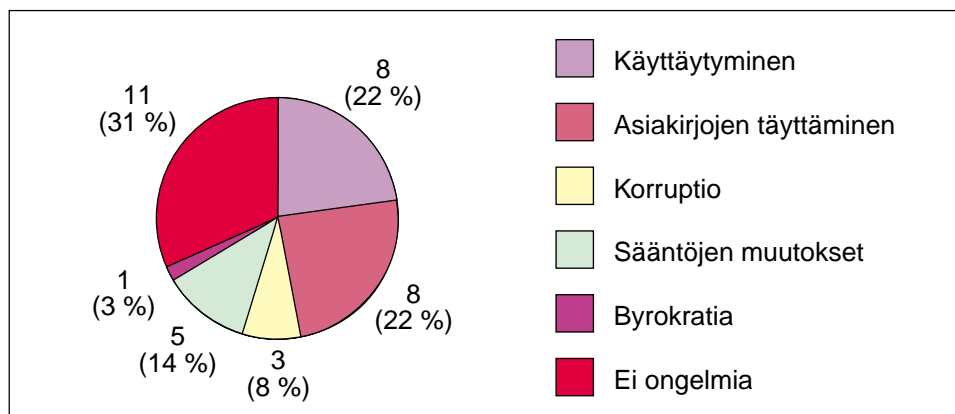
3.2.10 Rajojen ylittäminen

Taloudellisen yhdentymisen ja tekniikan kehityksen myötä rajojen merkitys Euroopassa muuttuu, vaikka valtioiden rajat eivät häviä mihinkään. Kansainvälistyvän yrityksen on tunnettava rajojen ylittämiseen liittyvät muodollisuudet ja käytännöt. Tämä koskee luonnollisesti myös venäjänkauppaa harjoittavaa yritystä. Turvallisuusselvityksessä on kartoitettu venäjänkauppaa harjoittaneiden yritysten Suomen ja Venäjän välisen rajan ylittämiseen liittyviä ongelmia.

Osa haastatelluista mainitsi, että suurin ongelma rajojen ylittämisessä liittyy tullivirkailijoiden *käyttäytymiseen*. Virkailijoiden käytös riippuu päivästä. Myös tullivirkailijan humalatilasta mainittiin ongelmaksi. *Tulliasiakirjojen täyttö* nousi merkittävimmäksi ongelmaksi osalla haastatelluista. Haastatteluissa mainittiin mm. että ammattilaisten käyttö on tässä suositeltavaa. Rajanylityksiä koskevia määräyksiä tulkitaan asiakirjoja täytettäessä joskus sattumanvaraisesti. Haastatteluissa nousi esille myös *korruptio*. Todettiin, että tulli tai tiemiliisi antaa joskus sakot mielensä mukaan. Ongelmaksi mainittiin *sääntöjen muutokset*. Uusia lakeja tulee jatkuvasti ja tämä tuottaa ongelmia tullimääräysten tulkinnassa ja toimeenpanossa. Myös *byrokratia* mainittiin rajojen ylittämiseen liittyväksi ongelmaksi. Tulliviranomaiset voivat mm. juoksuttaa luukulta luukulle hakemassa leimoja. Osa haastatelluista totesi, että rajojen ylittämiseen *ei liity* erityisiä *ongelmia*.

Kuviossa 16 kuvataan, millaisia ongelmia haastatelluilla organisaatioilla on rajojen ylittämisessä ollut Venäjällä. Taulukoissa 28 – 30 verrataan poikkeavatko kokemukset rajojen ylittämiseen liittyvistä ongelmista toisistaan organisaatioiden maantieteellisen sijainnin, yrityskoon sekä toimialojen perusteella.

Kuvio 16

n=36. Rajojen ylittämiseen liittyvät ongelmat

Yksitoista (31 %) haastateltua totesi, että rajojen ylittämiseen Suomen ja Venäjän välillä ei liity erityisiä ongelmia. Organisaatioiden edustajat kuvasivat rajojen ylittämisen kivuttomuutta muun muassa seuraavasti:

Aluksi ongelmia oli, mutta nykyisin henkilökunta on oppinut täyttämään asiakirjat oikein.

Vastapuoli huolehtii. Tietoja ongelmista ei ole, todennäköisesti venäläiset osaavat kaikki hommat.

Viranomaisilla on kyllä pätevä syy, mikäli tavara jää rajalle.

Yhtään tavaralastia ei rajalle ole jäänyt.

Sallan rajan avautuminen on hyvä juttu. Tämä lisää varmasti kaupankäyntiä.

Kaikki toiminnot on tehty lakien ja asetusten mukaisesti. Ongelmia ei ole esiintynyt.

Yhdeksän (25 %) haastateltua kertoi kokemuksista, joihin liittyi tullivirkamiesten huonoa käyttäytymistä rajoja ylitettäessä:

Virkailijoiden toiminta riippuu päivästä ja olotilasta.

Virkailijat voivat olla työaikana päissään.

Kuusi (17 %) haastateltua totesi suurimpien ongelmien liittyvän jatkuviin tullilainsäädäntöä koskeviin muutoksiin. Tähän liittyivät myös rajaviranomaisten ambivalenttius tullilainsäädännön tulkinnan suhteen:

Ohjeistusten ja niiden soveltaminen on suuri ongelma.

Ongelmat ovat yleensä johtuneet lainsäädännön muutoksista tai virkailijan huonosta päivästä.

Lainsäädäntö, virkailijat ja ohjeet muuttuvat koko ajan.

Toiminta on erittäin sekavaa, vaikka laki on selkeytynytkin.

Rajalla toimii monta eri organisaatiota, puutteena on näiden yhteistyön puute.

Viisi (14 %) haastateltua totesi suurimpien ongelmien liittyvän asiakirjojen täyttöön ja kolmen (8 %) haastateltavan negatiiviset kokemukset rajanylityksistä liittyivät korruption:

Ongelma on virkailijan harkinnan puute, mikäli joku asiakirja puuttuu, käännytetään koko lasti takaisin.

Välttämättä kaikkia asiakirjoja ei löydy rajalta, vaan ne on osattava etsiä muualta.

Lähinnä papereiden täyttämässä on ollut ongelmia.

Tullaus on mitä on. Lisäksi viranomaiset kusettavat kaikkia.

Maantieteellinen sijainti ja rajojen ylittäminen

Edellä on todettu, että lappilaisten yritysten venäjäntoimintojen kehittämisen kannalta on kiinnostavaa verrata näiden yritysten ongelmia Venäjällä muualta Suomesta Venäjällä operoivien yritysten ongelmiin. Taulukossa 28 näin on tehty rajojen ylittämiseen liittyvien ongelmien suhteen.

Taulukko 28

	Viranomais- ten käyt- täytyminen	Asiakirjojen täyttö	Korruptio	Sääntöjen muutokset	Byrokratia	Ei ongelmia	Yhteensä
Lappi	5	5	2	1	1	9	23
Oulu	1	2		3		1	7
Etelä-Suomi	2	1	1	1		1	6
Yhteensä	8	8	3	5	1	11	36

Vertailun perusteella rajojen ylittämiseen liittyvät erityyppiset ongelmat jakautuvat tasaisesti eri osiin maata. Lappilaisista yrityksistä yli kolmannes (39 %) on kokenut rajan ylittämisen ongelmattomaksi. Taustalla tässä on varmasti juuri lappilais-
ten yritysten toimialarakenne: tavarakaupan suhteellisen suuri osuus. Siihen, että merkittäviä eroja ei aineistosta löydy vaikuttaa tietysti tässäkin erityisesti oululaisia ja eteläsuomalaisia organisaatioita koskevan otoksen koko.

Yritysten koko ja rajojen ylittäminen

Eri kokoluokan yrityksillä ovat erilaisia kokemuksia mm. rajojen ylittämiseen liittyvästä byrokratiasta. Taulukossa 29 on vertailtu rajojen ylittämiseen liittyviä ongelmia eri kokoluokan organisaation välillä.

Taulukko 29

	Viranomais- ten käyt- täytyminen	Asiakirjojen täyttö	Korruptio	Sääntöjen muutokset	Byrokratia	Ei ongel- mia	Yhteensä
Mikroyritys	4	5	1	1		2	13
Pieni yritys	2	2	1	2		2	9
Keskisuuri yritys	1	1	1			3	6
Yhteensä	7	8	3	3		7	28

Vertailun perusteella rajojen ylittämiseen liittyvät ongelmat jakautuvat vertailussa kohtuullisen tasaisesti eri kokoluokan yritysten kesken. Samalla jokaisen kokoluokan edustajista löytyi yrityksiä, jotka ovat kyenneet välttämääseen ongelmat. Lainsäädännön tuntemisen ja noudattamisen merkitystä korostettiin sekä suuremmissa että pienissä yrityksissä:

*Tulli on auttanut yritystä erittäin hyvin, koska kaikki toiminnot on tehty laki-
en ja asetusten mukaisesti.*

Paperien täyttäminen täytyy selvittää yrityksessä ennen kuin aikoo Venäjän markkinoille. Mikäli asiakirjat ovat kunnossa, ei ongelmia rajan yritykseen liity.

Toimialat ja rajojen ylittäminen

Haastateltujen toimialarakenteessa heijastuu nimenomaan lappilaisten venäjänkauppaa harjoittavien yritysten toimialarakente: tavara- ja palvelukauppa korostuu. Taulukossa 30 on vertailtu toisiinsa rajojen ylittämiseen liittyviä ongelmia eri toimialojen välillä.

Taulukko 30

	Viranomais- ten käyt- täytyminen	Asiakirjojen täyttö	Korruptio	Sääntöjen muutokset	Byrokrazia	Ei ongel- mia	Yhteensä
Tavaramyynä	3	4	1	1	1	3	13
Konsultointi	2	3		1		2	8
Vakuutusala				1			1
Kuljetusala	1					1	2
Marata			1			1	2
Energia-ala	1		1				2
Etujärjestö	1	1		2		2	6
Oppilaitos						2	2
Yhteensä	8	8	3	5	1	11	36

Toimiakohtainen vertailu paljastaa, että asiakirjojen täyttäminen on ollut erityisesti tavaramyynä sekä konsultointia harjoittavien yritysten ongelma. Neljä tavaramyynä ja kolme konsultointia harjoittavaa yritystä nosti esiin nämä ongelma-alueet. Näiden toimialojen yritykset ovat kokeneet ongelmaksi myös viranomaisten käyttäytymisen:

Suurimpana ongelmana pidän virkailijoiden toimintatapoja, jotka riippuvat päivästä ja henkilökohtaisesta olostä. Tietyntyylinen kokemattomuus venäläisten toiminnasta kuvastuu varsinkin uusien virkailijoiden käytännöissä.

Vertailun perusteella on selvää, että rajojen ylittämiseen liittyvät ongelmat koskevat kaikkia toimialoja. Ainoastaan molemmat oppilaitosten edustajat totesivat, että rajojen ylittämiseen ei liity ongelmia:

Minulla ei koskaan ole ollut ongelmia. Aina tulee muistaa kunnioittaa vastapuolta, jolloin palvelu on hyvää.

4 TURVALLISUUDEN HALLINTA VENÄJÄLLÄ

4.1 Turvallisuusongelmien ennakointi ja hallinta

4.1.1 Luotettavien yhteistyökumppaneiden hankinta

Selvästi yli puolet (62 %) selvityksessä haastatelluista ei kiinnitä erityistä huomiota taustatarkistuksiin, vaan jättää luotettavuuden varmistamisen esimerkiksi henkilökohtaisten suhteiden varaan. Usein tämä on myös riittänyt. Perusteellisemmin taustatarkistuksista huolehtivat suuret yritykset. Pitkäjänteistä toimintaa venäjänmarkkinoilla suunniteltaessa on huolehdittava yhteistyökumppanien luotettavuuden varmistamisesta. Luotettavan yhteistyökumppanin tai työntekijän löytäminen on yksi tärkeimmistä tekijöistä, joka edistää menestystä Venäjän markkinoilla.

Luotettavuuden varmistamisen merkitys Venäjällä tuli esille turvallisuusselvityksen haastatteluissa useaan otteeseen. Haastatteluissa kerrottiin muun muassa tilanteesta, jossa venäläiset työntekijät, työnjohto ja kirjanpitäjä hyödynsivät yritystä omiin tarkoituksiin. Haastatteluissa todettiin myös, että suomalaisen aloittaessa yhteistyötä venäläisen kanssa, on muistettava venäläisen ajattelevan ensimmäisenä hyödyn ja kustannusten suhteita. Näinhän toimii myös suomalainen yritys. Suositeltavaa on miettiä etukäteen ”porkkana”, jolla venäläinen kumppani saadaan mukaan liiketoimintaan.

Taustatarkistusten tekemisessä voi hyödyntää suomalaisia organisaatioita, esimerkiksi kauppakamarit, Finnpro, Suomi-Venäjä kauppakamari, lääninhallitukset, viranomaiset ja yksityiset turvallisuuskonsulttiyhtiöt. Edellämainituilla on mahdollisuus käyttää hyväkseen suhteitaan venäläiseen aluehallintoon, miliisiin, yksityisiin turvallisuusyrityksiin tai Barentsin alueella toimivaa Murmansk Business Centreen, jolla on useita toimipisteitä Kuolan niemimaalla. Myös Turvallisesti Venäjälle -hankkeen partneri, Alekto, avustaa tarkistusten tekemisissä. Mikäli yrityksellä ei ole valmiita suhteita venäläisiin, on taustojen tarkistuksessa syytä käyttää ainoastaan suomalaisia organisaatioita. Näin vältetään toteuttamasta taustatarkistuksia sellaisilla organisaatioilla, joiden itsensä taustat olisi tarkistettava.

Taustatarkistukset on syytä suorittaa useamman kuin yhden organisaation kautta. Tällä ehkäistään liian yksipuoliseen tietoon tukeutuminen: taustatarkistuksia voidaan verrata toisiinsa ja huomioida keskenään ristiriitaiset tiedot. Analysoinneissa kannattaa käyttää apuna alan ammattilaisia, jotka osaavat tulkita taustatarkistuksissa löytyneitä tietoja.

Alustavissa tarkistuksissa kannattaa kiinnittää huomiota esimerkiksi seuraaviin asioihin:

1. yrityksen omistuspohja
2. yrityksen talous ja rahoitus
3. omistajien sidokset muihin yrityksiin
4. sidonnaisuudet rikollisuuteen
5. suhteet viranomaisiin

Mikäli eri organisaatioiden suorittamista tarkastuksista löytyy ristiriitoja, on tehtävä tarkempi tarkistus. Tärkeimmät henkilöt yrityksen jatkuvuuden kannalta ovat työnjohtaja ja pääkirjanpitäjä. Myös näiden valintaa voidaan helpottaa taustatarkistusten avulla. Alkuvaiheen tarkistusten jälkeen omistajan on seurattava yhteistyökumppaniensa ja työntekijöidensä toimintaa. Taustatarkistukset on syytä uudistaa säännöllisin väliajoin.

Erilaisilla sopimuksilla voidaan ohjata työntekijöitä ja yhteistyökumppaneita toimimaan oikein. Sopimukset on laadittava kirjallisena ja jokainen sopimus on leimatava. Sopimuksessa on käytävä mahdollisimman yksityiskohtaisesti läpi työ- tai yhteistyösuhteen kannalta tärkeät asiat. Esimerkiksi myöhästymisestä, humalassa töissä esiintymisestä tai muusta sopimusrikkomuksesta on määriteltävä selvät sanktiot. Vaikka yleinen käsitys on, ettei työntekijöitä suositella hankkimaan työvoimatoimistosta, voi sieltä hankkia tietoja työnhakijoista ja työhistoriasta.

Taustatarkistusten lisäksi myös muut yrityksen tarvitsemat turvallisuuspalvelut kannattaa hankkia hajautetusti. Vartiointitehtävät voi hajauttaa kahden tai useamman turvallisuusyrityksen kesken: esimerkiksi vartiointi ostetaan yhdeltä yritykseltä ja asiakkaiden seurantaa liittyvät tehtävät toiselta. Venäjällä toimii myös turvallisuusyrityksiä, jotka tarkkailevat yrityksen sisäistä turvallisuutta. Tätä voi verrata suomalaiseen yksityisetsivätoimintaan. Nämä turvallisuusyrityksen tarjoamat palvelut voivat auttaa muun muassa hävikin syntymiseen johtavien tekijöiden selvittämisessä.

Vaikka Venäjällä on astumassa esiin uusi liikemiessukupolvi, joka ymmärtää liiketoiminnan jatkuvuuden merkityksen, kannattaa uusien kumppaneiden ja työntekijöiden luotettavuus aina varmistaa. Turvallisuusselvityksen haastattelujen perusteella voi kuitenkin todeta, että yhteistyö voi onnistua hyvin ilman virallisia taustatarkistuksia: luotettavuus voi rakentua muiden tekijöiden varaan. Myös tämä on hyvä muistaa yhteistyökumppanin luotettavuutta arvioitaessa.

4.1.2 Rikollisuuden ennakointi

Turvallisuusselvityksen haastatteluissa organisaatioista yli puolet (54 %) oli sellaisia, joilla ei ollut omakohtaista kokemusta rikollisuudesta Venäjällä. Muilla organisaatioilla oli kokemuksia murroista, korruptiosta, harmaasta taloudesta sekä huijauksista. Myös ne organisaatiot, joilla ei ole kokemuksia venäläisestä rikollisuudesta uskoivat, että rikollisuutta maassa on, kuten muissakin maissa. Liiketoiminnassa rikollisuuteen on siis syytä varautua myös Venäjällä. Samalla on muistettava venäläisen yhteiskunnan erityispiirteet sekä niiden vaikutus venäläisen rikollisuuden muotoihin.

Erityisesti silloin kun lappilaisen yrityksen toiminta Suomessa on ollut lainmukaista ja vastuuntuntoista, on todennäköistä että suuria ongelmia ei Venäjälläkään esiinny. Jos taas liiketoiminnassa on ollut Suomessa ongelmia, todennäköisesti toiminta myös Venäjällä on vaikeampaa. Rikollisuuteen liittyvät turvallisuusongelmat on syytä ennakoita ja niihin pitää varautua: ongelmien jälkeen niiden poistaminen on vaikeaa ja myös kallista. Esimerkiksi luotettavuuden varmistamiseen ja muuhun ongelmien kartoittamiseen ja ennakointiin liittyvät toimet on tehtävä hyvissä ajoin ja tarpeeksi laajasti.

Myös venäläisen rikollisuuden taustalla on kylmän sodan päättyminen ja sen jälkeinen murros. Neuvostoliiton romahtaminen avasi venäläiseen yhteiskuntaan uuden tilanteen. Heti Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen rikollisen toiminnan edellytyksen olivat hyviä: lainsäädäntö oli tehty toisenlaista yhteiskuntaa varten ja alkoi Neuvostoliiton jättämän materiaallisen perinnön uusjako. Tilanteessa oli helppo siirtyä vaurastumisessa kyseenalaisiin keinoihin. Edelleenkin Venäjän lainsäädäntö on kehitysvaiheensa alussa, vaikka vähitellen lainsäädäntöä on selkeytetty ja viranomaistoimintaa tehostettu. Toimiva lainsäädäntö mahdollistaa eron tekemisen laillisen ja laittoman toiminnan välille. Samalla laillisella toiminnalla on mahdollista varmistaa luottamuksellisten suhteiden kehittyminen venäläisiin viranomaisiin, yrittäjiin ja kuluttajiin. Erityisesti lakien toimeenpanossa on edelleen ongelmia, mikä nousi esiin myös turvallisuusselvityksen haastatteluissa.

Turvallisuusselvityksen haastattelijien perusteella Murmanskin alueen tilanne on rikollisuuden osalta rauhoittunut merkittävästi. Järjestäytyneeseen rikollisuuteen on haastattelijain keskuudessa törmätty heti Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Yksikään haastateltava ei kertonut kohdanneensa viime vuosina esimerkiksi suojelurahana pyytäjiä. Sen sijaan todettiin, että Murmansk on ”rikollisuudella mitattuna” turvallisempi paikka kuin Pietari ja Moskova. Tämä johtunee Murmanskin sijainnista suhteellisen ”syrjässä”, miliisin toiminnan tehokkuudesta Murmanskissa sekä rikoksesta saatavan hyödyn suhteesta kiinnijäämisriskiin. Haastatteluissa mainittiin myös alueen ihmisten konservatiivisuus yhtenä rikollisuutta ehkäisevänä tekijänä. Jonkinlaista järjestäytyntä rikollisuutta esiintyy niin Murmanskissa kuin muuallakin Venäjällä. Samalla on muistettava, että järjestäytyntä rikollisuutta on myös Suomessa. 2000-luvun alkupuolella järjestäytyntä rikollisuus teki Murmanskin alueella ns. uusjakoa alueista. Tässä yhteydessä rikollisryhmät kahinoivat keskenään. Kuitenkaan kenenkään ulkomaalaisen toimintaan tämä ei vaikuttanut. Viime vuosina miliisi on kiinnittänyt huomiota järjestäytyneen rikollisuuden poistamiseen muun muassa vaikeuttamalla rikollisjärjestöjen rahaliikennettä.

Ennen yritystoiminnan aloittamista Murmanskissa on tehtävä riskikartoitus alueesta, jolla on tarkoitus toimia. Näin on tehtävä erityisesti silloin kun on perustamassa alueelle kiinteää toimitilaa. Jos aloittaa liiketoimintaa kiinteissä toimitiloissa, on aina varmistettava tilojen kannalta tärkeät omistussuhteet. On mahdollista, että alueen omistaja myy maa-alueen, jolloin vuokralainen joutuu poistumaan tai vuokra voi nousta kohtuuttomaksi. Kiinteistön ja maan omistussuhteet voidaan varmistaa Murmanskin aluehallinnon avustuksella. Toimintaympäristön riskien kartoituksella voidaan ehkäistä ennalta rikollisten mahdollisuuksia vaikeuttaa yritystoimintaa. Tietojen hankinnassa on syytä käyttää mahdollisimman useita lähteitä. Tietoja voi hankkia esimerkiksi vakuutusyhtiöltä: maksetuista vakuutuskorvauksista voidaan päätellä alueen tyypillisiä rikosmuotoja. Myös samoja tahoja, joita on käytetty yhteistyökumppanin tai työntekijöiden taustojen tarkistuksiin, on hyvä hyödyntää toimintaympäristön turvallisuuden selvittämisessä.

Automurrot ovat olleet jossain vaiheessa hyvin yleisiä, mutta nykyisin esimerkiksi hotellien pysäköintialueet ovat vartioituja. Myös autokannan uusiutuminen elintason nousun myötä on vähentänyt automurtojen määrää. Autoihin on saatavilla erilaisia hälyttämiä sekä lukittavia ja murtosuojattuja säilytyskoteloita. Näitä tuotteita voi hankkia suomalaisista turvallisuusalan liikkeistä. Taskuvarkaudet ovat selvityksen haastattelujen perusteella Murmanskissa kohtuullisen harvinaisia: taskuvarkaan uhriksi voi joutua samalla todennäköisyydellä missä tahansa samankokoisessa kaupungissa. Passin ja viisumin kopiot sekä sopiva rahamäärä on syytä pitää erillään muista arvotavaroista. Mikäli passi häviää tai varastetaan, voidaan paluumatkaa varten hankkia Suomen konsulaatista väliaikainen passi kopion perusteella.

Selvityksen haastatteluissa mainittiin miliisin epäluotettavuudesta. Miliisin toiminta on ollut epäluottamusta herättävää esimerkiksi sakotusten yhteydessä tapahtuvan rahastamisen vuoksi. Kuitenkin viime vuosina miliisin toiminta on Murmanskin alueella jäməkötynyt ja muuttunut ennustettavammaksi. Rahastamista on havaittu edelleen, mutta ei niin räikeästi kuin ennen. Sakot on nykylainsäädännön mukaan maksettava pankkiin. Ongelmia on lähinnä maaseudulla, jossa ei pankkeja ole. Vaikka maksaminen veisi aikaa ja aiheuttaisi vaivaa, ei yrityksen pidä toimia muutoin, kuin lain edellyttämällä tavalla. Voihan olla, että viranomainen yrittää saada yrittäjältä otteen teettämällä tälle lainvastaisen teon.

Vaikka korruptio ja harmaa talous eivät korostuneet turvallisuusselvityksen haastatteluissa, ovat ne ongelmana Venäjälläkin: on mahdollista, että yrittäjä joutuu tilanteeseen, jossa häneltä pyydetään lahjuksia. On kuitenkin tärkeää toimia kaikissa tilanteissa lainmukaisesti. Vaikka lahjonnalla on joskus mahdollista saada lyhyen tähtäimen hyötyjä, syntyy tästä myöhemmin todennäköisesti uusia ongelmia. Yrittäjältä, joka on maksanut lahjuksia, on mahdollista kiristää myöhemmin lisää rahaa tai muita etuisuuksia. Haastatteluissa mainittiin myös huumausainerikollisuus ja prostituutio ongelmina Venäjällä. Liikkumista yksin varsinkin yöaikaan on syytä välttää. Samalla on todettava, että haastattelujen perusteella riski joutua ryöstetyksi esimerkiksi Murmanskissa on pienempi kuin monissa muissa suurissa kaupungeissa.

Suomalaisten mielikuva venäläisistä on yleisesti ottaen ongelmallinen. Turvallisuusselvityksen haastatteluissa tuli kuitenkin esiin, että erityisesti pitkään venäläisten kanssa työskenneillä on heistä positiivinen kuva: ”rajan takaa löytyy suu-

rimmaksi osaksi ystävällisiä, palveluaittiita ja luotettavia henkilöitä”. Ystävyyttä kunniotetaan ja tämä on myös suomalaisen yrittäjän muistettava. Pienten lahjojen antaminen kuuluu asiaan, mutta suuria lahjoja tai rahalahjoituksia annettaessa on varmistettava, että ei toimi kulttuurin vastaisesti. Venäläisen kaupankäynnin perusta ovat hyvät henkilösuhteet. On myös löydettävä oikeat henkilöt, jotka pystyvät päättämään asioista. Usein organisaation johtaja on ainoa, jolla on oikeus tehdä päätöksiä. Suhteiden luominen vaatii aikaa, mutta hyvistä suhteista saatava hyöty on merkittävä. Myös yrityksen perustaminen Venäjällä vaatii aikaa ja vaivaa. Tähän tehtävään kannattaa palkata Venäjän lainsäädännön ja byrokratian tunteva asiantuntija. Tieto on paras lääke ennakkoluulojen poistamisessa: käynti Venäjällä muuttaa usein käsityksiä myös venäläisestä rikollisuudesta.

Turvallisuudesta on vaikea syyskuun 11. 2001 ja Beslanin koulukaappauksen jälkeen kirjoittaa ilman vähintään yhtä mainintaa terrorismista. Valitettavasti terrorismin uhka myös Venäjällä liikuttaessa on päivittäistä. Tämä näkyy esimerkiksi miliisien toiminnassa. Ulkomaalaisten autoja voidaan pysäyttää ja kysyä henkilöllisyyttä, mutta nämä toimet eivät kosketa juurikaan länsimaalaisia. Ulkomaalaisten autojen pysäköintiä valtion rakennusten läheisyyteen kannattaa välttää: miliisi voi pyytää poistamaan auton paikalta. Murmanskin alueella terrorismin uhka on tois- taiseksi erittäin pieni.

Matkustukseen liittyviä varoituksia ja ohjeita löytyy internet-osoitteesta www.formin.fi. Ulkoasiainministeriö pitää yllä mobiilipalvelua, jonka tarkoituksena on tiedottaa asiakkaalle alueella tapahtuvista turvallisuuteen liittyvistä muutoksista. Rekisteröityneelle henkilölle lähetetään tiedote siinä tapauksessa, että alueella tapahtuu odottamattomia muutoksia. Lisätietoja tästä palvelusta saa ulkoasiainministeriön internet-sivuilta. Aina ulkomailla matkustaessa täytyy ennakoida nopein reitti takaisin kotiin sekä matkustusväline esimerkiksi terroristi-iskun aiheuttamaa hätätilannetta varten.

4.1.3 Turvallisuussuunnittelu ja turvallisuuspalvelut

Lähes puolet (49 %) selvityksessä haastateltujen organisaatioiden edustajista kertoivat, että edustamansa organisaatio ei kiinnitä erityistä huomiota henkilöstön ja materiaalin suojaukseen Venäjällä. Hieman yli puolet (51 %) puolestaan kuvasi edustamansa organisaation henkilöstön ja materiaalin suojausta: vartiointista huolehdittiin yhteiskyökumppanin avustuksella, viranomaispalvelujen kautta, ostamalla yksityisiä vartiointipalveluja tai toimimalla maassa erityisen varovaisesti. Siihen, että vartiointia ei käytetty, vaikutti useimmiten yritystoiminnan luonne: venäläinen yhteiskyökumppani vastasi yrityksen liiketoimintaan liittyvistä fyysisistä toiminnoista Venäjällä.

Kaikkien Venäjän markkinoille aikovien on valmistettava yrityskohtainen turvallisuussuunnitelma, jossa analysoidaan riskit, joita yritys voi toiminnassaan Venäjällä kohdata, sekä arvioidaan millä tavoin riskejä voidaan hallita. Turvallisuussuunnitelmaan sisällytetään myös pelastussuunnitelma, jolla henkilökunta voidaan ohjeistaa toimimaan oikein hätätilanteissa. Suunnitelmien laatimiseen löytyy apua muun muassa suomalaisilta turvallisuusalan yrityksiltä. Turvallisesti Venäjälle -hankkeen internet sivuilta löytyy turvallisuussuunnitelma pohja, jota voi hyödyntää suunnitelman valmistelussa (www.safelyinrussia.com).

Yksityinen turvallisuusala Venäjällä tarjoaa samoja palveluita kuin Suomessakin. Näitä ovat mm. paikallis- ja piirivartiointi, arvokuljetusten suojaus, henkilönsuojaus, taustatarkistukset ja turvallisuuskonsultointi. Turvallisuusalan yritykset voivat suorittaa myös niin sanottua vastatiedustelua, jossa selvitetään yrityksen sisällä mahdollisesti tapahtuvaa rikollisuutta. Vartiointista huolehtiminen on erityisen tärkeää, jos toiminta Venäjällä on jatkuvaa ja yrityksellä on arvokasta omaisuutta tai tietoa, jota on suojattava. Vartiointipalveluihin liittyvissä kysymyksissä on syytä kääntyä suomalaisen tai mahdollisuuksien mukaan venäläisen turvallisuusyrityksen puoleen. Yleinen käytäntö on kilpailuttaa vartiointipalvelut säännöllisin väliajoin. Tällä tavoin varmistetaan vartiointin laatu sekä ehkäistään työntekijöiden ja vartijoiden yhteenliittymät.

Vartiointin tarvetta kartoittaessa tulee miettiä mm. seuraavien tekijöiden merkitystä yritykselle:

1. Aitaukset, valaistus, piha-alue
2. Rakenteellinen murtosuojaus (ikkunat, ovet, lukot, kalterit)
3. Rikosilmoitinjärjestelmä (suojattavat kohteet, käyttöoikeudet, toiminta rikostilanteessa)
4. Kulunvalvonta (kulkuluvat, kulkualueet, tärkeät alueet)

Rakenteellisessa murtosuojauksessa on hyvä noudattaa Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton antamia suosituksia (www.vakes.fi). Tähän liittyviä yksityiskohtia ovat mm. seinämateriaalit, ovet, ikkunat, kalteroinnit, saranat, lukot ja tarvittaessa kassakaappi tai holvi. Näin voidaan varmistaa, että yrityksen toimitilojen turvallisuuden taso on mahdollisimman korkea. Ennen toimitilojen valintaa on keskusteltava paikallisen turvallisuusalan yrityksen sekä miliisin ja mahdollisesti vakuutusyhtiön kanssa alueesta, josta tilat aiotaan hankkia, sekä tilojen tarvitsemista suojauksista. Rikosilmoitinjärjestelmiä valittaessa on huomioitava rakennuksen käyttötarkoitus, hälytysjärjestelmän laajuus sekä yrityksen toimintaidea. Kulunvalvontaa voidaan harjoittaa mm. fyysisesti paikallisvartijalla, seinillä ja huonekaluilla.

Tämän lisäksi sähköistä kulunvalvontajärjestelmää on harkittava, mikäli yritys on iso. Tällöin valvonta, seuranta sekä tarvittavat päivitykset ovat helpompia suorittaa.

Yritystoimintaa Venäjällä suunniteltaessa on pohdittava myös turvallisuuskoulutukseen osallistumisen tarvetta. Suomessa järjestettävät turvallisuuskoulutukset ovat yleisesti ottaen hyviä. Suomalaiset turvallisuuskoulutukset vastaavat sisällöltään ja tasoltaan muualla Euroopassa järjestettäviä koulutuksia. Koulutukset sisältävät esimerkiksi lainsäädäntöä, toimintaa hätätilanteissa, stressioireita, erilaisia itsepuolustukseen liittyviä toimenpiteitä ruumiinvoimin sekä voimankäyttövälinein. Yrityksen henkilökuntaa voidaan kouluttaa yllättäviä hätätilanteita tai uhkatilanteita varten. Koulutuksissa on muistettava henkilökunnan toiminnan lisäksi yrityksen yleinen turvallisuus ja työrutiinien merkitys turvallisuudelle. Esimerkiksi Turvallisesti Venäjälle -hankkeen yhteistyökumppanina toimiva Suomen Itsepuolustuskoulu Ky auttaa tarvittaessa koulutussisällön suunnittelussa.

Henkilökohtaisilla teknisillä turvallisuustuotteilla voidaan ennaltaehkäistä muun muassa automurtoja. Käsilaukkuihin, hotellihuoneiden oviin tai autoihin kiinnitettäviä irroitettavia hälyttimeitä voi hankkia turvallisuusalan erikoisliikkeistä. Takkeihin ja housuihin ommeltavia piilotaskuja suositellaan käyttämään ainakin siten, että paluumatkaan tarvittava rahamäärä ja kopio passista ovat piilossa. Tätä varten suunniteltuja vaatteita löytyy samoista liikkeistä. Matkatavaroiden mukana on syytä pitää pieni ensiapupakkaus ja matkapalohälytin. Näihin liittyen jokaisessa asuinpaikassa on syytä tutustua hätäpoistumisteihin sekä hätäilmoituskanaviin.

Hotellit ovat Murmanskin alueella hyvässä kunnossa. Turvallisuuselvityksen haastattelujen perusteella näissä ei ole myöskään ollut turvallisuusongelmia. Kuitenkin on suositeltavaa valita hotelli, josta mahdollisilla yhteistyökumppaneilla on jo kokemusta. Suomalaisten yhteistyökumppaneiden käyttämissä hotelleissa ymmärrettään ja puhutaan myös englantia. Tämä helpottaa hätätapauksissa tarvittavan avun saantia paikalle. Näissä hotelleissa on myös useita turvamiehiä, jotka vastaavat asiakkaiden turvallisuudesta. Myös hotellien muu palvelutaso on hyvä. Suurilla hotelleilla on vartioituja parkkipaikkoja, joissa autoa voidaan säilyttää.

4.1.4 Tietoturvasuunnitelmat

Lähes kolme neljäsosaa (73 %) turvallisuuselvityksessä haastatteluista kertoi, että hänen edustamallaan organisaatiolla ei ole ollut tietoturvaan liittyviä ongelmia Venäjällä. Ainoastaan kolme organisaatiota kertoi tietoturvaan liittyvistä ongelmista. Kokemusten puutteesta huolimatta tietoturvaan liittyviä ongelmia oletettiin Venäjällä olevan: uskottiin mahdollisuuteen törmätä hakkerointiin, tietotekniikan kehitysmättämyyteen, piratismiin sekä salakuunteluun. Tietoturvasta huolehtiminen on tärkeää myös venäläisessä informaatioyhteiskunnassa, ja osa yrityksistä huomio sen jo nyt.

Vaikka selvityksessä haastatelluilla organisaatioilla ei ole juurikaan tietoturvaan liittyviä ongelmia Venäjällä, tietoturvan käsite haastatteluissa tunnistettiin. Tietoturvallisuuden avulla varmistetaan tietojen luotettavuus, eheys ja käytettävyys normaalissa työtehtävässä. Tietoturvallisuuden varmistamiseksi on syytä valmistuttaa tietoturvasuunnitelma, jossa kartoitetaan toiminnan riskit ja analysoidaan niiden mahdolliset hallintakeinot. Yrityksen on huolehdittava tietoturvallisuudesta myös venäjäntoiminnoissaan.

Tietoturvallisuus koostuu erilaisista toimenpidealueista

1. Hallinnollinen tietoturvallisuus
2. Henkilöstöturvallisuus
3. Fyysinen tietoturvallisuus
4. Tietoliikenneturvallisuus
5. Laitteistoturvallisuus
6. Ohjelmistoturvallisuus
7. Tietoaineistoturvallisuus
8. Käyttöturvallisuus

Tietoturvallisuudesta huolehtiminen varmistaa yrityksen sisäisten tietojen säilymisen ainoastaan yrityksen sisäisessä käytössä: tietoturvallisuudella ennalta ehkäistään väärinkäytösmahdollisuuksia. Turvallisesti Venäjälle -hankkeen internet sivuilta löytyy tietoturvasuunnitelma pohja, jota voi hyödyntää suunnitelmaa laatiessa. Suunnitelman lisäksi on syytä laatia eri yrityksen toimijoille ohjeet tietoturvallisuuden säilyttämiseksi. Suunnitelmien laatimiseen löytyy apua esimerkiksi suomalaisista turvallisuusalan yrityksistä. Tietoturvasuunnitelmaa venäjän toimintoja verten suunniteltaessa on yleisten tietoturvaan liittyvien tekijöiden ohella huomioitava myös venäläisen yhteiskunnan erityispiirteitä.

Vaikka selvityksessä haastatellut organisaatiot eivät ole törmänneet varsinaiseen yritysvakoiluun, on tietoturvasuunnitelmissa syytä kiinnittää huomio yritysvakoilun mahdollisuuteen. Tietosuojalainsäädännön puutteiden vuoksi piratismi on riski Venäjällä, erityisesti Pietarin ja Moskovan alueilla toimiville yrityksille. Työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden väliset sopimukset tulee laatia siten, että tietojen väärinkäytöksistä on selkeät sanktiot. Venäjän rikoslainsäädäntö mahdollistaa miliisin soluttautumisen ulkomaalaiseen yritykseen, mikäli yritys voi vaikeuttaa venäläisten yritystoimintaa. Turvallisuusselvityksen haastatteluissa ei ole esiintynyt tämänkaltaisia toimia, mutta tämä on syytä huomioida yritystoimintaa aloitettaessa.

Turvallisuusselvityksen yrityshaastatteluissa kannettiin huolta Neuvostoliiton ajalta venäläisille viranomaisille periytyneistä salakuuntelumahdollisuuksista. Salakuuntelun mahdollisuus on muistettava niin puhelin- kuin tietoliikenneyhteyksiä käytettäessä. Venäjällä puhelinta käytettäessä on tietoturvallisuuteen kiinnitettävä huomiota vähintään yhtä paljon kuin Suomessakin. Yrityksen sisäisiä tietoja ei pidä käsitellä muualla kuin sovitussa paikoissa. Yrityksessä on syytä miettiä, mitä asioita ulkopuolisille kerrotaan esimerkiksi henkilökunnan matkustamisista ulkomailla.

Tällä hetkellä Luoteis-Venäjällä laajakaistaverkot keskittyvät lähinnä kaupunkeihin. Maaseudulla niitä ei vielä ole. Myös matkapuhelinten kuuluvuusalueet ovat taajamien ulkopuolella usein heikkoja. Suunnitellessaan toimintaa Venäjällä yrityksen on selvitettävä tietoliikenneverkkojen taso alueilla, joilla harjoittaa toimintaa. Tietoliikenneverkot kehittyvät kuitenkin jatkuvasti, ja jo nyt voidaan todeta, että teknologia mahdollistaa modernit reaaliaikaiset yhteydet Murmanskin alueelta kaikkialle muualle verkottuneeseen maailmaan.

Kannettavien tietokoneiden käytössä ja säilytyksessä on noudatettava erityistä varovaisuutta, vähintään yhtä paljon kuin Suomessakin. Kannettavia tietokoneita – kuten muitakaan tärkeitä tai arvokkaita esineitä – ei saa jättää autoon valvomatta. Tietokoneissa olevat tiedot on syytä tarkistaa ennen matkalle lähtemistä: kaikki tarpeettomasti koneessa olevat yrityksen tiedot on syytä poistaa. Mikäli yritys

tarjoaa tietokoneitaan muiden organisaatioiden käyttöön, on varmistettava, ettei kovalevyiltä voida avata siellä olleita tietoja. Kovalevy voidaan tyhjentää tätä tarkoitusta varten valmistetuilla ohjelmilla tai se voidaan poistaa koneesta ennen koneen luovuttamista. Tietojen tuhoamiseen myös muilta tallennustavoilta tulee varmistaa. Paperitallenteet voi tuhota esimerkiksi silppurilla ja cd- ja dvd-levyt fyysisesti rikkomalla.

Tietoturvallisuuteen liittyy olennaisesti erilaisista ”pienistä asioista” huolehtiminen. Näitä ovat esimerkiksi ovien ja ikkunoiden sulkeminen aina huoneesta poistuttaessa sekä vieraiden saattaminen yrityksen sisällä. Yleensä vieraita ei pidä jättää ilman saattajaa, mikäli yrityksessä on tärkeitä tai salaisia tietoja. Henkilökunta täytyy ohjeistaa tunnistamaan riskit sekä näiden riskien hallintaa edistävät toimet.

4.1.5 Rahaliikenteen hallinta

Lähes kaikki selvityksessä haastateltujen organisaatioiden edustajat kertoivat, että organisaatiolla ei ole ollut ongelmia rahaliikenteessään Venäjällä: ainoastaan kahdessa haastattelussa nousi esiin rahaliikenteeseen liittyviä ongelmia. Toisella haastattelulla rahat olivat jääneet yhden kerran saamatta ja toinen koki pankissa asioimisen byrokraattiseksi. Kauppaa toteutettiin sekä käteiskaupan että laskutuskaupan muodossa. Osalla haastatelluista organisaatioista oli oma pankkitili venäläisessä pankissa. Haastattelujen perusteella näyttää siltä, että Venäjällä toimivien yritysten maksuliikenne kehittyi jatkuvasti, esimerkiksi laskutuskauppa on lisääntymässä.

Vaikka turvallisuusselvityksen mukaan ongelmia rahaliikenteeseen Venäjällä ei ole juuri liittynyt, haastatelussa tuli esille esille, että Venäjän pankkitoiminta on toistaiseksi kehittymätöntä Suomen pankkijärjestelmään verrattuna. Pankkijärjestelmän ongelmien taustalla on Venäjän yhteiskunnallinen kehitys: muun muassa ruplan arvonheilahtelujen sekä erilaisten pankkikriisien vuoksi kansa ei ole luottanut pankkeihin. Ihmiset eivät uskalla tallettaa rahojaan pankkeihin, vaan pitävät niitä mieluummin kotona. Tässä vaikuttaa neuvostoaikaisen suunnitelmatalousjärjestelmän jättämä perintö. Ongelmana on myös, että Venäjällä on paljon pieniä pankkiyksiköitä, joilla ei välttämättä ole kokemusta kansainvälisestä yritystoiminnasta. Kansainvälistä yritystoimintaa harjoittavan yrityksen maksuliikenteessä syytä käyttää suuria pankkiryhmittymiä, jolla on koko maan kattava toimipisteverkosto. Tällainen pankki on esimerkiksi Sberbank, jolla toimipiste myös Murmanskissa. Turvallisesti Venäjällä -hankkeen yhteistyökumppani, Nordea, toimii Sberbankin kanssa yhteistyössä Venäjällä.

Rahaliikenne on turvallisuusselvityksen haastattelujen mukaan toiminut moitteetomasti. Rahojen häviämistä matkalle pankkijärjestelmän puutteiden vuoksi ei ole havaittu. Kuitenkin laskutuskauppaa suositellaan käymään vasta, kun luottamus on löytynyt. Rahaliikenne Venäjältä suomalaiselle pankkitilille kestää yleensä 3-5 päivää. Selvityksessäkin tuli esille, että tilinavaaminen voi olla Venäjällä hankalaa: se vaatii paljon paperityötä ja sen edellytyksenä on kiinteä toimipiste Venäjällä. Allekirjoitettavia asiakirjoja on Suomeen verrattuna erittäin paljon. Aikaisemmin oli mahdollisuus avata tili, mikäli alueella oli edustusto, mutta enää tämä ei riitä. Tilin avaamisessa on suositeltavaa käyttää venäläistä avustajaa. Tilin avaaminen venäläisessä pankissa helpottaa rahaliikennettä Venäjällä ja on tärkeä toimenpide, mikäli yritys aikoo kehittää toimintaansa maassa hieman pidemmällä tähtäimellä.

Maksuliikenteessä on huomioitava tietoturvallisuus. Salasanoja, tunnuslukuja tms. ei pidä säilyttää paikassa, josta ulkopuoliset ne löytävät. Tietoliikenneyhteyksissä on varmistettava suojaustason riittävyys. Mikäli pankkitilin avaa, täytyy nämä asiat selvittää. Omia pankkikorttien numerosarjoja ei pidä ilmoittaa ilman varmuutta vastapuolen luotettavuudesta. Muutoinkaan pankkikorttia ei saa antaa toisen haltuun ilman valvontaa.

Kuten edellä todettiin, yrityksen taloushallinnosta vastaavan pääkirjanpitäjän valintaan on syytä kiinnittää erityistä huomiota: pääkirjanpitäjän on oltava pätevä ja luotettava. Huolellisella ja lainmukaisella kirjanpidolla voidaan vähentää riskiä joutua verotarkastukseen. Yritykset, joissa on tehty verotarkastus, ovat joutuneet maksamaan usein verorästejä. Pätevä kirjanpitäjä huolehtii myös rahansiirtojen onnistumisen sekä varmistaa rahansiirroista maksettavan verotuksen ja muiden veloitteiden oikeellisuuden.

Rahanvaihto kannattaa suorittaa aina virallisissa rahanvaihtopaikoissa, rajanylityksen yhteydessä, pankissa tai hotellissa. Pankkiautomaatteja on suuremmissa kaupungeissa esimerkiksi Murmanskissa. Myös epäviralliseen rahanvaihtoon tarjoutuu mahdollisuuksia. Esimerkiksi Murmanskissa ostoskeskusten edustoilla on miehiä, jotka vaihtavat länsivaluuttaa rupliksi. Näillä on yleensä virallista parempi vaihtokurssi. Kaduilla tapahtuvassa epävirallisessa rahanvaihdossa on kuitenkin riskinsä: raha voi olla arvotonta.

4.1.6 Vakuutusten hankinta

Selvästi yli kahdella kolmasosalla (70 %) haastatelluista organisaatioista ei ole ongelmia vakuutusten kanssa. Osa näistä on organisoinut toimintansa niin, että venäläinen yhteistyökumppani huolehtii vakuutuksista. Ongelmina vakuutusten osalta haastateltavat mainitsivat vakuutusten saatavuuden, heikon hyötysuhteen, vakuutuksiin Venäjällä liittyvät mielikuvat sekä ongelmat tapaturman sattumisen jälkeen.

Turvallisuusselvityksen haastatteluissa ongelmia vakuutuskorvausten saamisessa ei ilmennyt. Tästä huolimatta Venäjällä tapahtuvaa toimintaa koskevien vakuutusten hankintaan liittyvät selvitykset on tehtävä ennen yritystoiminnan aloittamista. Venäläinen vakuutuslainsäädäntö on vielä nuorta, samoin kuin pankkilainsäädäntökin. Niin Suomessa kuin Venäjälläkin on pakollisia ja vapaaehtoisia vakuutuksia. Riskejä, joita ei voida hallita ja jotka ovat odottamattomia, voidaan siirtää vakuutusyhtiön kannettavaksi. Tällöin yritys voi keskittyä ydinosaamiseensa.

Matkustettaessa Venäjälle on matkavakuutuksen oltava kunnossa ennen viisumin myöntämistä. Matkavakuutuksia voi hankkia esimerkiksi Suomessa toimivasta Ingonord -vakuutusyhtiöstä. Tapaturman sattuessa venäläisessä sairaalassa ongelmana voi olla hoidon saanti esimerkiksi laitepuolan vuoksi. Samalla hoidon saanti suurimmissa kaupungeissa yksityisklinikalla voi olla kallista. Tästä syystä suurimmilla suomalaisilla vakuutusyhtiöillä on yhteistoimintasopimus Medflight Finland -yhtiön kanssa. Yhtiössä suomalainen lääkäri päivystää 24 h/vuorokaudessa. Suomalainen lääkäri konsultoi tarvittaessa venäläistä lääkärinä ja varmistaa suomalaisen asiakkaan saaman hoidon tason suomalaisesta näkökulmasta. Medflight Finland -yhtiöllä on kuljetuskalustoa, joilla huonokuntoinenkin asiakas voidaan toimittaa Suomeen turvallisesti.

Tapaturman tai onnettomuuden varalta jokaisella on oltava muistissa puhelimen pikanäppäimistössä tai muutoin helposti saatavilla, tarpeelliset tärkeät puhelinnumerot. Mikäli soitetaan suomalaisen operaattorin numerosta, tarvitaan numeron eteen etuliitteet. Murmanskiin lankapuhelimeen soittaessa etuliite on +7 8152. Matkapuhelimeen soittaessa etuliite riippuu operaattorista. Venäjän yleisiin hätänumeroihin soittaessa hätäilmoitus voidaan tehdä ainoastaan venäjänkielisenä. Puhelinnumerot on myös syytä pitää paperilla siltä varalta, ettei voi käyttää matkapuhelinta. Samoin kohteen hotellin tiedot on syytä pitää mukana. Suomen konsulaattiin soittaessa asiat voidaan selvittää suomenkielisinä. Konsulaatin palvelut ovat käytettävissä vain silloin, kun muut keinot on käytetty.

Liikuttaessa omalla kulkuneuvolla varsinkin pitkiä matkoja kaupunkien ulkopuolella, voidaan turvallisuutta parantaa ilmoittamalla saapumisaika kohteeseen. Mikäli matkalla tapahtuu odottamatonta ja matkanteko pysähtyy, voidaan kohteesta aloittaa toimenpiteet matkailijan löytämiseksi ja auttamiseksi. Tärkeää on selvittää myös lähimmän sairaalan osoite ja puhelinnumero. Paikallinen kartta on hyvä pitää aina mukana. Mikäli onnettomuus tapahtuu lähellä rajanylityspaikkaa, kannattaa soittaa Suomen hätänumeroon. Tällöin Suomen viranomaiset voivat ryhtyä toimenpiteisiin avun hankkimiseksi paikalle ja asiakkaan saamiseksi Suomeen. Näissä tapauksissa Murmanskin ja Suomen viranomaiset toimivat yhteistyössä. Ongelmana rajaseudulla on matkapuhelinten kuuluvuusalueet. Lapin läänin alueella pelastusajoneuvot voivat ylittää rajan ilman turhia pysähtymisiä. Tämä on tärkeää varsinkin rajan läheisyydessä tapahtuneissa onnettomuuksissa.

Yritysten kiinteistöjä voi vakuuttaa vain venäläinen vakuutusyhtiö. Ennen vakuutusten hankkimista on selvitettävä vakuutusten hinnan lisäksi niiden kattavuus. Näitä asioita selvittäessä suositellaan käyttämään venäläistä asiantuntemusta. Lisätietoja saa esimerkiksi venäläisessä omistuksessa olevasta, venäläisten johtamasta ja Suomessa toimivasta vakuutusyhtiö Ingonordista tai vakuutusyhtiö Osao Ingostrakh:sta, jolla on toimipiste Murmanskissa. Ongelmana venäläisen yhtiön vakuutuksissa on ollut heikko hinta- ja laatusuhde. Tästä syystä toimitilojen tai rakennuksen vakuuttamisessa on syytä huomioida vakuutusten korvaussummat. Tähänkin on hyvä käyttää venäläistä osapuolta tai Suomessa toimivaa Ingonord – yhtiötä.

Autovakuutukset Venäjällä herättävät usein kysymyksiä suomalaisten keskuudessa. Venäjän tulliviranomaiset tarkastavat autojen vakuutukset rajalla. Mikäli Venäjällä pakollista autovakuutusta ei ole, tullin perustama Rostek-yhtiö myy näitä rajaseemilla. Turvallisuusselvityksen haastattelujen perusteella ongelmat vakuutusten saatavuudesta ovat johtuneet yleensä siitä, ettei raja-asemalla ole ollut tarvittavia lomakkeita, joilla autovakuutus olisi voitu hankkia. Tämä ongelma on esiintynyt yleensä epävirallisilla rajanylityspaikoilla. Vakuutusmaksut määräytyvät Venäjällä vietetyn ajan sekä auton moottorilavuuden mukaan. Suomessa toimiva vakuutusyhtiö ei saa vakuutusvalvontaviraston ilmoituksen mukaan myydä venäläisiä autovakuutuksia. Esimerkiksi Helsingissä toimiva vakuutusmeklariyhtiö, Firstbrokers Oy, voi kuitenkin välittää näitä vakuutuksia ympäri Suomen. Yhtiö välittää myös muita kuin autovakuutuksia yritysasiakkaiden toivomusten mukaisesti. Venäjältä ostetuilla autovakuutuksilla ongelmana on ollut huono hinta/hyötysuhde.

4.1.7 Palo- ja pelastustoiminta Venäjällä

Yli puolet (51 %) selvityksessä haastateltujen organisaatioiden edustajista kertoi, että organisaatiolla ei ole kokemusta palo- ja pelastustoimen tasosta Venäjällä. Palo- ja pelastustoimintaan liittyviä erilaisia ongelmia korosti 14 organisaatiota (38 %). Ongelmiksi mainittiin tiestön, kuuluvuusalueiden sekä kaluston toimivuuden, palotarkastusten luotettavuuden sekä palo- ja pelastustoimen tasoon liittyvät mielikuvat. Turvallisusselvityksessä on tullut esille, että venäläisen palo- ja pelastustoiminnan taso kiinnostaa erityisesti lappilaisia matkailuyrittäjiä, jotka suunnittelevat toimivansa myös Venäjällä.

Yksittäisen yrityksen kannalta palo- ja pelastustoimintaan liittyvien turvallisuusongelmien hallinta käynnistyy pelastussuunnitelman laatimisesta. Suomen lainsäädäntö velvoittaa tietyt kriteerit täyttäviä yrityksiä laatimaan pelastussuunnitelman. Yritys, joka aloittaa tai jo toimii Venäjän markkinoilla, on syytä harkita suunnitelman laatimista myös Venäjän toimintoihin. Pelastussuunnitelmassa on otettava huomioon venäläisen yhteiskunnan erityispiirteet, ja se voidaan liittää laajempaan turvallisuussuunnitelmaan, jolloin saadaan kattava kartoitus ja ohjeistus erilaisiin ongelmatilanteisiin. Ennen suunnitelmaa tehdään kartoitus mahdollisista huomioita vaativista asioista. Suunnitelmassa huomioidaan etukäteen erilaisia onnettomuus-, vahinko- ja hätätilanteita sekä niihin liittyviä toimenpiteitä. Suunnitelmaan liitetään ohjeita, määräyksiä ja neuvoja, joilla parannetaan turvallisuutta. Samassa suunnitelmassa on myös selvitettävä pelastusorganisaatio, mikä selkeyttää avun hankintaa sekä muita pelastustoimenpiteitä ennen avun saapumista.

Neuvostoliiton aikaan rakennetuissa rakennuksissa ei paloturvallisuusasioita ole huomioitu nykylainsäädännön mukaisesti. Esimerkiksi varapoistumisteitä ei välttämättä ole rakennettu lainkaan. Ennen toimitilojen käyttöönottoa palotarkastaja voi määrätä rakennuksen haltijan rakentamaan poistumisteitä tms. palo- ja pelastusturvallisuuteen liittyviä asioita. Näihin täytyy kiinnittää huomiota, mikäli hankkii vanhoja tai rakentaa uusia toimitiloja. Paloturvallisuudessa käytettävät, Venäjältä saatavat, tekniset laitteet ovat täysin käyttökelpoisia. Näissä asioissa voi kääntyä paikallisen palolaitoksen tai Turvallisesti Venäjälle -hankkeen partnerin, Alekton, puoleen.

Venäjällä palotarkastus suoritetaan aina ennen tilojen käyttöönottoa ja selvityksen perusteella ne ovat erittäin tarkkoja. Joissakin tapauksissa tarkastajat ovat vaatineet kohtuuttomiltakin tuntuja asioita. Tästä huolimatta lainsäädäntöä on noudatettava, koska näin voidaan varmistaa, että onnettomuuden jälkeen esimerkiksi vakuutukset toimivat sovitulla tavalla. Välitarkastuksia ei haastattelujen mukaan ole suoritettu. Kuitenkin onnettomuuden tapahtuessa viranomaiset suorittavat hyvin tarkan tutkimuksen myös turvallisuusvälineistön toimintakunnosta.

Rakenteellinen suojaus on syytä rakentaa vastaamaan Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton vaatimuksia. Tällöin voidaan olla varmoja, ettei ongelmia esimerkiksi palotarkastuksissa esiinny. Rakennuksen materiaalit on syytä varmistaa paloturvalliseksi. Ovien ja ikkunoiden sijainnit sekä varapoistumisteiden toimivuus on varmistettava ennen rakennuksen käyttöönottoa. Mikäli rakennuksessa on automaattinen paloilmoitinjärjestelmä, on syytä selvittää, mihin hälytykset on ohjattu ja kuinka nopeasti apua on saatavilla hätätilanteessa. Ilmoitinjärjestelmän testaus on myös selvitettävä ennen toimitilojen käyttöönottoa. Myös kaikki hätäpainikkeet, mikäli näitä on, on testattava. Alkusammutuskalusto on tarkastettava säännöllisin väliajoin.

Murmanskin alueella, kuten muuallakin Venäjällä, vesiputkien yleinen kunto on heikko. Tämä johtuu siitä, että Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen vettä on pidetty putkistossa puolillaan. Happi ja vesi ovat synnyttäneet korroosiota, joka on syövyttänyt putkien seinämät huonoon kuntoon. Ruosteinen vesi on juomakelvotonta, joten juotavaksi on hankittava pulloitettua vettä. Viemäröinti on peräisin Neuvostoliiton ajoilta, joten tämä tulee huomioida toimitiloja hankittaessa.

Tiestön huono kunto voi aiheuttaa viivettä avun saapumisessa. Tämä on syytä muistaa matkustaessa kaupunkien ulkopuolella. Satelliittipuhelin on yksi ratkaisu kuuluvuusongelmiin kuljettaessa muualla kuin kaupungeissa. Näitä puhelimia varten on syytä selvittää luvantarve tapauskohtaisesti. Neuvoa voi kysyä aluehallinnosta. Tarvittaessa lupa hankitaan Moskovan viestintävirastosta. Suomesta on saatavilla erilaisia turvallisuustuotteita matkustajille. Muun muassa mukana kuljetettava savu-/häkähälytín suositellaan hankkimaan, ellei ole varmuutta kohteen paloturvallisuudesta. Lisäksi ensiapulaukku on hyvä olla mukana varsinkin autolla liikuttaessa. Näitä tarvikkeita voi hankkia SPR:n toimipisteistä. Talviaikaan liikuttaessa on huomioitava vaatetus.

Valmiudesta avun hälyttämiseen on aina huolehdittava. Venäläiseen hätänumeroon soitettaessa hälytyksen voi tehdä ainoastaan venäjänkielellä. Maaseudulla liikuttaessa puhelinten kuuluvuudessa voi olla katvealueita. Mikäli mahdollista, kannattaa soittaa Suomen hätänumeroon. Suomen hätäkeskuksella on mahdollisuus ottaa yhteyttä Venäjän organisaatioon ja hankkia paikalle apuvoimia. Myös Suomen konsulaatti voi auttaa tarvittaessa hädässä olevaa.

4.1.8 Rajojen ylittämiseen liittyvät käytännöt

Vajaa kolmanneksella (32 %) turvallisuusselvityksessä haastatellulla organisaatiolla ei ollut valtioiden rajojen ylittämiseen liittyviä ongelmia. Ongelmiksi haastateluissa nousivat viranomaisten käyttäytyminen, asiakirjojen täyttäminen, korruptio, lainsäädännön nopeat muutokset sekä rajojen ylittämiseen liittyvä byrokratia. Turvallisuusselvityksen tekemisen aikana tuli esiin useita Venäjällä tehtyjä toimenpiteitä, joiden tavoitteena on helpottaa rajojen ylittämistä. Samalla kuitenkin haastateluissa todettiin ongelman rajoilla olevan, että lainsäädäntöä sovelletaan eri rajanylityspaikoilla eri tavoin.

Suomen rajalla toimii kaksi viranomaista: rajavartiosto toimii passintarkastuksessa, tullin henkilökunta tarkastaa ajoneuvot sekä matkatavarat. Toiminta Venäjällä ollaan muuntamassa samansuuntaiseksi toiminnan Suomen ja EU:n ulkorajoilla kanssa. Tällä hetkellä Venäjän rajalla toimii useita eri organisaatioita, kuten rajavartiosto, tulli, tiemilisi, verovirasto ja elintarvikevirasto. Tämä on aiheuttanut sekaannuksia rajanylityksissä. Lähinnä ongelmat ovat kytkeytyneet yritystoiminnassa asiakirjojen puutteellisuuksiin, ohjeistuksien ja säädösten muuttumiseen sekä venäläisen henkilökunnan käyttäytymiseen.

Asiakirjojen täyttämisessä on noudatettava huolellisuutta. Suositeltavaa on käyttää alan ammattilaisia. Suomesta löytyy muun muassa huolintaliikkeitä, joista voi hankkia apua. Asiakirjojen täyttämisen lisäksi tarvittavien asiapapereiden leimaamisessa tulee olla tarkkana. Venäjän ohjeiden ja säännösten nopeat muutokset ovat vaikeuttaneet tavarankuljetuksia. Toisinaan tavarankuljetukset on käännytetty

rajalta takaisin. Tällöin virkailijat ovat kuitenkin kyyneleet esittämään perusteet toiminnalleen. Mahdollisten kahden erilaisen säännöksen yhtäaikainen voimassaolo voi vaikeuttaa rajan ylitystä. Turvallisuusselvityksen haastatteluissakin tuli esille, että tullilainsäädäntö on muuttunut ja selkeytynyt viime vuosina. Tästä huolimatta muutoksiin tulee varautua ennen yritystoiminnan aloittamista Venäjällä. Näyttää siltä, että tulevaisuudessa rajan ylitys Suomen ja Venäjän välillä helpottuu merkittävästi.

Selvityksen haastatteluissa yhdeksi rajojen ylittämistä vaikeuttavaksi ongelmaksi nousi rajaviranomaisten käyttäytyminen, joka haastateltujen mukaan näytti johtuvan ”huonosta päivästä”. Tällöin kannattaa itsellä olla ”hyvä päivä”. Mahdollisimman rauhallinen käytös omasta puolesta on paras keino edistää rajanylitystä. Tiemilliisin korruptiota on esiintynyt sakotuksen muodossa. Miliisi on voinut sakottaa täysin epäolennaisista syistä autoilijaa. Tämä on kuitenkin haastattelujen mukaan vähentynyt viime vuosina. Tulevaisuudessa Venäjällä on tarkoitus muuttaa lainsäädäntöä samansuuntaiseksi kuin Suomessakin. Tiemilliisi on poistumassa rajalta ja tehtävät siirtyvät tullin vastuulle. Tämä poistaa osaltaan byrokratiaa rajanylityksessä.

Venäläisten matkailijoiden ongelmana on 50 kg:n painoraja. Näin venäläinen matkailija ei voi viedä maahan tavaroita painorajan ylittävältä osin ilman tullimaksua. Tämän vuoksi venäläiset liikkuvat ryhmissä, jolloin Venäjälle voidaan kuljettaa suurempia tuotteita ilman veroja. Suomen ulkoministeriön verkkosivuilta (www.formin.fi) kohdasta ”palvelut” löytyy lisätietoja esimerkiksi passeista, viisumeista, matkustamisesta, konsulipalveluista ja vientipalveluista. Samoin tulli- ja rajavartiosto antavat neuvonta-apua tarvittaessa. Tullimääräykset lytyvät tullin kotisivuilta osoitteesta: www.tulli.fi

4.2 Turvallisuuskoulutus ja asiantuntijaverkosto

4.2.1 Luotettavuuden varmistaminen

Turvallisesti Venäjälle -hankkeen luotettavuuden varmistamista koskevassa koulutuksessa ohjataan yrityksiä luotettavien yhteistyökumppaneiden hankintaan Venäjällä. Koulutus käsittelee työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden taustatarkistuksia ja sopimusten laadintaa Venäjällä. Pilottikoulutuksen aikana tarjotaan mahdollisuuksia luoda suoria kontakteja venäläisiin yhteistyökumppaneihin. Kouluttajina toimivat hankkeen suomalaiset ja venäläiset taustatarkistuksiin erikoistuneet partnerit:

Suomen Itsepuolustuskoulu Ky
Lähderranta 3 A 20
02720 ESPOO
0400-760626
suomen.itsepuolustuskoulu@inet.fi

Patronas Oy
Opastinsilta 12 H
00520 HELSINKI
09-720 6550
www.patronas.fi

Alektio
UI Marata
Talo 26 III-kerros
183010 MURMANSK
puh. +7 815 2 23 01 18

4.2.2 Rikollisuus sekä henkilöstön ja materiaalin suojaus

Turvallisesti Venäjälle -hankkeen rikollisuutta koskeva koulutus tarjoaa tietoa erilaisista rikollisuuden muodoista Barentsin alueella. Siinä käsitellään Venäjän ja Barentsin alueen rikollisuuden kehitystä kylmän sodan päättymisen jälkeisenä aikana. Koulutus tarjoaa yleiskuvan paikallisen ja alueellisen rikollisuuden muodoista ja laajuudesta Barentsin alueella. Kouluttajina toimivat hankkeen suomalaiset ja venäläiset yhteistyökumppanit:

Suomen Itsepuolustuskoulu Ky
Lähderranta 3 A 20
02720 ESPOO
0400-760626
suomen.itsepuolustuskoulu@inet.fi

Patronas Oy
Opastinsilta 12 H
00520 HELSINKI
09-720 6550
www.patronas.fi

Alekto
UI Marata
Talo 26 III-kerros
183010 MURMANSK
puh. +7 815 2 23 01 18

Falck Cash Service
PL 2525
96200 ROVANIEMI
020 4282 710
www.falck.fi

Turvallisesti Venäjälle –hankkeen henkilöstön ja materiaalin suojausta koskevassa koulutuksessa opastetaan henkilöstön turvallisuutta lisäävien toimintatapojen ja laitteiden käyttöön. Siinä tarjotaan tietoa mahdollisuuksista ehkäistä ennalta yrittäjän omaan toimintaan kohdistuvaa rikollisuutta. Koulutus tarjoaa tietoa Venäjällä toimivista vartiointipalveluista. Pilottikoulutuksen aikana tarjotaan mahdollisuus luoda kontakteja venäläiseen turvallisuusalan yritykseen. Kouluttajina toimivat hankkeen suomalaiset ja venäläiset vartiointiyritykset:

Suomen Itsepuolustuskoulu Ky
Lähteranta 3 A 20
02720 ESPOO
0400-760626
suomen.itsepuolustuskoulu@inet.fi

Patronas Oy
Opastinsilta 12 H
00520 HELSINKI
09-720 6550
www.patronas.fi

Alekto
UI Marata
Talo 26 III-kerros
183010 MURMANSK
puh. +7 815 2 23 01 18

4.2.3 Tietoturvallisuus

Tietoturvallisuutta koskeva koulutus tarjoaa tietoa informaatioteknologian käyttöön liittyvistä turvallisuusongelmista sekä niiden hallinnasta. Koulutuksessa kerrotaan tiedonsiirtoon ja tietoturvaan liittyvistä käytännöistä Venäjällä sekä opastetaan hyödyntämään informaatioteknologiaa Venäjän markkinoilla. Koulutus tarjoaa yleiskuvan venäläisen tietoturvallisuuden erityispiirteistä. Kouluttajina toimivat hankkeen suomalaiset ja venäläiset tietoturvaongelmiin erikoistuneet yhteistyökumppanit:

Saraware
Rantavitikantie 33
96300 ROVANIEMI
0400-703 329
www.saraware.com

Oulun Seudun Turvallisuusalan oppilaitos:
Iivarinpolku 2 91900 Liminka
gsm: 040-5199750
www.osakk.fi

Murmansk State Technical University
Sportivnaya st., 13
183032 MURMANSK
Yhteyshenkilö
Olga Buch
eng.mstu.edu.ru

4.2.4 Rahansiirrot ja vakuutukset

Rahansiirtoja koskevassa koulutuksessa käsitellään rahaliikenteen toimivuutta Venäjällä. Siinä kerrotaan mm. tilin avaamiseen liittyvistä käytännöistä venäläisessä pankissa. Koulutus tarjoaa tietoa rahaliikenteen seuraamiseen sekä muuhun taloushallintoon liittyvistä kysymyksistä Venäjällä. Pilottikoulutuksen aikana tutustutaan venäläisen pankin toimintaan Murmanskissa. Kouluttajina toimivat hankkeen suomalainen ja venäläinen yhteistyöpankki:

Nordea (Rovaniemi)
Rovakatu 17
96100 ROVANIEMI
Puh. 0200 3000
www.nordea.fi

SBERBANK (Pietari)
Krasnykh Tekstilshchikov St.
193124 St. Petersburg
Russia
tel.: +7 812 329 96 00
fax.: +7 812 329 86 01
umo@sbrf.ru

Vakuutuksia koskevassa koulutuksessa tarjotaan tietoa Venäjällä toimivien yritysten kannalta välttämättömistä ja tarkoituksenmukaisista vakuutuksista sekä mahdollisuuksista hankkia näitä vakuutuksia. Koulutuksessa käsitellään mm. suomalaisen ja venäläisen vakuutusalan välisiä eroja. Kouluttajina toimivat Venäjällä tarvittaviin vakuutuksiin erikoistuneet vakuutusalan yritykset:

OSAO INGOSSTRAKH
Vakuutusosakeyhtiö
Murmanskin toimisto
Puh: +7 8152 235 270
Fax: +7 8152 239 950
183032 Murmansk
Zavodskaja ul. 6
filial@murmansk.ingos.ru

Vakuutusyhtiö
Ingonord
PL 218
Salomonkatu 5 C
00101 Helsinki
puh. (09) 251 0300
Fax. (09) 693 3560
www.ingonord.com
info@ingonord.com

4.2.5 Palo- ja pelastustoiminta

Palo- ja pelastustoimintaa Venäjällä koskevassa koulutuksessa käsitellään mm. palokuntien, hälytysajoneuvojen ja sairausavun toimintaa Venäjällä. Koulutuksessa opastetaan turvallisten toimitilojen hankintaan, pelastussuunnitelmien laadintaan sekä hätäilmoitusten tekoon Venäjällä. Koulutus tarjoaa yleiskuvan suomalaisen ja venäläisen palo- ja pelastustoiminnan välisistä eroista. Kouluttajina toimii palo- ja pelastustoimintaan Suomessa ja Venäjällä erikoistuneet asiantuntijat:

Vadim Telov
184250 Russia
Murmanskaja obl.
Kirovsk ul. Mira 18
Kv. 52

Oulun Seudun Turvallisuusalan oppilaitos:
livarinpolku 2 91900 Liminka
gsm: 040-5199750
www.osakk.fi

4.2.6 Rajojen ylittäminen

Rajojen ylittämistä koskeva koulutus tarjoaa tietoa Euroopan pohjoisten alueiden rajojen ylittämiseen liittyvistä muodollisuuksista. Tietoa tarjotaan sekä EU:n sisärajojen että Suomen/EU:n ja Venäjän välisen rajan ylittämiseen liittyen. Koulutuksessa ovat esillä EU:n, pohjoismaiden ja Venäjän tullilainsäädäntö. Pilottikoulutuksessa käsitellään mm. rajojen merkitysten muuttumista kylmän sodan jälkeisessä laajenevan EU:n maailmassa. Kouluttajina toimivat rajaviranomaiset:

Sallan tulli (Suomi)
98920 Kellosele
puh. 020-492 8560
Telefax 020-492 8565
www.tulli.fi

Lapin rajavartiosto
PL 8212
96101 ROVANIEMI
Puh. 020 410 5000
Fax. 020 410 5009
lapinrajavartiosto@raja.fi

4.2.7 Yrityksen perustaminen ja oikeuskäytännöt Venäjällä

Yrityksen perustamista ja oikeuskäytäntöjä Venäjällä koskevassa koulutuksessa ohjataan yritystoiminnan aloittamisessa Venäjällä. Koulutuksessa kerrotaan Venäjän markkinoiden tarjoamista mahdollisuuksia lappilaiselle yrittäjälle sekä kuvataan venäläistä yritystoimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä. Koulutusmateriaalista löytyvät yritystoiminnan aloittamista tukevien organisaatioiden yhteystiedot. Oikeuskäytäntöjä koskevassa osuudessa kerrotaan, mitkä tahot voivat auttaa tilanteessa, jossa yrittäjälle syntyy ongelmia jonkin yritystoiminnan turvallisuuden osa-alueen osalta:

Suomalais-Venäläinen kauppakamari
World Trade Center
PL 800, Aleksanterinkatu 17
00100 Helsinki, Finland
Puh 09 6969 3460
Fax 09 6969 3465
(Puh. Suomen ulkopuolelta +358 9 6969 3460)

4.2.8 Yritysturvallisuusseminaari

Turvallisesti Venäjälle -hankkeen yritysturvallisuusseminaarissa hankkeen asiantuntijaverkosto sekä hankkeen koulutuksiin osallistuvat yrittäjät kokoontuvat Kemijärvelle keskustelemaan hankkeen koulutuspäivien annista ja venäjänkauppaan liittyvistä turvallisuusongelmista. Seminaarissa koulutuksiin osallistuneet tapaavat hankkeen suomalaiset ja venäläiset asiantuntijat sekä voivat jatkaa kontaktiensa vahvistamista Venäjälle. Seminaariin kutsutaan Suomen ja Venäjän turvallisuudesta vastaavien viranomaisten edustus.

5 LOPUKSI

Vaikka useamman selvityksessä haastatellun organisaation toiminta Venäjällä on jossain määrin huoletona, kaikilta turvallisuuden osa-alueilta nousee esiin kriittisiä kysymyksiä. Näihin yritystoimintaa Venäjällä suunnittelevan kannattaa kiinnittää huomiota. Yhteistyökumppanien luotettavuus on syytä aina varmistaa ja tähän on olemassa useita erilaisia keinoja. Tärkeää on myös varmistaa luotettavuus mahdollisimman monipuolisesti: omaa ”psykologista silmää” kannattaa täydentää viranomaisten ja turvallisuusyritysten tekemillä taustatarkistuksilla. Venäjän lainsäädäntö antaa tähän toistaiseksi hyvät mahdollisuudet. Vaikka Venäjällä voi toimia törmäämättä rikollisuuteen, on erilaisten rikosten kohteeksi joutumista pyrittävä ennalta ehkäisemään. Tässä on mahdollista hyödyntää sekä viranomaisten että turvallisuusalan yritysten tarjoamia turvallisuuspalveluja. Esimeriksi Murmanskin alueelta löytyy luotettavia vartiointiyrityksiä, jotka tarjoavat vastaavia palveluja kuin Suomessa. Tekniikan kehittyessä ja Venäjälle vietävien hyödykkeiden ja palvelujen jalostusarvon noustessa tietoturvan merkitys korostuu. Vaikka selvityksessä haastatellut yritykset eivät tietoturvaa juuri painottaneet, on tietoturvasta osana yrityksen turvallisuussuunnittelua aina huolehdittava. Venäjänkaupan maksuliikenteessä on syytä harkita käteiskaupan sijasta laskutuskauppaa: venäläinen pankkijärjestelmä sekä Suomen ja Venäjän pankkien välinen yhteistyö toimivat. Mikäli yritys perustaa toimipisteen Venäjälle, on pankkitilin avaaminen venäläisessä pankissa järkevä toimenpide. Maksutavan valinnassa on ratkaistava myös luotettavuuteen liittyvät kysymykset. Venäjän toimintoja koskevat vakuutukset toimivat kohtuullisen hyvin. Tästä huolimatta venäjän toimintoja koskevista vakuutuksista kannattaa keskustella sellaisten vakuutusten tarjoajien kanssa, joilla on kokemusta Venäjältä. Palo- ja pelastustoimintaa koordinoidaan Venäjällä myös kansainvälisen yhteistyön näkökulmasta. Lapilla ja Murmanskin alueella on jatkuvasti kehittyvää yhteistyötä. Tämä kehittää sekä Murmanskin alueen että Suomen palo- ja pelastustoimen kykyä onnettomuustilanteiden varalle. Rajojen ylittämiseen liittyvistä ongelmista keskusteltaessa kannattaa muistaa, että ”kylmän sodan rautaesirippu” Suomen ja Venäjän väliltä poistui vasta Neuvostoliiton romahdettua hieman yli kymmenen vuotta sitten. Kylmän sodan jälkeistä kansainvälistä järjestelmää määrittää kansainvälinen vapaakauppa. Myös Suomen ja Venäjän rajoilla vaikuttaa lainsäädäntö, jonka pitäisi tukea kansainvälisen kaupan vapautumista. Ajoittain protektionistisiksi tulkituista toimenpiteistä esimerkiksi Suomen ja Venäjän rajalla huolimatta Venäjä tavoittelee edelleen maailman kauppajärjestön (WTO) jäsenyyttä.

Venäjän markkinoihin on lapissakin oikeastaan koko kylmän sodan päättymisen jälkeisen ajan nähty sisältyvän suuria mahdollisuuksia ja myös uhkia. Markkinataloudessa mahdollisuuksien muuttuminen realismiksi edellyttää yrityksiltä aktiivisuutta sekä suoria kontakteja Venäjälle: yhteistyökumppaneihin, viranomaisiin ja asiakkaisiin. Koska uusille markkinoille siirtymiseen sisältyy aina ongelmia, on aktiivisuuteen liitettävä harkinta ja suunnitelmallisuus. Turvallisuus selvitys on osaltaan astunut jokaiselle venäjänmarkkinoille siirtyvän yrityksen edessä olevan askeleen: selvittänyt millaista harkintaa ja suunnitelmallisuutta yritystoiminnan aloittaminen Venäjällä turvallisuuden osalta edellyttää. Selvitys on myös näyttänyt Venäjällä olevan mahdollista toimia niin, että yritystoiminnan eri sektoreita koskevat turvallisuusongelmat eivät muodosta ylitsepääsemätöntä estettä. Harkinnalla, en-

nakoinnilla ja hyvällä onnella selvityksessä käsitellyiltä ”arjen turvallisuusongelmilta” voi välttyä myös kokonaan. Selvityksen tekijät tietenkin toivovat, että Turvalisesti Venäjälle -hankkeessa otettu askel rohkaisee osaltaan yksittäisiä lappilaisia yrityksiä astumaan oman askeleensa Venäjälle. Selvityksen taustalla oleva vielä kumoamaton hypoteesi on, että talouden ja markkinoiden kehitys Venäjällä tarjoaa tulevaisuudessa merkittäviä selviämisen ja elämisen mahdollisuuksia Lapille ja Barentsin alueelle.

LÄHTEET

- Azeem, Mirja 2000. Venäjän kaupan opas 2000. Edita, Helsinki.
- Buzan, Buzan 1991. People, States and Fear. An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era. Wheatsheaf, Harvester.
- Bäckman, Johan 1997. Liikkeenjohto Venäjän muutoksessa. WSOY, Porvoo.
- Bäckman, Johan 1999. Sudella on sata tietä. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Castells, Manuel 2000a. The Rise of the Network Society. Second Edition. Blackwell Publishers, UK.
- Castells, Manuel 2000b. End of Millennium. Blackwell Publishers, UK.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.
- Finpro 2004. <http://www.finpro.fi/markkinatieto/>
- Granberg, Leo & Parkkinen, Annukka 2000. Rusca – Russian Scandinavian Crossborder Commercial Cooperation. Loppuraportti. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Heininen, Lassi 1989. ”Sotilaallisen läsnäolon ympäristövaikutukset ja -riskit pohjoisilla merillä ja Arktiksessa”. Teoksessa L. Heininen (toim.) Arktiksen ristiriitoja -turvallisuus, kehitys, ympäristö? Suomen Rauhanpuolustajat ja Kuhmon Kansalaisopisto, Helsinki. p. 33 – 43.
- Heininen, Lassi 1999. Euroopan pohjoinen 1990-luvulla. Moniulotteisten ja ristiriitaisten intressien alue. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Hoffmann, Stanley 1998. World Disorders. Troubled Peace in the Post-Cold War Era. Rowman & Littlefield publishers, USA.
- Hultin, Tom et al 1997. Uuden Venäjän kaupan opas. Interpress Oy, Helsinki.
- Jonson, Lena 1994. ”Russian Doctrine and the Arctic” Teoksessa J. Å. Dellenbrand & M.-O. Olsson. (toim.) The Barents Region. Security and Economic Development in the European North. Umeå University, Sweden. p. 164 – 182.
- Kauppa- ja teollisuusministeriö 2004. <http://www.ktm.fi>
- Lahti, Arto 1994. ”Pienyritysten kansainvälistyminen verkostotalouden avulla”. Teoksessa J. Kuisma (toim.) Verkostotalous. Pellervo Seura ry, Kokemäki. p. 64 – 82
- Lappalainen, Tuomo 2004. Suomen Kuvalehti 48/2004.
- Molander, Tuomo 1994. ”Onko Suomen Lapin kehityksellä vaihtoehtoja” Teoksessa L. Heininen (toim.) Pohjoinen Suomen politiikassa. Lapin yliopiston hallintovirasto, Rovaniemi. p. 20 – 38.

Orlov, Vladimir 1996. Yritystoiminta Venäjällä. Lakimiesliiton kustannus ja Vladimir Orlov, Jyväskylä.

Sutela, Pekka 1998. "The Economic Transition in Russia" Teoksessa P. Sutela (toim.) The Road to the Russian Market Economy. Selected Essays. Kikumora Publications, Saarijärvi. p. 23 – 39.

Ulkoasianministeriö 2004. <http://www.formin.fi>

Valtioneuvosto 2004. Valtioneuvoston periaatepäätös 23.9.2004. Arjen turvaa. Sisäisen turvallisuuden ohjelma.

Turvallisesti Venäjälle, Barentsin alueen yritysten venäjänkauppaan liittyvät turvallisuusongelmat ja niiden hallinta

TIEDOT YRITYKSESTÄ/YHTEISTYÖKUMPPANISTA

Yritys/ Yhteistyökumppani		Y-tunnus/henkilötunnus	
Postiosoite	Postinumero	Postitoimipaikka	Maa
Yrityksen/yhteistyökumppanin perustamisvuosi	Yrityksen toiminta Venäjällä ☐ Yritys/yhteistyökumppani toimii Venäjällä ☐ Yritys/yhteistyökumppani suunnittelee toimintaa Venäjälle ☐ Yritys/yhteiskumppani on toiminut Venäjällä, mutta ei toimi enää		
Yrityksen/yhteistyökumppanin koko ☐ 1 – 3 työntekijää ☐ 4 – 6 työntekijää ☐ 7 – 10 työntekijää ☐ 10 – 20 työntekijää ☐ 20 – 40 työntekijää ☐ 40 – 70 työntekijää ☐ 70 – 100 työntekijää ☐ Yli 100 työntekijää	Kokemus toiminnasta Venäjällä ☐ alle 1 vuotta ☐ 1 – 3 vuotta ☐ 3 – 5 vuotta ☐ yli 5 vuotta		
Yrityksen/yhteistyökumppanin liikevaihto	Yritys/yhteistyökumppani on laajentamassa toimintaansa Venäjällä ☐ Kyllä ☐ Ei		
Yhteyshenkilö			
Etunimi	Sukunimi		
Puhelin	Matkapuhelin	Telefaksi	
Sähköposti			

YRITYKSEN/YHTEISTYÖKUMPPANIN ROOLIN MÄÄRITYS HANKKEESSA

Toimintaidea/toimiala
Yhteistyö oppilaitosten kanssa
Yhteistyö hankkeen yritys partnereiden kanssa
Yhteistyö hankkeen viranomaisten kanssa

YRITYKSEN/YHTEISTYÖKUMPPANIN TOIMINTA VENÄJÄLLÄ

A. Venäjällä toimiva yritys/yhteistyökumppani

Milloin yritys/yhteistyökumppani aloitti toimintansa Venäjällä?
Miten yritys/yhteistyökumppani aloitti toimintansa Venäjällä?
Yleiskuvaus kokemuksista
Yleiskuvaus ongelmista

B. Venäjällä toimintaa suunnitteleva yritys/yhteistyökumppani

Milloin yritys/yhteistyökumppani suunnittelee aloittavansa toiminnan Venäjällä?
Miten yritys/yhteistyökumppani suunnittelee aloittavansa toiminnan Venäjällä?
Yleiskuvaus odotuksista
Yleiskuvaus toimintaan liittyvistä oletetuista ongelmista

C. Venäjällä toiminut, ja siellä toimintansa lopettanut yritys/yhteistyökumppani

Milloin yritys/yhteistyökumppani aloitti toimintansa Venäjällä?
Miksi yritys/yhteistyökumppani lopetti toimintansa Venäjällä?
Yleiskuvaus kokemuksista
Yleiskuvaus toiminnan lopettamiseen johtaneista ongelmista

YRITYKSEN/YHTEISTYÖKUMPPANIN TURVALLISUUSONGELMAT VENÄJÄLLÄ

- Yritys/yhteistyökumppani toimii Venäjällä
- Yritys/yhteistyökumppani suunnittelee toimintaa Venäjälle
- Yritys/yhteistyökumppani on toiminut Venäjällä, mutta ei toimi enää

<p>1. Vakuutukset ja rahaliikenne</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Moduuliin liittyviä turvallisuusongelmia esiintyy☐ Moduuliin liittyviä turvallisuusongelmia ei esiinny <p>Moduuliin liittyvien turvallisuusongelmien kuvaus</p>
<p>2. Henkilöstön ja materiaalin suojaus</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Moduuliin liittyviä turvallisuusongelmia esiintyy☐ Moduuliin liittyviä turvallisuusongelmia ei esiinny <p>Moduuliin liittyvien turvallisuusongelmien kuvaus</p>
<p>3. Rajojen ylittäminen</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Moduuliin liittyviä turvallisuusongelmia esiintyy☐ Moduuliin liittyviä turvallisuusongelmia ei esiinny <p>Moduuliin liittyvien turvallisuusongelmien kuvaus</p>
<p>4. Rikollisuus Barentsin alueella</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Moduuliin liittyviä turvallisuusongelmia esiintyy☐ Moduuliin liittyviä turvallisuusongelmia ei esiinny <p>Moduuliin liittyvien turvallisuusongelmien kuvaus</p>
<p>5. Tietoturvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Moduulin liittyviä turvallisuusongelmia esiintyy☐ Moduuliin liittyviä turvallisuusongelmia ei esiinny <p>Moduuliin liittyvien turvallisuusongelmien kuvaus</p>
<p>6. Muu turvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none">- palo- ja pelastustoiminta- luotettavien työntekijöiden hankinta- yrityksen turvallisuusstrategia- mikä koulutusmoduuli nousee esille (edellä käsitellyistä/joku muu osa-alue)

YRITYKSEN/YHTEISTYÖKUMPPANIN KOULUTUSTARVE

- Yritys/yhteistyökumppani toimii Venäjällä
- Yritys/yhteistyökumppani suunnittelee toimintaa Venäjälle
- Yritys/yhteistyökumppani on toiminut Venäjällä, mutta ei toimi enää

<p>1. Vakuutukset ja rahaliikenne</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Yrityksellä on moduuliin liittyvää koulutustarvetta☐ Yrityksellä ei ole moduuliin liittyvää koulutustarvetta <p>Koulutustarpeen kuvaus</p>
<p>2. Henkilöstön ja materiaalin suojaus</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Yrityksellä on moduuliin liittyvää koulutustarvetta☐ Yrityksellä ei ole moduuliin liittyvää koulutustarvetta <p>Koulutustarpeen kuvaus</p>
<p>3. Rajojen ylittäminen</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Yrityksellä on moduuliin liittyvää koulutustarvetta☐ Yrityksellä ei ole moduuliin liittyvää koulutustarvetta <p>Koulutustarpeen kuvaus</p>
<p>4. Rikollisuus Barentsin alueella</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Yrityksellä on moduuliin liittyvää koulutustarvetta☐ Yrityksellä ei ole moduuliin liittyvää koulutustarvetta <p>Koulutustarpeen kuvaus</p>
<p>5. Tietoturvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Yrityksellä on moduuliin liittyvää koulutustarvetta☐ Yrityksellä ei ole moduuliin liittyvää koulutustarvetta <p>Koulutustarpeen kuvaus</p>
<p>6. Muu turvallisuus</p> <ul style="list-style-type: none">- palo- ja pelastustoiminta- luotettavien työntekijöiden hankinta- yrityksen turvallisuusstrategia- mikä koulutusmoduuli nousee esille (edellä käsitellyistä/joku muu osa-alue)

YKSITTÄINEN TURVALLISUUSONGELMA JA SEN RATKAISEMINEN

1. Kuva kokemuksiisi ja tietoihisi perustuen turvallisuusongelmaa, jonka yrityksesi on Venäjällä kohdannut sekä tämän turvallisuusongelman ratkaisua. Tavoitteena on löytää turvallisuusopasta varten yksittäisiä tapauksia sekä konkreettisia keinoja niiden ratkaisuun.

Turvallisuusongelman kuvaus
Turvallisuusongelman ratkaisu

2. Minkä koulutusmoduulin turvallisuusongelmat Venäjällä mielestäsi korostuvat? Millä edellä kuvatuista osa-alueista uskot yrityksillä olevan eniten tarpeita turvallisuuskoulutuksessa/jäikö jokin osa-alue haastattelussa liian vähälle huomiolle?

Venäjällä korostuvat turvallisuusongelmat
Yritysten tarpeet turvallisuuskoulutuksessa

Turvallisesti Venäjälle -hankkeen turvallisuuselvityksessä on kuvattu kevään ja kesän 2004 aikana tehtyjen 36 haastattelun tulokset. Selvityksen taustalla on kylmän sodan jälkeinen murros Barentsin alueella sekä tähän murrokseen liittyvä turvallisuusajattelun muutos: sotilaallisten turvallisuusuhkien rinnalle ovat nousseet erilaiset kansalaisyhteiskunnan turvallisuusongelmat. Selvityksen haastatteluissa on kartoitettu yritysten ja organisaatioiden "arjen turvallisuusongelmia" Venäjällä. Samalla turvallisuus on määritelty erilaisista laaja-alaisen turvallisuuden osa-alueista (henkilöstö, materiaali, tieto, rahaliikenne, luotettavuus, vakuutukset, rajojen ylittäminen, palo- ja pelastustoiminta) ja niiden hallinnasta koostuvaksi tekijäksi. Haastattelujen turvallisuusongelmia koskevat tulokset on käyty läpi osa-alueittain. Haastatteluissa esiin nousseet turvallisuusongelmat kuvataan kuvioiden, vertailujen sekä haastatteluista poimittujen lainausten avulla. Haastattelujen tulosten kuvaamisen ohella selvityksessä määritellään esiinnousseiden turvallisuusongelmien hallinnan mahdollisuuksia.

ISSN 1239-7741
ISBN 952-5153-35-5

